

ISSN 0134-5656

Noukogue **KOOL**

12 • 1982

Ajakirja käesolevas numbris anname ruumi Kirgiisi NSV-d tutvustavatele materjalidele. See vennasvabariik on Nõukogude Liidu rahvaste perre kuuludes teinud hiigelhüppe Tsaari-Venemaa mahajäänud ääremaast arenenud tööstus- ja põllumajandusmaaks. Avaldame pedagoogikadoktor M. Baltabajevi ülevaate kirgiisi hariduselu arengust 60 aasta jooksul, tänast päeva lähendab Frunze 40. lastepäevakodu juhataja T. Kravetsi töökogemuslik kirjutis laste kehalise arengu suunamise, nende tervise tugevdamise kohta. Kaanefotod ja fotoreportaaz on meile saadetud Kirgiisi NSV-st.

□ Esikaane fotod tutvustavad V. Majakovski nimelise Kirgiisi Riikliku Naiste Pedagoogilise Instituudi taidlejaid. Instituut tähistas tänavu oma 30. aastapäeva. Alustati 200 üliõpilase ja 37 õppejõuga, 30. tegevusaastaks kasvas üliõpilaste arv 5500-ni, 6 teaduskonna 28 kateedris töötab üle 300 õppejõu. Instituut on vabariigi maakoolidele andnud üle 12 000 õpetaja. Õpetajad on need, kes kaugesse maanurkadesse viivad kultuuri, seepärast on taidlus tulevaste õpetajate ettevalmistamisest lahutamatu. Traditsiooniliste üliõpilasfestivalide «Kirgiisia kevad» ja üleliiduliste festivalide laureaadi tiitleid on võitnud tantsuanambel (esikaanel ja esikaane sisekülje ülemisel fotol). Komuzimängijate rahvapilliansambel (esikaane siseküljel all) on esinenud NLKP XXVI kongressi delegaatidele, korduvalt esindanud kirgiisi kunsti välisriikides.

□ «Suur ja lai on maa, mis on mu kodu . . .»

□ N. Prževalski mälestussamba juures tähistavad Prževalski õpilased pidulikku sündmusi.

□ Rahvaste sõpruse monument Frunzes (tagakaanel).

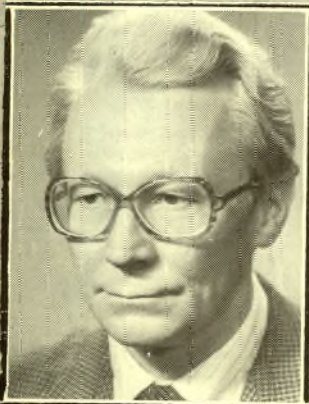
Nõukogude Kool

12 · 1982

- 9 **E. GRETŠKINA** Formalismi vältimise
probleeme õpetajate ja õpilaste töö hindamisel
- 16 **E. TÕNURIST** Mõtteid toitlusprogrammist
- 18 **V. VARE** Tsiviilkaitse õpetamisest koolides
- 21 **S.-A. VILLO** Kommunistide eestvedamisel
- 25 **M. BALTABAJEV** Kirgiisi NSV hariduselu
rajajooni
- 28 **E. LAUL** Nõukogude kooli väljakujunemine
Eestis
- 32 Küsimustele vastab Eesti NSV teeneline
õpetaja Erika Siilivask
- 35 **A. KOPPEL** Juubeliaastal
- 39 **E. SOO** Kasvatame internatsionaliste
- 43 **K. INDRE** Psühholoogiline lähenemine
kõlbelise kasvatuse süsteemile
klassijuhatajatöös
48. **J. NOVIKOV** Andrei Bolkonski teine
kangelastegu
- 51 **T. KRAVETS.** Lastepäevakodu, perekonna ja
üldsuse koostöö laste kehalisel kasvatamisel
- 54 **H. KALJUSTE** Zóltan Kodály ja tema aeg
- 56 Kroonika

EVI SOO,
EKP Tallinna Mererajooni
Komitee sekretär.
Lõpetanud 1965. aastal
E. Vilde nimelise Tallin-
na Pedagoogilise Insti-
tuudi. Samast ajast töötas
Tallinna 4. keskkoolis
algul vanempioneeriju-
hina, seejärel klassi- ja
koolivälise töö organi-
saatorina. 1969. aastast
töötas ELKNÜ Keskkomi-
tees lektorite grupi
juhatajana. Parteitööl
1973. aastast, algul
tolleaegse EKP Kesk-
rajooni Komitee instruk-
torina, hiljem EKP
Oktoobri Rajooni Kom-
tee propaganda- ja
agitatsiooniosakonna
juhataja asetäitjana ning
juhatajana.
1980. aastal valiti Evi
Soo EKP Mererajooni
Komitee sekretäriks.

ENDEL LAUL,

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituudi rahvahariduse ajaloo sektori juhataja, lõpetanud 1947 Tartu 5. keskkooli, 1952 Tartu Riikliku Ülikooli ajaloo erialal. Töötanud 1952. aastast Ajaloo Instituudis teadurina, 1970. aastast sektorijuhatajana, ajalookandidaat (1962), «Nõukogude Kooli» autor 1962. aastast, Eesti NSV TA Kodu-uurimise Komisjoni aseesimees (1968).

Töid revolutsioonilise ajakirjanduse, hariduse ajaloo ja kodu-uurimise alalt ning historiograafiast, 3-köitelise «Eesti NSV ajaloo» üks autoreid (Nõukogude Eesti preemia 1977). Juhtinud kollektiivsete koguteoste («Leninlik etapp eesti ajaloo teaduses», 1970; «Tallinna 1. Keskkool 1631 — 1981», 1981 jt.) koostamist, olles ka autor, suunab kollektiivse koguteose «Eesti kooli ja pedagoogilise mõtte ajalugu» koostamist, on üks autoreid.

EESTI NSV HARIDUSMINISTEERIUMI PEDAGOOGILINE AJAKIRI XL AASTAKÄIK

TOIMETUSE KOLLEGIUM:

V. EKSTA, H. KLAAS, F. KUPP, E. LAANYEE, O. NILSON,
H. OKSA, J. ORN, H. PUHKIM, V. RATASSEPP, H. RAUK,
H. ROOTS, J. SEPP (toimetaja), I. UNT.

Keeletoimetaja M. RANDE

Tehniline toimetaja O. LEIDMAA

Э. ГРЕЧКИНА. Проблемы предупреждения формализма в оценке работы учителей и учащихся.	9
Э. ТЫНУРИСТ. Мысли о Продовольственной программе.	16
В. ВАРЕ. О преподавании гражданской обороны в школах.	18
С.-А. ВИЛЛО. Вперед — коммунисты.	21
М. БАЛТАБАЕВ. Народное образование Киргизии за 60 лет.	25
Э. ЛАУЛЬ. Формирование советской школы в Эстонии.	28
На вопросы отвечает заслуженный учитель Эстонской ССР Эрика Сийливаск.	32
А. КОППЕЛЬ. В юбилейном году.	35
Э. СОО. Воспитываем интернационалистов.	39
К. ИНДРЕ. Психологический подход к системе нравственного воспитания в работе классного руководителя.	43
Ю. НОВИКОВ. Второй подвиг Андрея Болконского.	48
Т. КРАВЕЦ. Совместная работа детского сада-яслей, семьи и общественности по физическому воспитанию детей.	51
Х. КАЛЬЮСТЕ. Золтан Кодай и его время.	54
ХРОНИКА.	56

Värvifotod

TÖNU KALLE,
MARGUS VIKMAA,
VOLDEMAR MAASK

**NÕUKOGUDE LIIDU KOMMUNISTLIKU
PARTEI KESKKOMITEELT,
NSV LIIDU ÜLEMNÕUKOGU
PRESIIDIUMILT,
NSV LIIDU MINISTRITE NÕUKOGULT**

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu teatavad sügava kurbusega parteile ja kogu nõukogude rahvale, et 10. novembril 1982 kell 8.30 suri ootamatult NLKP Keskkomitee peasekretär, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees LEONID ILJITŠ BREŽNEV.

Leonid Iljitš Brežnevi, Lenini suure ürituse ustava jätkaja ning rahu ja kommunismi eest tulihingelise võitleja nimi jääb igavesti elama nõukogude inimeste ja kogu progressilise inimkonna südames.

NLKP KESKKOMITEE, NSV LIIDU ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUMI JA NSV LIIDU MINISTRITE NÕUKOGU L Ä K I T U S

Kommunistlikule Parteile ja nõukogude rahvale

Kallid seltsimehed!

Nõukogude Liidu Kommunistlikule Parteile ja kogu nõukogude rahvale on saanud osaks ränk kaotus. Meie hulgast on lahkunud Lenini suure ürituse vankumatu jätkaja, tulihingeline patrioot, väljapaistev revolutsionäär ning rahu ja kommunismi eest võitleja, nüüdisaja suurim poliitika- ja riigitegelane Leonid Iljitš Brežnev.

L. I. Brežnevi kogu mitmekülgne tegevus ja isiklik saatus on lahutamatud tähtsaimatest etappidest Nõukogudemaajaloos. Kollektiviseerimine ja industrialiseerimine, Suur Isamaasõda ja sõjajärgne taassünd, uudismaa üleshäirimine ja kosmoseuuringute organiseerimine — need on ka töölisklassi kuulsusrikka poja Leonid Iljitš Brežnevi eluloo tähised. Kõikjal, kuhu partei teda suunas, võitles Leonid Iljitš ennastalgavalt, talle omase energia ja sihikindluse, julguse ja printsiipiaalsusega partei suurte ideaalide eest.

Seltsimees Brežnevi nimega, tema väsimatu tööga NLKP Keskkomitee peasekretäri ja NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe ametikohal seostavad nõukogude inimesed ja meie maa sõbrad kogu maailmas täie õigusega partei- ja riigielu leninlike normide järjekindlat süvendamist ning sotsialistliku demokraatia täiustamist. Ta suunas targalt partei leninliku staabi — tema Keskkomitee ja Keskkomitee Poliitbüroo — tegevust, näidates üksmeelse kollektiivse töö oskusliku organiseerimise eeskujuna. Talle kuulub väljapaistev osa partei majandusliku, sotsiaalse ja poliitilise strateegia väljatöötamises ja elluviimises arenenud sotsialismi etapil, rahva heaolu tõusule viiva kursi kindlaksmääramises ja realiseerimises ning meie maa majandusliku ja kaitsevõimsuse edasises tugevdamises.

Jäädavad on Leonid Iljitš Brežnevi teened meie partei poolt rahvusvahelisel areenil teostatava poliitika — rahu ja rahumeelse koostöö, pingelõdvenduse ja desarmeerimise, imperialismi agressiivsetele sepsustele resolutsiooni vastulöögi andmise ning tuumakatastroofi vältimise poliitika — kujundamises ja ellurakendamises. Suur on tema panus maailma sotsialistliku sõprusühenduse konsolideerimise ja rahvusvahelise kommunistliku liikumise arendamisse.

Kuni tuksus Leonid Iljitši süda, olid tema mõtted ja tegevus tervenisti allutatud tööinimeste huvidele. Alati ühendasid teda töörahvahulkadega kõige tihedamad, lahutamatud sidemed. Kommunistide, kõigi maailmajagude sadade miljonite inimeste teadvuses oli ja jääb ta leninliku ideelisuse, järjekindla internatsionalismi, revolutsioonilise optimismi ja humanismi kehastuseks.

Ränk on meid tabanud kaotus, sügav on meie lein. Sel kurval tunnil koonduvad kommunistid ja kõik Nõukogude Liidu töötajad veel tihedamalt ümber NLKP leninliku Keskkomitee ja tema juhttuumiku, kes kujunes välja Leonid Iljitš Brežnevi soodsa mõju all. Rahvas usub parteisse, tema võimsasse kollektiivsesse mõistusesse ja tahtesse, toetab kõigest südamest tema sise- ja välispoliitikat. Nõukogude inimesed teavad hästi: Lenini lipp, Oktoobri lipp, mille all saavutati maailmaajaloolisi võite, on kindlates kätes.

Partei ja rahvas on relvastatud kommunistliku loometöö suurejoonelise programmiga, mis töötati välja NLKP XXIII—XXVI kongressil. Seda programmi viiakse kõrvalekaldumatult ellu. Partei teeb ka edaspidi kõik rahva heaolu suurendamiseks tootmise intensiivistamise, tema efektiivsuse ja töö kvaliteedi tõstmise ning NSV Liidu tootlusprogrammi täitmise alusel. Partei kannab edaspidigi igakülgset hoolt töölisklassi, kolhoositalurahva ja rahvaharitalaskonna liidu tugevdamise eest, nõukogude ühiskonna sotsiaalse, poliitilise ja ideelise ühtsuse ning NSV Liidu rahvaste vennaliku sõpruskindlustamise eest, töötajate ideoloogilise karastamise eest marksismi-leninismi ja proletarise, sotsialistliku internatsionalismi vaimus.

Vääramatu on nõukogude rahva rahutahe. Mitte ettevalmistused sõjaks, mis sunnib rahvaid mõtetult raiskama oma materiaalseid ja vaimseid rikkusi, vaid rahu kindlustamine — see on tee viit homsesse päeva. Sellest õilsast ideest on kantud rahuprogramm 80-ndateks aastateks, partei ja Nõukogude riigi kogu välispoliitiline tegevus.

Me näeme rahvusvahelise olukorra kogu keerukust, imperialismi agressiivsete ringkondade katseid torpedeerida rahulikkude koosseistest, tõugata rahvad vaenu ja sõjalise konfrontatsiooni teele. Ent see ei suuda kõigutada meie kindlat otsust kaitsta rahu. Me teeme kõik mis tarvis, et sõjaavantüüride harrastajad ei saaks rünnata Nõukogudemaad ootamatult ja et potentsiaalne agressor teaks: vältimatult ootab teda hävitav vastulöök.

Tuginedes oma võimsusele, ilmutades suurimat valvsust ja vaoshoitust, olles alati ustav oma välispoliitika rahuarmastavatele põhimõtetele ja eesmärkidele, võitleb Nõukogude Liit sihikindlalt selle eest, et päästa inimkond tuumasõjaohest, võitleb pingelõdvenduse ja desarmeerimise eest.

Selles võitluses on koos meiega vennalikud sotsialismimaad, rahvuslik ja sotsiaalse vabanemise eest võitlejad, kõigi maailmajagude rahuarmastavad maad, kõik ausad inimesed maailmas. Rahu- poliitika väljendab inimkonna elulisi põhihuve ja seetõttu kuulub sellele poliitikal tulevik.

Nõukogude rahvas näeb parteis oma karastatud kollektiivset juhti, tarka eestvedajat ja organiseerijat. Töölisklassi, töörahva teenimine on partei kogu tegevuse ülim eesmärk ja mõte. Partei ja rahva vankumatu ühtsus on olnud ja jääb nõukogude ühiskonna vääramatu jõu allikaks. NLKP peab pühaks ja kalliks töötajate usaldust ning tugevdab pidevalt oma sidemeid rahvahulkadega. Rahvas on läbielatu varal veendunud, et sündmuste mis tahes pöörde korral, mis tahes katsumuste korral jääb meie partei oma ajaloolise missiooni kõrgusele. NLKP sise- ja välispoliitikat, mis töötati välja Leonid Iljitš Brežnevi juhtimisel, teostatakse ka edaspidi järjekindlalt ja sihikäeselt.

L. I. Brežnevi elu ja tegevus jääb alati Kommunistliku Partei ja nõukogude rahva ustava teenimise innustavaks eeskujuks.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu avaldavad veendumust, et kommunistid ja kõik nõukogude inimesed ilmutavad kõrget teadlikkust ja organiseeritust, tagavad leninliku partei juhtimisel oma ennastal- gava loova tööga kommunismi ehitamise plaanide täitmise ja meie sotsialistliku kodumaa edasise õitsengu.

Informatsiooniline teadaanne

NÕUKOGUDE LIIDU KOMMUNISTLIKU PARTEI KESKKOMITEE PLEENUMI KOHTA

12. novembril 1982 toimus NLKP Keskkomitee erakorraline pleenum.

Keskkomitee Poliitbüroo ülesandel avas pleenumi ja pidas kõne NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liige, NLKP Keskkomitee sekretär sm. J. V. ANDROPOV.

Ühenduses NLKP Keskkomitee peasekretäri, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe L. I. Brežnevi surmaga mälestasid Keskkomitee pleenumist osavõtjad Leonid Iljitš Brežnevit leinaseisakuga.

Keskkomitee pleenum märkis, et Kommunistlikku Parteid, nõukogude rahvast ja kogu edumeelset inimkonda on tabanud ränk kaotus. Meie hulgast on lahkunud Kommunistliku Partei, Nõukogude riigi, rahvusvahelise kommunistliku ja tööliisliikumise ning rahvusliku vabastusliikumise silmapaistev tegelane, tulihingeline rahuvõitleja.

Leonid Iljitš Brežnev, olles leninliku Kommunistliku Partei ridades rohkem kui 50 aastat, neist 18 partei juhi kohal, andis tohutu panuse partei ridade monoliitsuse, Nõukogude Liidu poliitilise, sotsiaalse, majandusliku ja kaitsevõimsuse tugevdamisse. Erakordselt suur on tema osa rahu ja rahvusvahelise julgeoleku tugevdamisel. Leonid Iljitš Brežnevi nimi, millega on vahetult seotud suured saavutused meie maa elus — industrialiseerimine ja põllumajanduse kollektiviseerimine, nõukogude rahva ajalooline võit Suures Isamaasõjas, meie kodumaa rahvamajanduse sõjajärgne taastamine, kosmose uurimine, kõik edusammud Nõukogude riigi majanduse, teaduse ja kultuuri arendamisel, — on alatiseks läinud Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ja meie suure kodumaa ajalukku.

Keskkomitee pleenumist osavõtjad avaldasid sügavat kaastunnet lahkunu omastele.

Keskkomitee pleenum vaatas läbi NLKP Keskkomitee peasekretäri valimise küsimuse.

Keskkomitee Poliitbüroo ülesandel esines kõnega NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liige, NLKP Keskkomitee sekretär sm. K. U. TŠERNENKO. Ta tegi ettepaneku valida NLKP Keskkomitee peasekretäriks sm. J. V. Andropov.

Pleenum valis ühel häälel NLKP Keskkomitee peasekretäriks sm. Juri Vladimirovitš Andropovi.

Seejärel pidas pleenumil kõne NLKP Keskkomitee peasekretär sm. J. V. ANDROPOV. Ta avaldas Keskkomitee pleenumile südamlikku tänu talle osutatud kõrge usalduse — NLKP Keskkomitee peasekretäriks valimise — eest.

Sm. J. V. Andropov kinnitas NLKP Keskkomiteele ja Kommunistlikule Parteile, et ta rakendab kogu oma jõu, kõik teadmised ja elukogemused NLKP XXVI kongressi otsustes kavandatud kommunistliku ülesehitustöö programmi täitmiseks, järjepidevuse tagamiseks NSV Liidu majandusliku ja kaitsevõimsuse edasise tugevdamise, nõukogude rahva heaolu tõstmise ja rahu kindlustamise ülesannete lahendamisel, L. I. Brežnevi eluajal teostatud kogu leninliku sise- ja välispoliitika elluviimisel.

Sellega oli pleenum lõppenud.

Juri Vladimirovitš ANDROPOV

Juri Vladimirovitš Andropov sündis 15. juunil 1914 Stavropoli kraisis Nagutskaja jaamas raudteelase perekonnas. Kõrgema haridusega. NLKP liige 1939. aastast.

Kuueteistkümneaastase kommunistliku noorena oli J. V. Andropov tööline Mozdoki linnas Põhja-Osseedi ANSV-s. Seejärel jätkus tema töömeheteed Volga Laevanduse laevadel, kus ta töötas madrusena.

1936. aastast oli J. V. Andropov komsomolitööl.

Ta valiti Jaroslavl oblasti Rõbinski Veetransporditehnikumi komsomoliorganisatsiooni vabastatud sekretäriks. Peagi edutati ta ÜLKNO Keskkomitee komsomoliorganisaatoriks Volodarski-nimelises Rõbinski Laevatehases. 1938. aastal valisid Jaroslavl oblasti kommunistlikud noored J. V. Andropovi ÜLKNO Jaroslavl Oblastikomitee esimeseks sekretäriks. 1940. aastal valiti J. V. Andropov Karjala LKNO Keskkomitee esimeseks sekretäriks.

Suure Isamaasõja esimestest päevadest peale võttis J. V. Andropov aktiivselt osa partisaniliikumisest Karjalas. Pärast Petrozavodski vabastamist fašistlikest röövvalutajatest 1944. aastal oli J. V. Andropov parteitööl. Ta valiti partei Petrozavodski linnakomitee teiseks sekretäriks, 1947. aastal aga Karjala KP Keskkomitee teiseks sekretäriks.

1951. aastal viidi J. V. Andropov NLKP Keskkomitee otsusel üle NLKP Keskkomitee aparati ja määrati inspektoriks, seejärel NLKP Keskkomitee allosakonna juhatajaks.

1953. aastal suunas partei J. V. Andropovi diplomaatilisele tööle. Ta oli mitu aastat NSV Liidu erakorraline ja täievoliline suursaadik Ungari Rahvavabariigis.

1957. aastal edutati J. V. Andropov NLKP Keskkomitee osakonnajuhatajaks.

Partei XXII kongressil ja sellele järgnenud kongressidel valiti J. V. Andropov NLKP Keskkomitee liikmeks.

1962. aastal valiti J. V. Andropov NLKP Keskkomitee sekretäriks.

1967. aasta mais nimetati J. V. Andropov NSV Liidu Ministrite Nõukogu j. a. Riikliku Julgeoleku Komitee esimeheks. Sama aasta juunis valiti ta NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liikmekandidaadiks.

1982. aasta mais valiti J. V. Andropov NLKP Keskkomitee sekretäriks.

1973. aasta aprillist on J. V. Andropov NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liige.

Juri Vladimirovitš Andropov on NSV Liidu Ülemnõukogu mitmete koosseisude saadik.

Kõigil ametikohtadel, kus J. V. Andropov on partei tahtel töötanud, on avaldunud tema ustavus Lenini ja partei suurele üritusele. Ta pühendab kogu oma jõu, kõik teadmised ja kogemused partei otsuste elluviimisele, võitlusele kommunismiideede triumfi eest.

Kodumaale osutatud suurte teenete eest anti 1974. aastal J. V. Andropovile — Kommunistliku Partei ja Nõukogude riigi nimekale tegelasele — sotsialistliku töö kangelase nimetus. Ta on autasustatud nälja Lenini ordeniga, Oktoobrirevolutsiooni ordeniga ja Punalipu ordeniga, kolme Tööpunalipu ordeniga ja medalitega.

Formalism vältimise probleeme õpetajate ja õpilaste töö hindamisel

ELSA GRETŠKINA,
Eesti NSV haridusminister

Uue pedagoogika ülesanne on siduda õpetaja-tegevus ühiskonna sotsialistliku organiseerimise ülesandega.

V. I. LENIN

Peamine on praegu selles, et tõsta õpetamise ning tööalase ja kõlbelse kasvatamise kvaliteeti koolis, juurida välja formalism õpetajate ja õpilaste töötulemuste hindamisel, tegelikkuses tugevdada õpetamise sidemeid eluga ning parandada õpilaste ettevalmistust ühiskondlikult kasulikuks tööks.

L. BREŽNEV

Tegevuse tulemuste hindamine on alati seotud hinnatava moraalsete ja emotsionaalsete elamustega. Sellest sõltub inimeste tuju, nende tööalane ja ühiskondlik aktiivsus, moraalne õhkkond kollektiivis, ühiskonnas. Sümbolne on, et NLKP XXVI kongress, vaagides põhjalikult ühiskondiike suhete täiustamise küsimusi arenenud sotsialismi ajal, toonitas vajadust kindlustada ausa, ühiskonna heaks tehtava töö õiglane ja objektiivne hindamine ning selle ühiskondliku prestiiži tõstmine. See, mis on seotud töö hindamisega, eeldab kõige selle otsustavat

kõrvaldamist ühiskondlike suhete sfäärist, mis segab elu sotsialistlikku arengut ning uue inimese kujundamist (1). Nimetatud asjaolu kohustab eelkõige neid, kes ametialaselt on vahetult seotud õpetajate, koolide töö tulemuste hindamisega, tundma põhjalikult nende tegevuse kõiki külgi.

See on vajalik õpetaja töö optimaalse organiseerimise eesmärkidel, et väiksema jõu, aja ja vahendite kuluga saavutada võimalikult paremaid tulemusi sirguva põlvkonna õpetamisel ja kommunistlikul kasvatamisel, kasutades sealjuures kehtivaid materiaalse ja moraalse stimuleerimise vorme; välja juurida formalism pedagoogide töötulemuste hindamisel.

Paratamatult kerkib seejuures hulk küsimusi. Aga kes on kohtunikud? Kas me alati oleme objektiivsed ja kompetentsed õpetaja töö hindajad? Kas me anname endale aru tema kõikidest probleemidest? Kas kujutame ette, milles seisneb tema ametikohustuste nõutud tasemel täitmine? Kas oleme ette valmistatud, selleks et tugevatoimeline vahend — hinne — oleks kontrollija käes loomingulisele tööle äratav instrument?

Nõukogude kool elab üle vastutusrikast etappi: ta läheb üle täiustatud õppeprogrammide ja ümbertöötatud õpikute kasutamisele. See on ajajärk, mil meie kõikide tähelepanu on keskendunud olemasolevates programmides ja õpikutes olevate võimaluste täielikuks ärakasutamiseks kooli ette seatud ülesannete lahendamisel. Seoses sellega kerkib küsimus sellest, kui täiuslikud on programmide uued ideed ja kuidas nad teenivad tegeliku pedagoogilise töö täiustamise ja uuendamise, õpilaste õpetamise ning kasvatamise kvaliteedi tõstmise ülesandeid. Lahendamist nõuavad kooli kui sotsiaalse institutsiooni tegevuse tulemuste kompleksse hindamise küsimused.

Küsimus on spetsiaalse töö vajalikkusest hariduselu juhtide, koolide ja pedagoogidega nende ettevalmistamisel tegeliku koolitöö praktika kompetentseks analüüsiks ja hindamiseks.

Probleem eesmärkide, sisu, vormide, meetodite, kontrollistiili (hindamise) vastavusest (või mittevastavusest) tänapäeva kooli arengu tasemele, pedagoogilise töö nüüdisaegsele olukorrale on formalismi väljajuurimisel kooli, õpetaja ja õpilase töö tulemuste hindamisel üks tähtsamaid. See vajab spetsiaalset tähelepanu ja põhjalikku tundmaõppimist. Käesolevas artiklis ei sea me ülesannet seda probleemi lahendada: tunnistame, et meile pole see jõukohane. Samal ajal näeme selle lahendamise vajadust ja otsime oma prakti-

lises töös probleemile lähenemisviise. Meie arvates on õpetamise ja kasvatamise protsessi seisukorra hindamine üks olulisemaid komponente, see pole kooli ja õpetaja tegevuse mõjustamise väline faktor. Oleks formaalne kunstlikult eraldada analüüsis hinnet terviklikust pedagoogilisest protsessist, aga veelgi enam — vastandada neid teineteisele, mis sageli praktikas veel esineb. Hindamist kui pedagoogilise protsessi komponenti me mõistame kui osa terviklikus süsteemis, kus side komponentide vahel on nii tihe ja orgaaniline, et neist ühe muutmine kutsub esile teiste muutumise, kuid sageli süsteemi muutumise tervikuna (5).

Sellest tuleneb, et hindamine kujutab endast keerulist nähtust, mis on pidevalt vastastikku mõjutatud kogu pedagoogilise protsessi igast lülis. Vaadeldava protsessi spetsiifika selles seisnebki, et iga pedagoogilise tegevuse akt nõuab vajalikult tema tulemuste objektiivset hinnangut. Ilma selleta pole võimalik pedagoogiline töö kui sihipäraselt organiseeritud tegevus. Edukas töö hindamisest formalismi kõrvaldamisel eeldab selle kui fenomeni olemuse tundmist ning hindamistegevuse vilumuste väljakujundamist. See on seda rohkem vajalik, et ulatuslikul eksperimendil ja praktilikal põhinevad uurimused psühholoogiadoktor Š. Amošvili poolt näitasid õpetamise perspektiivsust sisulise hindamise alusel kui kasvatusse originaalset süsteemi, mis kinnitab hindamist mitte niivõrd kui didaktilist, kui võrd sotsiaalset instrumenti. Ühiskonna nõudmised õpilasele kontsentreeruvad kaudselt hinded. On kogutud rikkalikke kogemusi pedagoogi hindamistegevuse kui vahendi kohta humaansete, kommunistlike suhete kinnistamiseks pedagoogilises protsessis (6). Selle kogemuse rakendamine koolitöö praktikasse avab perspektiivi formalismi edukaks kõrvaldamiseks õpetaja, õpilase ja kooli kui sotsiaalse institutsiooni töötulemuste hindamisel.

Võitlus formalismiga koolitöö edu või ebaedu hindamisel nõuab teadmisi formalismi olemusest, tema ilmutumise ja esinemise põhjustest. Formalismi filosoofilisi tüvesid ei tohi otsida lihtsalt sisu dialektilistes iseärasustes — vormis. Formalism on eriline sotsiaalne nähtus, mis maskeerib tegelikke suhteid, varjab neid suhteid teiste (kaudsete) suhete maski all. Sellise nähtuse peamine põhjus on süsteemi enese kiire areng.

Viimasel ajal on hariduse sisu ja tegevuse ülesanded muutunud mõõtmatu keeruliseks. NSV Liidu Pedagoogika Akadeemia president M. Kondakov märkis oma ettekan-

des akadeemia aastakoosolekul, et fundamentaalsed pedagoogilised uurimused rahuldavad ainult praktikute vajadusi, kuid ei lähe edasi, ei enneta praktikat.

Filosoofilisest seisukohast on formalismi juured üldhariduse fundamentaalse teooria puudumises. Seda tunnistab pedagoogikateadus ka ise. Asi pole selles, et ignoreeritakse konkreetset õppeprotsessi empiirilist sisu, vaid pigem selles, et ei osata välja tuua konkreetset ja üldist. Ei osata empiirilisusest kõrgemale tõusta, kõige olulisemat esile tuua. Teooria peab praktikat üldistama, näitama prožektorina selle edasiminekuteed.

Üks peamisi formalismi põhjusi õppeprotsessis on see, et õppeainet püütakse ikka veel kopeerida vastava teaduse sisu ja struktuuri järgi. Nii teaduse ja õppeaine olemus ning eesmärgid kui ka vastava tegevuse liigid on erinevad: teadus püüab saada uut informatsiooni, aga õpetamine transleerib mõnesid teadusandmeid põlvkonnalt põlvkonnale.

Kahjuks on formalismi elemendid täiustatud programmidesse sisse tulnud ka hindamise seisukohast. Täielik teadmiste, oskuste ja vilumuste hindamise konkreetsete vormide sisseviimine õppeprogrammidesse loob vajaliku aluse objektiivseks hindamiseks. See on kahtlematult suur samm formalismi kõrvaldamiseks õpilaste teadmiste hindamisel. Kuid me ei või jätta näitamata täiustatud õppeprogrammide mitmeid puudusi, mis on seotud õpetamise eesmärkide ja hindamisnormidega.

Õpilaste õpiedukuse hindamine on tegelikult õpetamise eesmärkide saavutamise taseme hindamine. See tähendab, et hindamisnormid peavad vastama nendele eesmärkidele. Kuid meie vabariigis korraldatud vastavad uurimused tunnistavad, et olemasolevate normide abil ei saa piiritleda kõikide õpetamise eesmärkide saavutamise taset. Samuti ei saa nende normide abil kindlaks määrata kõikide teadmiste kvaliteeti, mida nüüdisajal õpilastelt nõutakse. Need normid annavad vähe kriteeriume praktiliste oskuste omandamise taseme täpsemaks kindlaksmääramiseks. Seega on vaja laiendada ja täpsustada õpetamise eesmärke, konkretiseerida hindamisnorme täiustatud õppeprogrammidest.

Formalism õpilaste ja õpetajate töötulemuste hindamisel on tingitud kohati ka sellest, et pedagoogikateadus ei ole veel lahendanud paljusid küsimusi, mis on seotud õppekasvatuse protsessi efektiivsusega. Me tunneme suurt rahuldust paljudest viimastel aastatel avaldatud sisukatest monograafiatest ja kogumikest, milles vaadeldakse ja

saavad oma tegeliku sisulise töötluse sellised küsimused nagu õpilaste kommunistliku maailmavaate kujundamine, õppeprotsessi optimeerimine, õpilaste teadliku aktiivsuse ja loominguilise mõtlemise areng, polütehni-seerimisprotsessi realiseerimine, õpilaste teadmiste kvaliteedi tõstmine jne. Need tööd laiendavad meie teadmisi pedagoogikateaduse sfääris, soodustavad isikliku pedagoogilise kogemuse teoreetilist interpretatsiooni, tutvustades meid kolleegide tööga, annavad tõuke uuteks ideedeks ja mõteteks õppe-kasvatustsotsioloogiast edasiseks loominguiliseks täiendamiseks.

Selle üle, millised muutused toimuvad selles protsessis ühe või teise idee realiseerimise tulemusel, me alati ei või otsust langetada, sest meil pole ühtseid hindamiskriteeriume. Tekivad tõsised raskused ka õpilaste kommunistliku maailmavaate kujundamise planeerimisel ja juhtimisel, kuna seni pole veel vajalikul määral avatud ja selgitatud selle protsessi sisu ja mehhanisme, tema ideelis-poliitilisi aluseid isiksuse ealise arengu eri etappidel. Selle tagajärjel puuduvad ka näitajad, mis kirjeldaksid ja iseloomustaksid õpilaste maailmavaate kujundamise taset. Nende probleemide lahendamiseks on vaja ainetevahelise iseloomuga teaduslikke töötusi, mis ühendavad teadmisi pedagoogilisest, ea- ja sotsiaalpsühholoogiast. Kasvatustöö planeerimisel ja hindamisel me praegu paljudel juhtudel toetume ainult kogemustele ja intuitsioonile. Ühtsete objektiiivsete näitajate puudumine kasvatustöös võib viia formalismi.

Nõrk koht pedagoogilise protsessi juhtimisel koolitegevuse diagnostikas on see, et tähelepanuväärset osal haridusorganitest ja koolidest ning õpetajatest ei ole kujundatud kvalifitseeritud oskust analüüsida olukorda ja kvaliteedi muutusi, mis toimuvad kooli kui sotsiaalse institutsiooni ja tema kasvandike palges ning teha argumenteeritud järeldusi kasvatustöö praktikast.

Kõik need ja teised asjaolud nõuavad tervikliku, kompleksse lähenemise loomist nii kogu õppe-kasvatustsotsioloogiast kui ka iga tema komponendi kontrollimise organiseerimiseks, analüüsiks ja hindamiseks.

Kuidas me püüame lahendada praktiliselt koolitegevuse hindamisele tervikliku lähenemise ülesannet, arvestades tema põhifunktsiooni — kindlustada tihedad sidemed ühiskonna sotsialistliku organiseerimise ülesannetega, saavutada kasvava põlvkonna sotsiaalne küpsus? NLKP XXVI kongressi materjalid tuletavad meile veel kord meelde selle seose dialektikat: haridus teenib ühiskonna igakülgset arengut ning areneb ise intensiivselt kui ühtse tervikliku ühiskondliku organismi osa. Me toetume nendele lähteideedele.

Viimastel aastatel on partei rajooni- ja linnaakomiteed ning täitevkomiteed arutanud

büroodel, pleenumitel ning istungitel hariduselu kompleksse perspektiivse arengu plaane ja nende täitmist. Nõuded hariduselu komplekssete perspektiivplaanide ning lepingute struktuuri ja sisu kohta töötas välja Haridusministeerium, lähtudes kompleksse lähenemise nõudest koolielule, ühtse rinde loomiseks kooli, perekonna, töökollektiivi ning üldsuse koostöökaks laste ettevalmistamisel eluks ja tööks rahvamajanduses ühtse tervikliku pedagoogilise protsessi kaudu.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium ja tema alatised komisjonid, Eesti NSV Ministrite Nõukogu on võtnud NLKP XXVI kongressist möödunud lühikese aja jooksul vastu hulk tähtsaid dokumente laste perekondliku ja ühiskondliku kasvatuses täiendamiseks meie vabariigis, nende ettevalmistamiseks eluks ja tööks. Eesti NSV Ülemnõukogu istungjärgul käesoleva aasta juulikuus arutati spetsiaalselt haridusseaduse täitmist Eesti NSV-s. Seega on meil selged ideelised, sotsiaal-kasvatustlikud orientiirid ning kindlaksmääratud tegevusprogramm. Ülesanne seisneb praegu selles, et kõikide rahvahariduse lülide töö korraldus vastaks täielikult nendele orientiiridele. Jutt on sellest, et me peame täna töötama hariduse sfääris loominguiliselt, otsinguliselt, otsustavamalt lükkama kõrvale koolielu edukat edasilükkumist takistavaid tegureid ning formaalset lähenemist kooli tegevuse hindamisel.

Oma töö organiseerimise kvaliteedi aluseks võtsime pedagoogilise konsiiliumi printsiibi. Meie vabariigis kannab see töö tinglikult pasporteerimise nimetust. Sõltumata nimetusest on selle printsiipiaalne olemus selline nagu pedagoogilisel konsiiliumil koolis, ainult et me ei hinda õpilast ega klassi, vaid haridussüsteemi iga all-lüli nende tegevuse optimeerimise seisukohalt. Täielikult omaks võetud (objekti spetsiifilist olukorda arvestades) on J. Babanski pedagoogilise konsiiliumi programm ja tema «tehnoloogia» (7). Selliseid pasporteerimisi me viisime vabariigis läbi juba kaks korda: esimese novembrist 1980. a. kuni aprillini 1981 ja teise pärast NLKP XXVI kongressi jaanuarist märtsini 1982. Iseloomustan lühidalt seda tööd.

Meie vabariigi Haridusministeerium töötas välja spetsiaalse konsiiliumi programmi, näidates sõlmprobleemid, mis nõuavad analüüsi. Selle üldise programmi põhjal valmistuvad konsiiliumiks haridusosakonnad ning ühtlasi meie Haridusministeeriumi allüksused. Esimesel juhul kandis see töö frontaalset iseloomu: toimus sotsiaal-majandusliku arengu plaanide koostamine XI viisaastakuks. See töttu tehti konsiiliumi programmiga ettepanek: vastavalt riiklike plaaniülesannete projektile, arvestades teatava linna või rajooni konkreetseid sotsiaal-majanduslikke ülesandeid, täpsustada ühtsed plaanid 8. kl. lõpetanute jaotamiseks ja vastavate õppeasutuste komplekteerimiseks, teha ettepane-

kud kooli-, koolieelsete ja kooliväliliste laste-asutuste võrgu täiustamiseks, täpsustada kapitaalehituse ja remondi maht, analüüsida pedagoogilise kaadri paremat kasutamist ja ettevalmistamise perspektiive, kirjeldada konkreetselt esinevaid faktoreid, mis pidurdavad õppe-kasvatustöö ülesannete kiiremat lahendamist, formuleerida nendes küsimustes ühtsed ülesanded viisaastaku peale. Kokkuleppel EKP linna-/rajoonikomiteede ning täitevkomiteedega määratakse konkreetne päev konsiiliumiks igale linnale ja rajoonile, määratakse konsiiliumist osavõtjad. Konsiiliumis on esindatud eranditult Haridusministeeriumi kõikide valitsuste ja osakondade juhatajad, kohalikud organid — partei rajooni(linna-)komiteede sekretärid ning täitevkomiteede esimehed või aseesimehed, üks agrotööstuskompleksi juhtijaist ning haridusosakonna juhataja. Üldjuhul võtavad selle tööst huviga osa EKP Keskkomitee ja Plaanikomitee vastavate osakondade töötajad.

Kujutame ette, et konsiilium algas. Ettekande teeb rajooni/linna haridusosakonna juhataja. Edasi tuleb elav vastastikune (kohalike organite hinnangud, Haridusministeeriumi hinnangud) vaatluse all olevate koolitegevuse ühiste probleemide analüüs. Kokkuvõttes formuleeritakse nende täitmiseks üldised ülesanded ja konkreetsed kohustused Haridusministeeriumile ning kohalikele organitele. Ja nii iga rajooni ja linnaga. Pärast sellist ühist arutelu korraldati meie palvel partei ja nõukogude organite poolt analoogiline pasporteerimine kohtadel eranditult iga kooli ja šeffettevõttega.

Pedagoogilise konsiiliumi lõppetapiks on selle tulemuste arutamine kolleegiumil, Haridusministeeriumi ja tema valitsuste ning osakondade plaanide korrigeerimine ja ettepanekute väljatöötamine kõrgematele organitele. Kõik need asjaolud kinnitavad loominguulist lähenemist meie ühises töös, mis väldib šablooni ja formalismi, kinnitab vastutust, orienteerib täpsemalt kõige teravamate sotsiaal-majanduslike ja kasvatuslike ülesannete lahendamisele.

Ja veel: haridussüsteemi juhtivail töötajail on võimalus minna vahetutele kontaktidele rajoonide ning linnade partei- ja nõukogude juhtivate töötajatega, et ühiselt paremini hakata nägema tänapäeva kooli probleeme, eriti kaadri kasvatamist, temas kõrbeliste töökspidamiste kinnistamist. Oma töö ühiskonnavajalikkuses me ei näe sellele ekvivalenti.

Teiselt poolt püüame laiemalt avada parteitöötajate ees ukseid olulisemate pedagoogiliste probleemide maailma, mõjutada nende suhtumise kujunemist kooli ja õpetaja tegevuse hindamisse. Selliselt sai kooli ja elusidemeteh mehhanismi sisse toodud värske sisuka voolu sotsiaalne kõla. Praktika kinnitab, et oleme õigel teel.

Meil on alust rääkida kooli õppe-kasvatustöö kvaliteedi tõstmisel meile vajaliku dünaamika kujunemisest, suurtest ühiskondliku tähtsusega saavutustest õpetajate ja õpilaste ühise tegevuse tulemustes. Kui X viisaastaku alguses lõpetas õigeaegselt 8. klassi 91,5% õpilastest, siis XI viisaastaku alguses oli see näitaja 95,2%. Keskhariduse omandas õigeaegselt vastavalt 94 ja 98% noortest. Tõusis õpilaste teadmiste tase.

Kool, õpetajaskond koos lastevanemate, töökollektiivide ja ühiskondlike organisatsioonidega töötavad visalt paljude tundmatutega ülesannete lahendamisel: kuidas **parimal viisil kindlaks määrata edasine elutee noortel, kes seisavad 8-kl. kooli ja keskkooli läve taga.** Peamiselt lahendatakse see eriti keeruline ülesanne vastavalt noorte eluplaanidele ja ühiskondliku tootmise nõudmistele.

Meie vabariigis jätkab ligikaudu 26% keskkoolide lõpetanutest õpinguid kõrgkoolides, 16% tehnikumides, kasvas tehnikakoolidesse astunud noorte arv. Aga peaaegu pooled keskkoolilõpetanud (ligikaudu 5000) lähevad igal aastal tööle rahvamajandusse. Meid rõõmustab, et iga aastaga läheb rohkem noori tööle õpitud erialadele, mis omandati koolis polütehnilise tööõpetuse kaudu (1979. a. — 15,1%; 1980. a. — ligikaudu 19%; 1981. a. — üle 25%). Selles olulises töös enam kui mõnes teises laekub täiskasvanute, eelkõige õpetajate ja tootmisest juhendajate kogu eluline, sotsiaalne ja kõrbeline kogemus. Selle töö käigus täpsustatakse linnadele ja rajoonidele kontrollarvud, mis eeldab plaanipärast ja sihipärast noorte jaotamist rahvahariduse mitmesuguste sfääride vahel nii linnades kui ka maal. Vastavalt meie vabariigis kehtestatud korrale esitatakse need pärast läbivaatamist ametkondadevahelises Noorte Kutseorientatsiooni Nõukogus Plaanikomiteele. Seal töötatakse kõigi haridussüsteemide jaoks välja ühtne dokument-plaan 8. kl. lõpetanute jaotamiseks erinevate hariduskanalite vahel. Samuti tehakse vastav jaotus keskkoolilõpetanute kohta.

See on oluline samm kooskõlastamatuse ja formalismi vältimiseks noorte jaotamisel, igapäevatöös väljakujunenud isevoolutee kõrvaldamisel. Plaaniorganid ja Töökomitee, võttes arvesse agrotööstuskomplekside rajamise fakti, on astunud samme ühiskonna koordineeritud sotsiaalse tellimuse formuleerimise täpsustamisel kaadrite ettevalmistamisel, arvestades üldhariduskoolide (sealhulgas koolidevahelised õppe-tootmiskombinaadid), kutsekoolide, keskeriõppeasutuste reaalseid vajadusi ja vastava noortekontingendi olemasolu, samuti erinevate haridussüsteemide erialade nomenklatuuri koordineerimisel.

Meie vabariigis on päevakorrale tõusnud küsimus kompleksse regionaalse kutseuunit-

lussüsteemi loomisest. On astunud oluline samm kooli ja elu sidemete paremaks edasiseks kindlustamiseks ja terviklikul lähene-misel tema töö hindamisele.

Keerulises probleemide kompleksis, mis on seotud formalismi väljajuurimisega kooli ja õpetaja tegevuse tulemuste hindamisel, ei ole kõik elemendid võrdväärselt välja töötatud ja antud, alati ei tegutseta vastastikus-es seoses. Põhjused on siin mitmesugused. Pea-mine (seda me kriipsutame alla veel kord) seisneb koolile kui sotsiaalsele, kasvatusli-kule institutsioonile igakülge lähenemise printsiipide rikkumises. Arusaadav on eelis-tatud majanduslik lähenemine koolile, mis leiab kinnitust kontingentide planeerimisel praktikas, finantspoliitikas, pedagoogilise protsessi igapäevaste vajaduste materiaal-tehnilisel rahuldamisel. Samas on lubamatu, et sellise lähenemise primaarsus viib ühe-külgsusele, vaja on ühisel jõul kooliga õpi-lasi ühiskondlikult mõjutada. Tuleb veel palju teha, et me ei jäta oma töös kõrvale peamist — isiksuse kujundamist, tema kõi-kide annete ja võimete arengut, aktiivse, mit-mekülge, vaimselt rikka inimese-looja ette-valmistamist. Nendelt positsioonidelt pee-takse vajalikuks formalismi kõrvaldamist meie mõtete ja tegevuse laadis. Pedagoogika-teadus ja praktika on kogunud küllaldaselt teadmisi noore põlvkonna kasvatamiseks kuulutamaks, et meie ettekujutused pedagoog-ilisest protsessist pole kaugeltki adekvaat-sed sotsiaalselt küpse, igakülgselt arenenud harmoonilise isiksuse kujundamise protses-sile.

Õigusega võib märkida, et meie vabariigi üldhariduskoolides töötab hulgaliselt loo-minguliselt mõtlemaid õpetajaid, kes taotle-vad ühise tegutsemisega õppe-kasvatustöö harmoonilist ühtsust pedagoogilises protses-sis, töötavad ühiste eesmärkide nimel õpi-laste, kasvandike õpetamisel ja kommunist-likul kasvatamisel.

Näiteks töötab Põltsamaa keskkooli kol-lektiiv, keda juhib kommunist, sõjaveteran, NSV Liidu rahvaõpetaja Eesti NSV teeneline õpetaja Kalju Teras. Iga pedagoogilistest kõrgustest vallutatud osake, nii väike, kui ta ka pole, sai oluliseks etapiks isiklikus elus, ta väljendub õpilaste õnnelikus saatuses, selles, et Põltsamaa koolil on oma, ainult temale omane nägu, lõpuks linnakese sot-siaalse ilme kvalitatiivsetes muutustes, kus kooli osa pole kaugeltki mitte viimane. Seits-mekümnest kooli õpetajast on üle 1/3 tema endised õpilased. Kas pole ilus, kui kasva-taja saab kasvandiku moraalseks eeskujuks, kui õpilane loovab (mitte formaalses!), üks-meelselt mõtlevas ja tegutses kollektiivis omandab nõukogulikke vaimseid rikkusi kui iseseisev isiksus, kodanik.

Sulle vaatamata annab meie vabariigi koolide praktika veel küllalt põhjust rahul-olematuseks formalismi esinemisel; küllaltki

tähelepanuväärne osa koolijuhtidest, õpetaja-test ei mõista täiel määral ühiskonnas toimu-vaid kvalitatiivseid ümberkujundusi. Kool ise peab peegeldama ühiskondlike suhete uue-nemist. Kahjuks õpetaja pedagoogilise mõtle-mise ja käitumise laad suhteliselt vananeb, mis ilmneb tema vaadetes õpilasele kui ainult traditsiooniliste pedagoogiliste mõjutuste ob-jektile sellest tulenevate tagajärgedega.

Üks mittesoovitavaid tagajärgi on ikka veel olemasolev lõhe eluorientiiride vahel, mis seatakse õpilaste ette pedagoogi ja kas-vandiku tegelikul valikul. Küllalt kõrge on sotsialistliku moraali ja ühiselu normide rik-kumiste tase õpilastel. Õige, meie uurimused ja koolidki ise veenavad selles, et need üle-astumised ei ole seotud maailmavaatelse teadlikkusega. Seda enam on vaja teha ühiskondlik-pedagoogilise situatsiooni konk-reetne varajane diagnoos. Õpetaja peab püüdma seda diagnostikat omandada ja teda on vaja selles igakülgselt abistada.

Eesti NSV-s, nagu teisteski liidu vabarii-kides, annavad õpetajale olulist abi töös tema ametialasel enesetäiendamisel Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut ja Haridusosa-kondade metoodikakabinetid. Õpetamise ja kasvatamise orgaanilise ühtsuse printsiibist, mis on aluseks õpetaja igapäevases prakti-lises töös, lähtutakse organiseeritavate õpe-tajate kvalifikatsiooni tõstmise kursuste sisu ja meetodite täiendamisel.

Kursustel saavad õpetajad uusi teadmisi tema poolt õpetatavas aines, samuti õpeta-misemetoodika ja kasvatusküsimustes. Nüüd on meie peamine tähelepanu pööratud täius-tatud õppeprogrammide sõlmküsimuste lahti-mõtestamisele. Kõrvuti kursustega pöörame erilist tähelepanu ka õpetajate iseseisvale enesetäiendamisele. Täiustatud õppeprogram-mide rakendamisega see süsteem meie vaba-riigis muutus põhjalikult. Nüüd antakse igale rajoonile ja linnale teatud probleemide ring (kuni kolm), mis tuleneb täiustatud õppeprogrammidest. Nende probleemidega (pedagoogilised printsiibid on kajastatud programmides) töötavad rajooni (linna) kõi-kide koolide pedagoogilised kollektiivid. See võimaldab kontsentreerida kõikide õpetajate jõud peamistele pedagoogilise töö suundadele, metoodiliselt põhjalikult läbi töötada peda-googiline printsiip kogu tema terviklikkuses kuni kogemuse rakendamiseni. See on täht-tis tee formalismi kõrvaldamiseks õpeta-jate enesetäiendamisel, kuid ka pedagoogi-lises protsessis eneses.

See töö on suunatud: 1) täiustatud õppe-programmides sisalduvate juhtivate pedagoog-iliste ideede valdamisele ja elluviimisele iga õpetaja poolt vastavalt õppe-kasvatustöö meetoditele ja võtetele; 2) vabanemisele veel valitsevast ühekülgselt tõlgendusest, mis seostab ideelis-poliitilise kasvatustöö tule-muse üksnes teadmistega isikliku õpitöö (õpi-edukuse) tulemustega ja koolipraktikas seni-

sest püsivamalt seisukohtade evitamisele, et õpilastele lähenetaks inimesele kui isiksusele esitatavate nõuete aspektist — milliseks peab saama meie kasvandik?

ENSV Haridusministeerium ja Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituut töötavad sellistel eesmärkidel, et õppe-metoodilistes kompleksides oleksid esitatud nõudmised mitte ainult teadmiste omandamise kvaliteedi, vaid ka kasvatatuse ja arengu, samuti õpilaste iseseisva õpitegevuse taseme kujundamise ja enesekasvatuse kohta.

Ei saa osutamata jätta ka sellele suurele tööle, mida teeb aktuaalsete pedagoogiliste probleemide lahendamisel ja õpetajate kaastöömõttel uurimistööle Ühiskondlik Pedagoogika Uurimise Instituut (ÜPUI) Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi juures akadeemik Heino Liimetsa juhtimisel.

Meie vabariigis on praeguseks kõik koolidirektorid ja direktorite asetäitjad läbi teinud E. Vilde nim. Tallinna Pedagoogilise Instituudi koolijuhtide kvalifikatsiooni tõstmise kursused. Eelmisel õppeaastal alustati seal teist ringi. Nendel kursustel õpitakse kasvatuse teooria, psühholoogia, koolijuhtimise jt. küsimusi. Haridussüsteemi ning koolide juhtidele organiseeritakse regionaal- ja vabariiklikke seminare, kus osavõtjad tutvuvad meie vabariigi, samuti teiste liiduvabariikide vastavate kogemustega. Kui sellele lisada veel faktid, et paljud koolijuhid said kas või psühholoogi kvalifikatsiooni kaugõppe teel Tartu Riiklikus Ülikoolis või lõpetasid ÜPUI, võib kinnitada, et enamik meie koolijuhte on küllaldase ettevalmistusega kooli õppe-kasvatustöö edukaks juhtimiseks ja igakülgselt kontrollimiseks ning õpetaja töö tulemuste objektiivselt hindamiseks.

Me tugevdasime oma tööd laiemas ja sotsiaalselt teravamal arusaamise kujundamiseks juhtivas kaardris kooli kui ideoloogilise, kasvatusliku asutuse osast. Sellele aitab kaasa õpilaste ideelis-kõlbelise kasvatuse teoreetilise seminari töö, mis on organiseeritud Haridusministeeriumi juures rajoonide ja linnade haridusosakondade juhatajale ning parteikomiteede kooliküsimustega tegelevatele instruktoritele. Siin esinesid vabariigi teadlaste ja praktikute kõrval loengutega meie maa juhtivad selle ala spetsialistid: filosoofiateaduse doktor, professor, NSV Liidu Pedagoogika Akadeemia Filosoofia Instituudi eetikasektori juhataja L. Arhangelski, NLKP Keskkomitee teaduse ja õppeasutuste osakonna konsultant filosoofiakandidaat G. Kvassov jt. Õpilaste kõlbelise kasvatuse kogemusi jagasid Moskva, Leningradi ja Valgevene koolide töötajad. Sel tööil on järjepidevus, sest analoogilised seminarid koolijuhtidele on loodud kohtadel, nende tööd juhivad rajoonide (linnade) haridusosakondade juhatajad.

Viimastel aastatel on hakanud meid tihe-

damini röömustama pedagoogika- ja psühholoogiategadus, arendades koolijuhtidel ja õpetajatel šabloonivaba mõtlemise stiili, mis relvastavad teda tuuega lähenemisel nii oma töö organiseerimisele kui ka töötulemuste hindamisele. Tehakse katseid kriteeriumide väljatöötamiseks. Nendest tähtsamad on: Бабанский Ю. К. Как оптимизировать процесс обучения. М., «Знание», 1978; Лернер И. Я. Качество знаний учащихся, какими они должны быть? М., «Знание», 1978; Амонашвили Ш. А. Обучение, оценка, отметка. М., «Знание», 1980; Полянский В. М. Оценка знаний школьников. М., «Знание», 1981; Зак А. З. Как определить уровень развития мышления школьника. М., «Знание», 1982 jt.

Sellised tööd leiavad tee kooli, õpetaja juurde. Kuid koos sellega ootab õpetaja täna teaduselt ka soovitusi, mis vastavad tänapäeva ühiskondliku elu nõudmistele. Vaja on rohkem integratiivse iseloomuga töötusi, mis annavad koolipraktikale selge ettekujutuse õppe-kasvatustöö protsessist kui kompleksest, sotsiaalselt terviklikust nähtusest, koolist endast kui ideelis-kasvatuslikust asutusest jne.

Formalismivabade printsiipiaalselt uute lähenemiste väljatöötamine ja realiseerimine koolis on tõusnud päevakorraile kui kõige olulisem praktiline ülesanne. Nüüdisaja koolipraktika otsingud, meie vabariigi teadlaste ja õpetajate uurimused (peamiselt tööd professor A. Koobi, professor M. Titma ja akadeemik H. Liimetsa juhtimisel) viivad järeldusele, et nüüdisaja ideoloogilise võitluse tingimustes on õiguspärane lugeda kooli juhtivaks funktsiooniks õppiva noorsoo erinevate kasvatuslike mõjutuste pedagoogilist integreerimist ja oskuslikku kasutamist igakülgselt ning harmooniliselt areneva isiksuse kujundamise eesmärgil. Elu tungiv vajadus nõudis meilt nende küsimuste praktilist lahendamist. Mida kujutab endast kool kui ideoloogiaasutus, isiksuse kompleksne kasvataja? Suurest teadusest sellele küsimusele vastust me senini pole leidnud. Vastavalt praktika nõudmistele töötavad Haridusministeerium, Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituut ja Õpetajate Täiendusinstituut meie vabariigi kõrgkoolide teadurite-õppejõudude osavõtul sihtprogrammi «Kool kui ideoloogiaasutus» koostamisel. Juba selle töö käigus teostub hulk integreerivaid abinõusid. On organiseeritud Haridusministeeriumi aparaadi, Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudi, Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi töötajate ning rajoonide ja linnade metoodikakabinetide juhatajate ettevalmistus õppe-kasvatustöö protsessi optimeerimise probleemides, selliselt kujundatakse konkreetsete täitjate ühtne lähenemine pedagoogilisele protsessile.

Käesoleva aasta juunis toimusid Haridusministeeriumil ühised kolleegiumi koosolekud

ENSV Ajakirjanike Liidu juhatause sekretariaadiga, Eesti NSV Riikliku Tele-Raadiokomiteega, kus arutati ühise töö täiustamist õpilaste õpetamisel ja kommunistlikul kasvatamisel. See on ikkagi vaid suure töömahuka, pikaajalise töö algus, mis nõuab jõudude maksimaalset sihipäraselt paigutamist ja kasutamist (neid on äärmiselt vähe), selget pedagoogilist lahtimõtestamist ja ühiskonna sotsiaalse tellimuse täitmist kooli poolt. Seoses eeltooduga nõuavad tungivalt juba täna oma lahendust sellised küsimused:

□ Probleemi «Kool kui ideoloogiline asutus» teaduslik töötus ja metoodiline interpretatsioon.

□ Ideoloogilise kasvatusprotsessi üldise kontseptsiooni töötus — sellise suurearvulise rahvakihi nagu õppiv noorsugu koha määramine, sealhulgas üldhariduskoolide õpilased; olemasolevad tööd annavad pedagoogile olulised orientiirid noorte sotsiaal-professionaalsetes probleemides; kollektiivi ja isiksuse vastastikusest mõjust kasvatusprotsessis. Kuid see kõik ei ava kogu pilti ideoloogilise kasvatustöö protsessist. Õpetajal-kasvatajal on vaja teada sotsiaalse keskkonna iga elemendi osakaalu ja osa noorte ideoloogiliste tõekspidamiste kujundamisel. Ühiskonnateadlaste ja pedagoogide jõudude ühendamine on lihtsalt hädavajalik.

□ Õpilaste ideelis-poliitilisel kasvatamisel kasutatava ideoloogilise arsenalid ja vahendite põhjalik teaduslik analüüs. Eriti on see vajalik õppetöös kasutatava kirjanduse puhul. Nõutav on välja töötada abinõud selle arsenalid paremaks kasutamiseks ning oluliseks täiendamiseks. Spetsialistide tehtud esialgne analüüs näitab, et rahvuskoolide õpetajatel on piiratud võimalused väljapaistvate nõukogude pedagoogide tööde kasutamiseks, sellepärast et nende olulisi töid eesti keeles kas üldse pole välja antud või tehti seda ammu ja mitteküllaldases tiraažis.

Vene õppekeele koolid pedagoogidel omakorda ei ole vajalikul määral vastavaid silmapaistvaid ja originaalseid eesti autorite töid nõukogude kooli ja pedagoogilise mõtte tekke ning arengu ajaloost Eestis.

Leninliku ideelise pedagoogilise pärandi sügavuti tundmaõppimine ja omandamine, süüvimine suurte nõukogude pedagoogide mõttevaramusse annab õpetajale selged ideelised, internatsionalistlikud orientiirid. A. Makarenko veenab meid selles, et meie laste ühiskond peab peegeldama kogu Nõukogude maa elu, aga kool, komsomol ja pioneerid peavad võitlema kommunismi eest niisuguse tahtejõuga, sellise mehisuse ja rõõmuga, sellise pingega nagu kogu ühiskond (13).

Kirjandus

1. Brežnev, L. NLKP Keskkomitee aruanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXVI kongressile ning partei järjekordsed ülesanded sise- ja välispoliitika valdkonnas. Tln., 1981.
2. Eesti kirjanike ja kultuuritegelaste pedagoogilisi seisukohti. Nõukogude pedagoogika ja kool. XXI. Tln., 1980.
3. Pedagoogikateadus ja kool. (Pedagoogiliste uurimuste tulemused 1976—1980. I—V köide. Tln., 1981.
4. Õpetaja ja tema kutse. (Õpetaja teadusliku uurimise probleeme ja meetodeid Eesti NSV-s. Tln., 1980.
5. Ленин В. И. Речь на I-ом Всероссийском съезде учителей-интернационалистов 5 июня 1918 года. Т. 36, ИСС.
6. Амонашвили Ш. А. Обучение, оценка, отметка. М., «Знание», 1980.
7. Бабанский Ю. К. Как оптимизировать процесс обучения. М., «Знание», 1978.
8. Зак А. З. Как определить уровень развития мышления школьника, М., «Знание», 1982.
9. «Коммунист», 1982, № 11.
10. Куракин А. Г., Лийметс Х. И., Новикова Л. И. Коллектив и личность школьника. Выпуск I, часть I—II. (Основы теории воспитательного коллектива.) Таллин, 1981.
11. Легенький Г. П. Педагогический процесс как целостная динамическая система — «Вища школа», Харьков, 1979.
12. Лернер И. Я. Качество знаний учащихся, какими они должны быть? М., «Знание», 1978.
13. Макаренко А. С. Соч. Т. 5.
14. Полянский В. М. Оценка знаний школьников. М., «Знание», 1981.
15. Роль морали в гармоничном развитии личности. М., «Знание», 1982, № 8.

Mõtteid toitlus- programmist

EDGAR TÖNURIST,
Eesti Maaviljeluse ja Maaparanduse
Teadusliku Uurimise Instituudi
direktor

Elame arenenud sotsialismi ajastul, mil üha laialdasemalt kasutatakse teadus- ja tehnika-revolutsiooni võimalusi tootlike jõudude arengu kiirendamiseks. Selle ajajärgu kõige iseloomulikum eripära on üha süvenev ühiskondlik tööjaotus, eriti majandusliku tootmise sfääris, kus spetsialiseerumise, kontsentreerumise, aga samuti laialdase koostöötegemise abil tõuseb tööviljakus ning suureneb ühiskondlik koguprodukt.

Kuid sellise kõikehõlmava integratsiooni olukorras võib juhtuda kergesti, et osalevad tootmisharud, ettevõtted, samuti töötajad, lähtudes eelkõige oma otsestest ülesannetest, kaotavad üldorientatsiooni põhieesmärkidele, mille tulemusel tekivad kitsad ametkondlikud või grupihuvid ning tuhmuvad lõppeesmärgid.

Selle nähtuse üks põhjusi on ka eksisteeriv planeerimissüsteem, mis ei seosta küllaldaselt kõigi osalevate harude jõupingutusi kindlate lõppeesmärkidega. Seetõttu ongi asutud kõige olulisemate põhiülesannete pikaajalisele planeerimisele nn. sihtprogrammide abil, kus seatakse konkreetset eesmärgid nii ajalises kui ka mahulises ulatuses ning seostatakse kõikide osalejate ülesanded, vajalikud ressursid ja vahendid.

Üks selliseid kogu elanikkonda puudutavaid rahvamajanduslikke probleeme on NLKP 1982. aasta maipleenumil vastuvõetud toitlusprogramm, mis oma kvaliteedilt on uus samm rahvamajanduse planeerimise ja juhtimise korraldamisel. Selle programmi alusel tuleb ühendada põllumajandus ja suur hulk tööstusharusid ühtseks agrotööstuskompleksiks ning allutada tema tegevus lõppeesmärgile — tagada meie riigi elanikkonna

varustamine toiduainetega. Seega on toitlusprogramm kõige esmajärgulisem majanduslik, sotsiaalne ja poliitiline ülesanne, mille abil tagatakse rahva elatustaseme ja heaolu pidev tõus.

Ulatuselt on meie maa agraar-tööstuskompleks kui ühtne rahvamajanduse struktuuriüksus erakordselt laialdane. Nii on selles üle 600 miljoni hektari põllumajandusmaad, sealhulgas 220 miljonit hektarit põllumaad, hõivatud on üle 40 miljoni töötaja ning XI viisaastakul suunatakse selle kompleksile arendamiseks üle 1/3 kõigist kapitaal-mahutustest.

Põllumajandussaadustest ja -toorainest toodetakse üle 80% rahvatarbekaupade üldmahust. Järelikult juba oma osatähtsusest on agrotööstuskompleksi areng tõepoolest üldrahvaliku iseloomuga, mille probleemidest peavad olema teadlikud kõik meie maa elanikud. Toitlusprogramm pole seega taandatav ainult põllumajandusliku tootmise sfääri.

Kuigi toiteväärtuse üldtasemelt vastab nõukogude inimeste toiduratsioon vajalikele füsioloogilistele normidele, ei rahulda tema struktuur vajadusi eriti liha- ja piimatoodete ning kõõgi- ja puuviljasaaduste osas.

NSV Liidu toitlusprogrammis on seatud konkreetset ülesannet ka meie vabariigile.

Kasutades paljude aastatega loodud piimakarjakasvatuse ja peekonsigade kasvatamise kogemusi, tuleb Eesti NSV-s tagada nende tootmisharude edasine kasv, vaatamata sellele, et on juba saavutatud küllalt kõrge tase. Nii toodetakse meil 100 ha põllumajandusmaad kohta üle 800 tsentneri piima ja ligi 190 tsentnerit liha. Põhiliste toiduainete tootmise ja tarbimise ulatuselt, arvestatuna iga elaniku kohta, oleme jõudnud eesrindliku põllumajandusega maade tasemele.

Meie vabariigi põllumajanduse üks häid näitajaid on ka tööviljakuse kõrge tase. Viimase 10 aasta jooksul tõusis tööviljakus 61% ning X viisaastaku lõpuks toodeti ühe põllumajandustöötaja kohta aastas keskmiselt 2,3 korda rohkem saadusi kui 1965. aastal, sealjuures töötajate arv maal vähenes veerandi võrra.

Meie vabariigi põllumajanduse peamise häru — loomakasvatuse — nüüdistasemele viimiseks on ehitatud moodsaid tootmis-hooneid. Viimase kümne aastaga ehitati 268 piimakarja suurfarmi 150 000 lehmale, töötavad ajakahased sea- ja linnuvabrikud. Tänu sellele on tunduvalt paranenud töö- ja olme-tingimused loomakasvatuses, mis aitab paremini lahendada ikkagi veel teravat tööjõupuudust.

Niisama kiiret tehnilist ja tehnoloogilist moderniseerimist võime tõdeda ka taimekasvatuses ning teistes tööloikudes. Praegu veel koolipingis õppivaile noortele on tänapäeva põllumajanduses tööle asumiseks loodud seega head töö- ja olmetingimused. Ka palgaolud on igati soodsad. Seepärast peaksime koolides senisest süvendatumalt käsitlema kõiki neid küsimusi, mis on seotud toitlusprogrammi eduka elluviimisega. On ju see programm pikaajaline ja aktuaalne ka edaspidi.

Toiduainete tootmine on tänapäeval keerukas rahvamajandusharu. Põllumajanduses on nii tootmisvahendeiks kui ka tootmisobjektideks elavad organismid, taimed ja loomad, samuti ääretu mikroorganismide maailm mullas, söödas ja loomades ning toitainetes, kelle elutegevuse mehhanismid on võrratult keerulisemad ükskõik millisest masinast.

Samal ajal on ümberkorraldused tehnoloogias järsult muutnud taimede ja loomade elukeskkonna tingimusi. Maaharimine, maa-parandus, kemikaalide, eriti väetiste rikkalik kasutamine muudavad kasvutingimusi, suurfarmid, tõuaretuse edusammud, söötmistüüp loomade ja kodulindude bioloogilisi tingimusi.

Kõigi nende, samuti ilmastiku vaheldusrikkusest tulenevate muutuste õige arvestamine teeb töö põllumajanduses küll raskeks, kuid seejuures loominguks. Tänapäeval on töö selline eripära inimestele kindlasti huvitavam ja rohkem rahuldust pakkuv kui üksluine töökoht. Võib kindlalt väita, et just selles rahvamajandusharus rakendatakse eeloleval perioodil kõige rohkem teaduslik-tehnilisi, samuti bioloogilisi avastusi. Esiteks seetõttu, et põllumajanduses on juurdunud küllalt palju oma aja äraelanut, ning teiseks on just siin kõige enam võimalusi teaduse uusimate saavutuste rakendamiseks.

Kõige väärtuslikumate loomse päritoluga toiduainete külluse saavutamiseks peab söötade tootmises toimuma kfire murrang nii koguses kui ka kvaliteedis. Söötades on praegu vähe seeduvaid toitaineid, eriti proteiini, söödakulu toodanguühikule on ülemäära suur. Nii on kavas tunduvalt parandada meie rohumaaviljelust, muuta see intensiivseks, kus vegetatsiooniperioodil koristatakse mitu korda varajases kasvufaasis olevat rohtu, milles on rohkesti proteiini ja vähe loomadele kasutatud kiudainet. Muutub saagi säilitamise tehnoloogia, eriti rohu keemilise ja mikrobioloogilise konserveerimise kasuks, millega vähenevad toitainete säilituskaod ja paraneb sööda kvaliteet.

Tootmisse juurutatakse järjest rohkem kõrge proteiinisaldusega söödakultuure, samuti liblikõielisi, mis ei vaja saagi moodustamiseks suuri lämmastikväetiskoguseid. Teatavasti just nendel kultuuridel nagu ristikul, valgel mesikal, lutsernil, söödahernel, galeegal jt. on võime juurtel asuvate

mügarbakterite abil omastada õhulämmastikku, samuti jätavad nimetatud bakterid mulda järelkultuuridele suurtes kogustes lämmastikku.

Meie põldudel on eluõiguse omandanud uued, erakordselt kõrge taimse rasva ja proteiinisaldusega rapsisordid. Rapsiseemnetes on üle 40% rasva ja 20—22% proteiini, mis teeb selle kultuuri viljelemise äärmiselt perspektiivseks. Agrotehnika ja sordiaretuse parandamisega on võimalik ka teravilja, kartuli ning teiste kultuuride saake tunduvalt suurendada.

Toitlusprogrammis on ette nähtud, et 1990. aastaks peab söötade tootmine suurenema 1,4 korda, teravilja ja kartuli kogutoodang aga ulatuma vastavalt 1,5 ja 1,3 miljoni tonnini. Samal ajal tuleb senisest ratsionaalsemalt kasutada söötasid, et kõige efektiivsemalt neid väärindada piimaks, lihaks ja kanamunadeks.

Tunduvalt peame parandama põllumajandussaaduste kasutamise ja ümbertöötamise tehnoloogiat. Nii tuleb näiteks piimast toota rohkem selliseid toiduaineid, kus leiavad kasutamist kõik piimas olevad väärtuslikud toitained, eriti valk, piimasuhkur jm. Juustutootmine suureneb näiteks 1,9 korda.

Mitte vähem oluline pole ka tänapäeva toitumishügieeni aluste tutvustamine elanikele. Kindlasti peab juba koolipingis saama selgeks, et me sööme selleks, et elada, aga mitte vastupidi. Tuleb ju nüüdisaja arstidel kahjuks üha rohkem tegelda hädadega, mis tulenevad ebaõigest toitumisest ja vähesest kehalisest tegevusest.

Seega siis võimegi kokkuvõttes kinnitada, et toitlusprogramm on tegevusjuhend meile kõigile. Ta eeldab, et tuleb omandada üksikasjalik ülevaade kõigist tema osadest ja võtta osa energiliselt selle elluviimisest.

Tsiviilkaitse õpetamisest koolides

VELLO VARE,
Eesti NSV Tsiviilkaitse staabiülem,
sõjateaduse doktor, kindralmajor

4. oktoobril 1932. aastal loodi Nõukogude Liidus ühtne kohaliku õhukaitse süsteem, mis 1961. aastast kannab Nõukogude Liidu tsiviilkaitse nimetust. Käesoleval aastal tähistas Nõukogude Liidu tsiviilkaitse oma 50. aastapäeva.

Möödunud poole sajandi jooksul on meie tsiviilkaitse süsteem pidevalt täiustunud, vastavalt Nõukogude riigi ja rahvamajanduse üldisele arengule ning sõjatehnika ja sõjapidamisviiside evolutsioonile. Nüüdisajaks on tsiviilkaitse kujunenud üldriiklike kaitseabinõude tähtsaks koostisosaks.

Nüüdisaegsetest sõjapidamisviisidest tingituna, arvestades imperialistlike sõjardite ettevalmistusi tuumasõja vallalepäästmiseks sotsialistlike riikide vastu, on meie tsiviilkaitse muutunud tõeliselt üldrahvalikuks ürituseks, milles osaleb praktiliselt kogu elanikkond.

Tähtis osa selles üldrahvalikus ürituses kuulub tsiviilkaitsealasele ettevalmistusele koolides ja seda mitmel põhjusel. Esiteks on hoolitsus kasvava põlvkonna eest, sealhulgas ka laste kaitsmisega seotud probleemid, meie tegevuse lahutamatu osa ning sellisena alati olnud Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse pideva tähelepanu keskpunktis. Teiseks on meie praegune õpilaskond see, kelle ajalooline ülesanne seisneb sotsialistlike saavutuste edasiarendamises ja traditsioonide jätkamises ning ka riigikaitsega seotud küsimuste lahendamises vastavalt sellele, millisel ühiskondlikul positsioonil asub tänane koolilaps aastate möödumisel. Ja lõpuks lisagem, et kooliõpilased moodustavad tunduva osa elanikkonnast. Nii näiteks võttis lõppenud õppeaastal tsiviilkaitsealast ettevalmistusest meie vabariigi koolides osa üle saja tuhande õpilase.

Siinjuures tuleb märkida, et õppeaasta eel seatud peamised ülesanded, nagu tsiviilkaitse-süsteemi valmisolekutaseme tõstmine, selle ees seisvate ülesannete praktiline lahendamine, juhtiva koosseisu ja õpilaskonna tsiviilkaitsealase ettevalmistuse parendamine, on meie üldharidus- ja kutsekoolides ning keskeriõppeasutustes üldiselt edukalt täidetud. Positiivselt võib hinnata kompleksõppuste ettevalmistuse ja läbiviimise taseme tõstmisel tehtud tööd. Rohkem kui sajas kompleksõppuses osales aasta jooksul üle viiekümne tuhande õpilase. Need arvud räägivad veel kord, kui tähtis on koolides õppuste ette-

valmistuse ja korraldamise kvalitatiivne külg.

Rääkides tunnustavalt õppeaasta jooksul tehtud tööst, tuleb samaaegselt rõhutada, et nüüdisaegne rahvusvaheline ja sõjalis-poliitiline olukord, milles imperialistlike riikide valitsevad ringkonnad eesotsas USA praeguse administratsiooniga ja ta liitlastega otseselt ähvardavad meid tuumarelvade kasutuselevõtuga, seab meie tsiviilkaitse-süsteemi ette ülesande veelgi enam tõsta valmisolekut iga-sugusteks ootamatusteks juhul, kui imperialistlikud sõjardid peaksid oma ähvardavalt sõnadelt üle minema tegudele.

Ei tohi unustada, et tsiviilkaitse olemus, tema ees seisvad probleemid ja ülesanded kujutavad endast üht tähtsat löiku ideoloogilise võitluse valdkonnas, mis toimub kahe ühiskondliku süsteemi — kapitalismi ja sotsialismi vahel. Nagu märkis NLKP Keskkomitee sekretär sm. K. Russakov oma Tallinnas 12. oktoobril 1982. aastal peetud kõnes, on sõja ja rahu küsimus kahtlemata kõige tähtsam konkreetsetest ja aktuaalsetest probleemidest, mis on muutunud ägeda ideoloogilise heitluse väljaks.

Tsiviilkaitse on otseselt seotud sõja ja rahu küsimusega. Seepärast on vaja õpilaste tsiviilkaitsealases ettevalmistuses lähtuda sõja ja rahu küsimuse lahtimõtestamisest. See tähendab, et vastukaaluks imperialistlike ringkondade agressiivsetele püüdlustele, mille kohta on küllaldaselt varasemat ja nüüdisaegset ajaloolist materjali, tuleb esile tõsta meie riigikaitse ja sealhulgas tsiviilkaitse õilsaid, ülimalt humaanseid ees-märke.

Sealjuures on kasulik ja otseselt vajalik tsiviilkaitseõppustel kasutada laialdaselt Suure Isamaasõja kogemusi. Vastavasisulisel kirjanduses sisaldub küllaldaselt faktilist materjali kohaliku õhukaitse — meie praeguse tsiviilkaitse-süsteemi otsese eelkäija kuulsusriikaste traditsioonide kohta. Tasub meenutada Moskva, eriti aga meie lähedase naabri, kangelaslinna Leningradi kohaliku õhukaitse tegevust sõjapäevil.

Suure tähtsusega on kohaliku õhukaitse tegevuse valgustamine Eesti NSV territooriumil vahetult enne Suure Isamaasõja algust ja selle esimestel kuudel Tallinna kaitselahingute ajal.

Teatavasti moodustati Nõukogude Eestis kohalik õhukaitse EK(b)P Keskkomitee sellekohase otsusega 1. oktoobril 1940. aastal. Samaaegselt alustati elanikkonna laialdast riigikaitsealast ettevalmistust vabatahtliku kaitseühingu OSOAVIAHIM kaudu.

Arvestades fašistliku Saksamaa poolt tulevavat sõjaohtu, võttis EK(b)P Keskkomitee 1940. aasta lõpuks vastu otsuse alustada elanikkonnaga kohaliku õhukaitse õppusi. Õppused toimusid esmaspäeviti pärast tööd kaks tundi.

Juba 1940. aasta lõpul korraldati Tallinnas hulk kohaliku õhukaitse õppusi, kus praktiliselt töötati läbi sellised põhiküsimused nagu elanikkonnale teadustamine ja tegevus õhuhäire signaalide puhul, individuaalkaitsevahendite kasutamine, enesekaitse ja vastastikuse abi osutamine, päästetööde läbi viimine jt.

Tuleb märkida, et elanikkonna õigeaegne ettevalmistus oli suure tähtsusega Suure Isamaasõja perioodil. Nii näiteks saadi Tallinnas esimese õhuhäire signaal 1941. aasta 21. juuni hilisõhtul, seega enne sõja ametlikku algust. Linn pimendati selle signaali järgi 29 minuti jooksul. Arvestades rahu-aegset olukorda ja tookordseid normatiive, tegutses kohaliku õhukaitse süsteem küllaltki operatiivselt. Teisest küljest kinnitab ülal toodud fakt kujukalt praegugi kehtivat nõuet, et tsiviilkaitsega tuleb tegelda ka rahuajal.

Meie vabariigi kohaliku õhukaitse tegevuse perioodist on olemas huvitav dokument, mille ajalugu on talletanud tuleviku jaoks. 25 aastat pärast Suure Isamaasõja lõppu leiti maja keldris, kus 1941. aastal asus Tallinna kohaliku õhukaitse staap, selle staabi lahingu-tegevuse päevik. Selles on päev-päevalt, alates 1941. aasta 18. veebruarist kuni 27. augustini, Tallinna kaitselahingute lõppemiseni, kirja pandud kohaliku õhukaitse tegevus.

Päevik sisaldab palju fakte, mis kõnelevad kohaliku õhukaitse juhtkonna ja formeeringute isikkoosseisu vaprustest ning ennast-salgavusest vaenlase tekitatud tulekahjude likvideerimisel, rahva vara päästmisel ja päästetööde läbiviimisel, mis sageli toimusid suurtükitle all. Nii puhkes 24. augustil 1941. aastal suur tulekahju praeguses Mõigu linnaosas asunud kütetainelaos. Kohalikud õhukaitseformeeringud likvideerisid tulekahju 35 minuti jooksul.

Suure töö tegid kohaliku õhukaitse formeeringud ära kaitseehitiste rajamisel Tallinna lähistel ja varjendite kohandamisel elanike kaitseks linna territooriumil.

Kohaliku õhukaitse ajaloos on säilinud ka üksikisikute kangelaslikud teod. Näitena võib tuua Narva jaamakorraldaja E. Orase. See 62-aastane mees ei lahkunud raskelt haavatuna oma tööpostilt, kus ta juhatas jaamas olnud rongide väljaviimist fašistide suurtükitle alt. Selliseid näiteid on teisiigi.

Kohaliku õhukaitse võitlustraditsioone tuleb oskuslikult siduda tsiviilkaitse praeguste ülesannetega.

Nüüdisaegse tsiviilkaitse ülesanded on palju suuremad ja laialdasemad, võrreldes kohaliku õhukaitsega möödunud sõja päevil. Võimalike tulevikusõdade iseloom ja uute massihävitusrelvade väljatöötamine, millele praegu väga suurt rõhku asetavad imperialistlikud riigid, esitavad järjest suurenevat

nõudeid meie tsiviilkaitse süsteemile, tema alatisele valmisolekule ootamatuste puhuks.

Millised oleksid siis kokkuvõtlikult öeldes peamised ülesanded kooliõpilaste ettevalmistuses, mis on ette nähtud vastavate tsiviilkaitse õppeprogrammidega?

Küsimusele vastamisel tuleb lähtuda tsiviilkaitse üldistest ülesannetest. Need on asutuste, ettevõtete ja üldse igasuguste rahvamajandusobjektide igakülgne ettevalmistus tegutsemiseks sõjatingimustes, tsiviilkaitsealase õppetöö kvaliteedi tõstmine, vastavates õppeprogrammides ettenähtud ülesannete edukas lahendamine, elanikkonna, sealhulgas ka kooliõpilaste ettevalmistus oskuslikuks tegutsemiseks vaenlase poolt massihävitusrelvade kasutamise olukorras.

Üldharidus- ja kutsekoolides on vaja erilist tähelepanu pöörata iga-aastastele tsiviilkaitse päevadele. Seejuures on oluline, et tsiviilkaitsepäevadel praktiliselt võetaks läbi kõik vastavasisulised üritused, mis on tsiviilkaitse plaanides ette nähtud ja kontrollitaks õpilaste jaoks kehtestatud normatiivide täitmist.

Senisest tõhusamalt tuleb tegeleda üldharidus- ja kutsekoolide ning keskeriõppeasutuste õpilaste meditsiinilise ettevalmistusega kehtestatud programmide ulatuses. Siinjuures peab märkima, et õpilaste meditsiiniline ettevalmistus on äärmiselt vajalik mitte ainult tsiviilkaitse ülesannete seisukohalt, vaid ka igapäevases elus esilekerkivate vajaduste tõttu. Sellekohaseid näiteid, kus tsiviilkaitseõppustel omandatud teadmised sanitaarsalklaste ettevalmistuse programmi ulatuses on aidanud edukalt abistada õnnetusjuhtumite puhul, esineb meie praktikas küllaldaselt.

Õpilaste meditsiinialaste algteadmiste ja oskuste tõstmisel on seni takistuseks olnud praktiliste õppuste ebapiisavus vastava õppebaasi puudumise tõttu. Seepärast tuleb igati tervitada haridus- ja tervishoiuorganite ühist algatust: kinnistada igale üldhariduskoolile mingi lähikonnas asuv ravi-profülaktiline asutus. See võimaldab praktiliste õppuste korraldamiseks kaasata kvalifitseeritud spetsialiste. Võib olla kindel, et selle tulemusel oluliselt tõuseb õpilaste meditsiiniliste algteadmiste ja oskuste tase.

Rääkides õpilaste ettevalmistuse taseme tõstmise vajadusest, peab eriti rõhutama praktiliste õppuste osatähtsust üldse. Selliste õppuste edukas läbiviimine nõuab aga vastavat materiaalselt õppebaasi.

Luu eeskujulik tsiviilkaitse materiaalne õppebaas — see peab saama iga üldharidusliku kooli eesmärgiks. Muidugi ei saa sellist ülesannet lahendada ühe või kahe aastaga. Seepärast on meie vabariigis pööratud suurt tähelepanu tsiviilkaitsealaste baaskoolide loomisele, kes oleks eeskujuks teistele koolidele õppebaasi rajamise ja õpilaste tsiviilkaitsealase ettevalmistuse valdkonnas. Meie linna-

des ja rajoonides on käesolevaks ajaks loodud 24 niisugust tsiviilkaitse baaskooli.

Nagu näitas baaskoolide konkurss-ülevaatus, mille tänavu korraldasid Eesti NSV Haridusministeerium ja Eesti NSV Tsiiviilkaitsestaap, on nad oma eesmärgi täielikult õigustanud.

Ülevaatusel põhjal saavutas linnadest ja linnarajoonidest paremaid tulemusi Tallinna 31. keskkool (direktor Valentina Sõtšova, parteiorganisatsiooni sekretär Valentina Onuhhova, tsiviilkaitsestaabi ülem Alla Lis-topad, sõjandusõpetaja Vitali Oskolkov). Selles koolis on sõjalise algõpetuse kompleksi ja sellesse kuuluva tsiviilkaitse kabineti rajamisel tehtud ära suur töö. Hästi on sisustatud sanitaarsalklaste klass ja õppevarjend. Olemasolevat baasi täiustatakse pidevalt. Kõrgetasemeline õppebaas võimaldab anda õpilastele häid teadmisi ja püsivaid praktilisi oskusi, mida kinnitavad kontrollimiste tulemused.

Tunnustavalt tuleb rääkida ka Pärnu 4. keskkooli (direktor Indrek Alekõrs) ja Kohtla-Järve 6. keskkooli (direktor Maria Kulešova) tööst, kes ülevaatusel saavutasid samas grupis vastavalt 2. ja 3. koha. Häid tulemusi näitasid ka Narva 12. keskkool, Tallinna 33. ja 53. keskkool.

Rajoonilise alluvusega linnade ja asulate grupis saavutas ülevaatusel esikoha Võru 1. keskkool (direktor Ilmar Reiman, parteiorganisatsiooni sekretär Evi Kukker, tsiviilkaitsestaabi ülem Valda Lillëmaa, sõjandusõpetaja Vladimir Sazonov). Teise ja kolmanda koha samas grupis saavutasid vastavalt Põlva keskkool (direktor Paul Lehestik) ja Kingissepa 1. keskkool (direktor Veli Varik). Märkimist väärib ka Viljandi 2. keskkool.

Kahjuks ei ole kõik baaskoolid seni veel suutnud tõusta nõutavale tasemele. Nii näiteks on Rapla ja Kärkla keskkool viimasel ajal tõsisemalt hakanud tegelema tsiviilkaitsealase tööga, kuid kõike vajalikku pole siin saavutatud. Teha on aga veel palju.

Eelnimetatud eesrindlike koolide näol on meil juba olemas tugev baaskoolide võrk. Nende kogemuste evitamine teistes koolides aitab kahtlemata tõsta õpilaste tsiviilkaitsealase ettevalmistuse üldist taset. Seepärast on meie koolide juhtkonnal soovitatav tutvuda tsiviilkaitse baaskoolide kogemuste, õppebaasi ja õppetöö korraldusega.

Tuleb märkida, et nüüdisaegse materiaalse õppebaasi loomisel ei ole seni veel täiel määral tunda koolidega šeflusvahekorras olevate ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide tsiviilkaitse staabiülemate abistavat ning suunavat kätt. Kuid just need suudaksid koolide heaks palju teha õppebaasi tugevdamisel ja tsiviilkaitse ürituste läbiviimisel.

Pikemalt peatumata kõigil õpilastega korraldatavatel tsiviilkaitsealase ettevalmistuse

vormidel on vaja siiski mõnda neist esile tõsta.

Nagu näitasid tänavu suvel Saaremaal toimunud sõjalis-sportliku mängu «Kotkapoeg» ülevabariigilised finaalvõistlused, on sellisteks võistlusteks ettevalmistamine ja osalemine rajoonide ja linnade tasemel ka hinnatav tsiviilkaitsealase ettevalmistuse vorm. Seda kinnitavad Haapsalu 1., Viljandi 1. ja Kingissepa 2. keskkooli head tulemused 24 osavõtnud võistkonna seas.

Veelgi laiemat kandepinnaga kui sõjalis-sportlikud mängud on pioneerilaagrites tehtav töö. Möödunud suvel töötas meie vabariigis 344 pioneerilaagrit, kus ühtekokku organiseeriti 132 tsiviilkaitsepäeva, 326 treeningut kaitsevahendite kasutamise ning 489 esmaabi ja vastastikuse abistamise alal. Toodud arvud kinnitavad veel kord, kui tähtis on selliste õppuste hea ettevalmistus.

Õppuste kvaliteet oleneb otseselt nende korraldajaist. Seepärast on oluline nende hea sisuline ja metoodiline ettevalmistus. Selleks on meie vabariigis organiseeritud plaani-pärased õppused tsiviilkaitse kursustel. Õppeasutuste direktorid käivad ülevabariigilistel tsiviilkaitse kursustel kord viie aasta jooksul, tehes läbi 35-tunnise programmi. Samas kohas ja ulatuses teevad kursused läbi sõjandusõpetajad ametikohale määramisel, pärast seda aga üks kord kolme aasta jooksul. 5. klasside õpetajad peavad tsiviilkaitsekursustel läbima 21-tunnise programmi ametikohale määramisel ja 2. klasside õpetajad 14-tunnise programmi kord kolme aasta tagant. Pioneerilaagrite ülemad ja vanempioneerijuhid peavad läbi tegema 14-tunnise programmi igal aastal ülevabariigilistel või rajoonide ja linnade tsiviilkaitse kursustel.

Nagu näha, on koolides ettenähtud tsiviilkaitseürituste läbiviimiseks olemas küllaltki laialdane ettevalmistussüsteem. On vaja, et see ettevalmistus oleks kõrgetasemeline, kusjuures peaarõhk tuleb asetada praktiliste õppuste eesrindliku metoodika omandamisele. See on üks tähtsamaid eeltingimusi tsiviilkaitsealase töö tõstmiseks uuele kvalitatiivsele tasemele, valmistamaks õpilasi ette tsiviilkaitse ülesannete lahendamiseks vastavalt kehtestatud nõuetele. Selle eesmärgi saavutamisel mängib olulist osa kohalike, territoriaalsete tsiviilkaitsestaapide suunav ja abistav käsi. Praktika näitab, et seal, kus haridusorganitel ja kooli juhtkonnal on head kontaktid tsiviilkaitsestaapidega, on ka töö tulemused paremad. Seepärast on tsiviilkaitsestaapide ette seatud ülesanne tõhustada koolidele osutatavat abi, pidades meeles tõe, et õpilaste algteadmised panevad aluse nende hilisemale edukale tööle tsiviilkaitstes, mida paratamatult nõuab elupraktika tänastelt õpilastelt, kes aastate pärast on kutsutud ja seatud lahendama tsiviilkaitse ülesandeid uues olukorras ja uuel tasandil.

Kommunistide eestvedamisel

SILVI-AIRE VILLO,
EKP Tallinna Lenini Rajooni
Komitee esimene sekretär

Viimase aja parteidokumendid, niisugused nagu NLKP Keskkomitee otsus «Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu moodustamise 60. aastapäevast», NLKP Keskkomitee mai- ja novembrileenumi materjalid ja otsused, NLKP Keskkomitee peasekretäri seltsimees L. Brežnevi kõned, kujutavad endast väärtuslikku panust marksismi-leninismi teooria varasalve, NLKP targa leninliku rahvuspoliitika elluviimise teoriasse ja praktikasse.

Kommunistliku ülesehitustöö keerukate ülesannete lahendamisel (ja seda ka haridustöös) on need dokumendid tegevusjuhendiks kõigile parteiorganisatsioonidele, kogu ideoloogiakaadritele.

Rahvusküsimuse lahendamine meie maal on saavutus, mille asetame ühte ritta niisuguste ajalooliste võitudega uue ühiskonna ehitamisel NSV Liidus nagu industrialiseerimine, kollektiviseerimine ja kultuurirevolutsioon. Rahvusküsimuse lahendamise viljakas mõju on avaldunud Nõukogude Liidu kõigi rahvaste, suurte ja väikeste, saatuses. 42 aastat on Nõukogude Eesti arenenud NSV Liidu koosseisus. Heitnud pilgu läbi käidud teele, on selge, et meie sotsiaal-majanduslike edusammude saladus ei ole ainult vabariigi töölisklassi, kolhoositalurahva ja haritlaskonna ennatsalgavas töös, vaid eeskätt meie maa rahvaste suures sõpruses, omakasupüüdmatus ja igakülgse abis ning toetuses. Ja eriline koht on selles kahtlemata suurel vene rahval, kes kandis oma õlul peamisi raskusi Suures Sotsialistlikus Oktoobrerevolutsioonis, Nõukogude Liidu rahvaste ja rahvusrühmade vennaliku ühtsuse loomisel, sotsialismi saavutuste kaitsmisel ja kes praegu

nagu varemgi abistab omakasupüüdmatult kõiki nõukogude rahvaid.

Arenenud sotsialismi iseloomustab uue ajaloolise inimühenduse — nõukogude rahva — sünd, mis kujunes sotsialistliku ülesehitustöö käigus. Patriotism ja internatsionalism on saanud nüüd nõukogude inimeste elutegevuse teadlikuks normiks, sotsialistliku elulaadi oluliseks tunnusjooneks.

NLKP XXVI kongressi aruandekõnest leiame nõukogude inimese iseloomustuse. Seltsimees L. Brežnev märkis: «Nõukogude inimene on kohusetruu töötaja, kõrge poliitilise kultuuriga inimene, patrioot ja internatsionalist. Teda on kasvatanud partei, meie maa kangelaslik ajalugu, kogu meie kord. Ta elab uue maailma looja täisverelist elu.» Nõukogude võimu aastate jooksul on meilgi nagu kogu meie maal niisuguste inimeste põlvkond üles kasvanud. Pole raske märgata haridustöötajate osa suures ühistöös.

Kuigi rahvaste ühtsus Nõukogudemaal on praegu tugevam kui kunagi enne, ei tähenda see, et kõik küsimused rahvussuhete sfääris on juba lahendatud. Nii suure paljurahvuselise riigi arengudünaamika ise sünnitab uusi probleeme ja lahendamist vajavaid ülesandeid, mis nõuavad partei terast tähelepanu. Oluline on teadmine, et Kommunistlik Partei hoiab neid probleeme tähelepanu keskmes, lahendab neid nii kogu maa kui ka üksikute liiduvabariikide huvides, kommunismi ülesehitamise huvides. Rahvussuhete arengule on nüüdisajal iseloomulikud kaks tendentsi, mis muidugi on vastastikusel sõltuvuses: esiteks, iga rahvuse ja iga liiduvabariigi kiire areng ja õitseng; teiseks, rahvaste ja liiduvabariikide vastastikune lähenemine. NLKP XXVI kongressil rõhutati: «Me oleme rahvuslike iseärasuste kunstlikule kustutamisele suunatud tendentside vastu. Ent samasugusel määral peame me lubamatuks nende kunstlikku ülespühumist. Partei püha kohus on kasvatada töötajaid nõukogude patriotsiimi ja sotsialistliku internatsionalismi vaimus, ühtse suure Nõukogude kodumaa rahva hulka kuulumise üle uhkuse tundmise vaimus.»

* * *

Kuidas täidavad Lenini rajooni õpetajatest kommunistid, koolide parteialorganisatsioonid oma püha kohust kasvatada noort põlvkonda nõukogude patriotsiimi ja sotsialistliku internatsionalismi, ühtse suure Nõukogude kodumaa rahva hulka kuulumise üle uhkuse tundmise vaimus? NLKP XXVI kongressi nende suuniste elluviimisse tõi uut

hoogu NSV Liidu moodustamise 60. aastapäeva tähistamine. Ettevalmistused selleks suursündmuseks said alguse möödunud õppeaastal. Kõigis koolides oli õigeaegselt koostatud vastav ürituste plaan, mis koondas eesmärgikindlalt ainealase ja klassivälise kasvatustöö, pioneeri- ja komsomoliüritused, koostöö šeffettevõtete ja lastevanematega. Avangardne osa kavandatu elluviimisel kuulub loomulikult kommunistidele. Rajooni koolides on parteikoosolekutel ja parteibüroo istungitel regulaarselt analüüsitud NSV Liidu moodustamise 60. aastapäevaks valmistumise käiku, kuulatud klassijuhatajate, koolijuhtide ja õpilasakiivi aruandeid internatsionaalse ja patriootilise kasvatustöö korraldamisest. Septembris-oktoobris toimunud partei aruande- ja valimiskoosolekutel hinnati senitehtut nõudlikult. Ja töepoolset leiti veel mitmesuguseid reserve, et muuta kasvatustöö efektiivsemaks. EKP Tallinna Linnakomitee IX pleenum konkretiseeris kooliaasta alguses ka õppeasutuste parteialgorganisatsioonide ülesandeid õpilaste patriootilisel ja internatsionalistlikul kasvatusel ning innustas uutele tegudele. Kasvatustöö ei salli kampaanialikkust, lubamatu on lünklikkus ja järjekestvuse puudumine. Arvame, et on täiesti kohane jaanuarikuus (1983) lahtistel parteikoosolekutel teha kokkuvõtteid NSV Liidu moodustamise 60. aastapäeva eel ja selle tähistamiseks tehtud tööst, mis oli suunatud õpilaste ideelis-poliitilise, patriootilise ja internatsionalistliku kasvatusel ning nende klassikarastuse edasisele parandamisele. Ja nendest kokkuvõtetest kasvavad välja uued ülesanded, konkreetsed edasimineketud, sest NSV Liidu juubeli tähistamise kulminatsioonile peab järgnema jällegi igapäevane hoolas ja järjekindel ideeline kasvatustöö, kujundamaks igas noores inimeses veendumust sotsialismi õigsuses ja võitmatuses, poliitilist valvsust ning valmisolekut kodumaa sotsialismi saavutuste kaitsmiseks. Teisisõnu, juubelpäevadega ei lõpe miski. Parimad kogemused saavad edasiminekule aluseks. Kommunistide kohus on väsimatult tugevdada nõukogude rahva ühtsust ja monoliitsust, kasvatada noores põlvkonnas uhkustunnet sotsialistliku isamaa ja NSV Liidu rahvaste vennaliku sõpruse üle, rahvustevahelise suhtlemise kõrget kultuuri ning leppimatut suhtumist natsionalismi mis tahes ilmingutesse.

Meeldiv on tõdeda, et seda positiivset, mis väärrib tähelepanu ja on jätnud jälje õpilaste südamesse ning mõistusesse, on kogunenud Lenini rajooni igas koolis, ja mitte vähe. Üks joon on ühine ettevalmistusele kodumaa juubeliks igas koolis: NSV Liidu sünni kui Suure Sotsialistliku Oktoobrerevolutsiooni võidu tulemus läbib peamise ideena õppe- ja kasvatustööd. Eakohaselt ja mitmekesiste töövormide abil selgitatakse õpilastele, et NSV Liidu moodustamine on

V. I. Lenini ideede ja rahvuspoliitika leninlike põhimõtete elav kehastus. Õppekasvatustöö temaatilises ühtsuses on kaalukal kohal nii nõukogude rahva ajaloolise kogemused kui ka küpse sotsialistliku ühiskonna arenguprobleemid. Viimastest on pälvitud enam tähelepanu ühtne rahvamajanduskompleks kui NSV Liidu rahvaste vennaliku sõpruse materiaalne alus. Sealjuures selgitavad õpetajad partei kurssi, mis näeb ette iga liiduvabariigi materiaalse ja vaimse potentsiaali suurendamise ning ühtlasi selle maksimaalse ärakasutamise vajadust kogu meie maa harmooniliseks arenguks. Vanemate klasside õpilased huvituvad Nõukogude ühiskonna kõigi klasside ja sotsiaalsete gruppide lähenemisest, mis viib peamise ja põhilises ühiskonna klassideta struktuuri kujunemisele arenenud sotsialismi ajaloolistes raamides. Ent kõige laialdasemalt kajastub õppe- ja kasvatustöös NSV Liidu rahvaste sõpruse, usalduse ja üksteise abistamise suhete mõju ühiskonna vaimsele arengule, noorte huvi kultuurisaavutuste vastu.

Õppetöö seisukohalt on oluline märkida, et patriotismi ja internatsionalismi kasvatamise suured võimalused kätkevad koolihariduse sisus eneses. Täiustatud õppeprogrammid ja õpikud annavad õpetaja käsutusse kindla ideelis-kasvatuliku suunitlusega materjali, mis võimaldab efektiivselt kasutada kasvatustöö rikkalike vahendite ja meetodite arsenalit. Iga õppeaine sisaldab kasvatulikkust laengut. Kuidas neid võimalusi ainetundides edukamalt kasutada, selgitamiseks marksismi-leninismi ideede suurt revolutsioonilist ümberkujundavat jõudu, prolettaarse internatsionalismi võidukäiku, reaalse sotsialismi saavutusi, selleks andis õpetajatele konkreetset abi NSV Liidu Haridusministeeriumi ringkiri «Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu moodustamise 60. aastapäevaks valmistumisest üldhariduskoolides». Näiteks, 20. keskkooli ja 28. 8-kl. kooli parteialgorganisatsioon on koos juhtkonnaga kontrollinud õpetajate tööd nii ainetundides kui ka väljaspool seda õpilaste internatsionalistlikul ja patriootilisel kasvatamisel. Kui keele, kirjanduse, ajaloo, ühiskonnaõpetuse ja veel mõne aine õpetamisel on õpilaste ideelis-poliitilise kasvatusel võimalused suured ja orgaaniliselt kergesti seostatavad, siis rõõmustab see, et näiteks ka matemaatika- ja keemiaõpetajad teevad sisukat tööd õpilaste kasvatamisel patriootismi ja internatsionalismi vaimu ega kurda, et see liialt raske oleks. Häid tulemusi annab õppeainete vaheliste seoste arvestamine ja arendamine, eriti ajaloolise materjali, kirjanduse kasutamine teiste õppeainete tundides.

Muidugi on erilise tähelepanu all olnud vene keele õpetamine. Teatavasti oli meie maal viimase rahvaloenduse andmeil inimesi, kelle emakeeleks on vene keel või kes vabalt

seda valdavad — 214,8 miljonit. See arv kõneleb vene keele suurest levikust, sest alles üheksa aastat tagasi oli seesama arv 184 miljonit. Ei ole liialdus, kui ütleme, et vene keele valdajate arvu kiire kasv annab tunnistust õpilaste keelearnmastusest ja hoolikast suhtumisest keele õppimisse.

Meie rajooni koolides on häid vene keele õpetajaid, kelle õpilased kooli lõpupäeviks valdavad kõnekeelt, kirjutavad ja loevad vene keeles hästi. Õpetajad L. Premet (7. kesk-kool), K. Alver (20. kk.), T. Mere (10. kk.) ja paljud teised annavad oma õpilastele kaasa keeleoskuse koos sügava huviga vene kirjanduse ja kunsti vastu, tundmise, et rahvaste sõprus ei ole ainult objektiivselt eksisteeriv faktor, vaid kajastub õpilaste eneste südames. Lenini rajooni kõigis koolides korraldatakse vene keele päevi. See on hinnatav traditsioon, mis kujundab ka õpilaste suhtumist vene keele õppimisse. Vene keele õpetamise probleemid on pidevalt koolide parteialgorganisatsioonide vaateväljas. Et lõpptulemus oleneb õpetajaskaadrist, ei saa meid rahuldada ainult see, et õpetajad olemas on ja tunnid toimuvad. Hoolitsus õpetajate kvalifikatsiooni taseme tõstmise ja pedagoogimeisterlikkuse täiustamise eest on pidev. Häid tulemusi on andnud noorte õpetajate koostöö staažikatega, viimaste kogemuste süstemaatiline tundmaõppimine. Kuid elu ise nõuab, et vene keele õpetamise meetodikat pidevalt täiustataks ja seda kõigepealt kõnekeele aktiveerimise eesmärgil. Samuti on vene keele õpetamisel vaja enam arvestada seoseid emakeelega.

Lenini rajooni kümnest keskkoolist on neli vene õppekeelega, kus oleme analüüsinud eesti keele õpetamise taset. Olukord paraneb iga aastaga. Hästi töötavad õpetajad L. Tammeleht (26. kk.), L. Romanovskaja (30. kk.), S. Kümnik (23. kk.), E. Nitskaja (Tallinna eriinternaatkool) jt., kes on suutnud arendada laste keeleoskust, süvendada soovi kõnelda eesti keelt, organiseerinud klassiväliselt suhtlemisvõimalusi erinevate rahvaste laste sõprussidemete tugevdamise eesmärgil.

Kui koolijuhilt küsida, millised muljed on tal jäänud külastatud tundides temaatika «NSV Liit — 60» käsitlemisest ja sellega seoses õpetajate kasvatustaotlustest, ei saa kahjuks alati vastust, mis rahuldaks. Vähe on analüüsituid õpetajate tööd nimetatud aspektist. Siis ei ole ka midagi imestada, kui internatsionalistliku ja patriootilise kasvatustöö võimalusi kõigepealt mitmesugustes klassivälistes üritustes, halvimal juhul ainult nendes nähakse. Ometi on klassivälises kasvatustöös tulemused reaalsed siis, kui need tuginevad õppeprotsessis saavutatule. Nii et õppe- ja kasvatustöö ühtsust tuleks näha kõige õppetunnis tehtava ja tunnivälise tegevuse ühtsuse, kusjuures viimane täiendab esimest, arendab edasi tead-

mise (seoses täna käsitletava teemaga) marksismi-leninismi teooriast, NSV Liidu moodustamise ajaloost, rahvuspoliitika leninlike põhimõtete elluviimisest, rahvussuhete arengust küpses sotsialistlikus ühiskonnas, nõukogude liiduvabariikide edusammudest majandus- ja kultuurielus.

Õpilaste patriootilise ja internatsionalistliku kasvatuse eesmärgi teenib kasvatustöö vormide ja vahendite tohtu kirevus. See mitmekesisus on tänuväärne, sest võimaldab mitmesugusesse eesmärgistatud tegevusse hõlmata kogu õpilaskonda, iga õpilast mis tahes vanuses. Püüame vaid loetleda sel õppeaastal korraldatud üritusi tähistamaks NSV Liidu moodustamise 60. aastapäeva. Need on sõprusfestivalid ja -peod; õpilaskonverentsid; temaatilise õhtute tsükliid, laulu-, joonistuste, deklamaatorite ja poliitilise plakati konkursid; loengud ja kohtumised; viktoriinid; näitagitatsioon; kooliraadio saated; isetegevusülevaatused ja sõpruskontserdid; pioneerikoondused ja komsomolikoosolekud; pidulikud aktused; vene keele päevad (eesti õppekeelega koolis); kultuurhommikud ja õpilaste kogunemised; mitmesugused spordivõistlused (nn. sõpruskohtumised); kirjandusõhtud, kirjandivõistlused.

Need on traditsioonilised kasvatustöö vormid ja vahendid. Mõneti lähendab neid noorte leninlaste üleliiduline marss deviisi all «Leninlik sõprus ühendab meid» ja kommunistlike noorte leninlik arvestus, pioneerirühmade ja komsomoli klassiorganisatsioonide vaheline võistlus. Kuid oluline on see, et rikastunud on iga kooli kasvatustähtsust nimelt selle kooli jaoks uute vormidega. Seda esiteks. Teiseks otsustab traditsiooniliste kasvatustöö vormide efektiivsuse nende sisuline suunitlus ja meetodiline läbimõeldus, ettevalmistuse tase ja ürituste emotsionaalsus. Rõõmustav joon on omane meie koolides korraldatud klassivälisete üritustele: kõrge ideelis-teoreetilise (teadusliku) tasemega ühtib materjali eakohane, laste- ja noortepärane esitus. Nimelt selles näeme edasiminekut.

Tallinna 7. keskkoolis korraldati igale liiduvabariigile pühendatud nädalad. Nädalad sisustati konkursi korras. Klassid said ülesande nädala jooksul anda sõnalist informatsiooni (raadiosaade, kultuurihommik) liiduvabariigi kohta, tutvustada tema side-meid Eesti NSV-ga; nädala raames toimus muusika- ja kirjanduspäev; seati üles vastav näitagitatsioon; korraldati kohtumisõhtuid külalistega. Muidugi tutvustati liiduvabariikide sümbolikat. Niisugune üritustesari õnnestus igati. Ja tähtis on veel seegi, et tegevuses oli kogu koolikollektiiv — 1.—11. klasside õpilased. Mis meelde jäi, seda kontrolliti viktoriiniõhtutel.

Sisukaks kujunesid 7. keskkooli üritused revolutsioonikuulsuse nädalal novembrikuu alguses. Toimused kohtumised revolutsiooni-

veteranide ja tööeesrindlastega, matkad ja teatevõistlus Tallinna revolutsiooniliste paikadega tutvumiseks. Koolis kujunesid suur-üritusteks pioneerimaleva rahvaste sõpruse pidu, komsomolikoosolek teemal «Kommunistlik noor on kohustatud kaasa aitama NSV Liidu rahvaste sõpruse tugevdamisele,» suur kontsert «Suur ja lai on maa, mis on mu kodu», õpilaskonverents. Toimus mitmesuguseid konkursse ja võistlusi, loenguid ja vestlusi. Aktivistidele korraldati ekskursioon Moskvasse ja seejärel toimus «Moskva päev» koolis.

Kõigi nende huvitavate ürituste sisse mahuvad tugevad sõprussidemed vene õppekeelega 26. keskkooli kollektiiviga. Õpilaskiitv 7. keskkoolis on tubli; kommunistide abistav käsi ja hea nõu ning õpilaste aktiivsus, omaalgatus ja energia on ühise edu tagatis. Järjekestvuse klassivälises kasvatustöös on taganud pedagoogid, klassi- ja koolivälise töö organisaator kommunist Aino Siirak, kes töötab 7. keskkoolis 15 aastat sellel ametikohal, alustas aga vanempioneerijuhina 32 aastat tagasi.

Lenini rajoonis ei ole kooli, kelle klassiväliline kasvatustöö Nõukogude Liidu moodustamise 60. aastapäeva tähistamiseks ei vääri tähelepanu. Üksikute ürituste kasvatulik mõju on erinev, kuid päris jälgi jätmata ei möödunud ükski. Nende ürituste kaudu avarus õpilaste silmaring, täienesid teadmised, muutusid kindlamaks veendumused. Ühiskonnaelu probleemide mõistmisel aitab kaasa teadmine, et iga liiduvabariigi majandusel on tähtis koht ühiskondlikus tööjaotuses ja nende panusest sõltub meie rahvuslik rikkus.

* * *

Edukas õppe- ja kasvatustöö eeldab, et õpetaja hoolitseb oma poliitilise kultuuri taseme tõstmise eest. Need võimalused õpetaja jaoks loob parteialgorganisatsioon. Allpool kahest — poliitõppest ja poliitpäevadest, sest nimelt nende ideelis-poliitilise kasvatustöö vormide süsteemikindlus ja temaatiline suunitus tagavad õpetaja ideelis-teoreetilise taseme pideva tõusu ja hea informeerituse.

Lenini rajooni koolides võeti rahuldustundega vastu NLKP Keskkomitee otsuse «Parteiõppe edasisest täiustamisest. NLKP XXVI kongressi otsustest lähtudes» täitmiseks kavandatud ümberkorraldused. Pedagoogilisele kaadrile soovitatud programm on koostatud kuni viisaastaku lõpuni. Tänavu õpitakse kursust «V. I. Lenin ja NLKP õpilaste kasvatuse ja õpetuse ühtsusest» 59 õppegrupis.

Pedagoogilisele kaadrile moodustatud teadusliku kommunismi koolides on propagandistideks kõrgharidusega kommunistid. Propagandistimeestriks kasvab koos kogemuste ja staažiga. Kolmkümmend aastat on teinud seda tööd Tallinna 2. keskkooli ühiskonnaõpetuse õpetaja, kooli parteialgorganisatsiooni sekretär

A. Manavald, peaaegu samapalju aastaid on õpetajate ideelis-poliitilist enesetäiendamist juhendanud Eesti NSV teeneline õpetaja, Tallinna 23. keskkooli direktor M. Mratškovski. Iga aastaga on rajoonis kasvanud koolijuhtide osakaal propagandistide peres. Esimesi aastaid töötavad propagandistidena direktorid J. Netsšajeva (47. kk.), V. Kurvits (39. kk.), R. Virga (34. 8-kl. kool). Peame seda õigeks ja vajalikuks.

Rajooni staažikamad direktorid on kõik lõpetanud marksismi-leninismi ülikooli, saanud kursustelt ja seminaridelt hea ettevalmistuse õpetajate poliitiliste õpingute juhtimiseks. Tugev propagandistide kaader on taganud parteiõppe sisukuse ja tulemusrikkuse. Mitmekülgselt ja sügavalt läbimõeldud tööd teevad oma kuulajatega teadusliku kommunismi koolides propagandistid G. Sapog (19. kk. direktor), A. Koppel (20. kk. direktor), S. Itsekson (30. kk. direktor), T. Järvelt (spordiinternaatkooli ajalooõpetaja) jt. Opiavad ka kõik haridusosakonna töötajad osakonnajuhataja J. Liitmäe käe all. Tänavu alustasime õppeaastat teemast «Vabade riikide murdmatu liit». Esimeste õppuste rikkalik sisu andis uusi ideid õpetajatele selle teema käsitlemiseks õpilastega.

Koolijuhtidel endil on meie rajoonis võimalik end täiendada partei rajoonikomitee juures töötavas partei- ja majandusaktiivi koolis. Avakonverentsil käsitlesid teadlased ja spetsialistid leninliku rahvuspoliitika internatsionaalset olemust ja selle avaldumist ühtses rahvamajanduskompleksis ning sotsialistliku kultuuri arengus. Kõrvale ei jätud ideoloogilise võitluse teravnemist nüüdisajal, kusjuures käsitleti neid tendentse, mis peegeldavad rahvussuhete arengut kõrverpeeglis.

Rajooni propagandistidel on mitmesuguseid võimalusi selleks tööks valmistumisel — alustades kursustest ja lõpetades rajooniüritustega. Propagandist, kes sisukalt ja kohusetruult oma kuulajatega töötab, leiab tunnustust. Selliste propagandistide hulgas on alati pedagooge. Viimati said EKP Tallinna Linnakomitee aukirja eduka propagandategevuse eest 10. keskkooli direktor F. Oper ja EKP Lenini Rajooni Komitee aukirja Kaugõppekeskkooli direktor L. Eesma.

Igal aastal õpib suur grupp pedagooge meie rajoonist EKP Tallinna Linnakomitee Marksismi-Leninismi Ülikoolis haridustöötajate osakonnas või vastavalt erihuvidel marksistlik-leninlikku esteetikat, rahvusvahelisi suhteid, ideoloogiatöö teooriat ja meetodeid. Teist aastat jätkavad õpinguid, näiteks, õpetajad T. Murnikova, F. Ojap, S. Karavajeva (26. keskkool), E. Aun, R. Kalas, A. Kiilmaa (20. keskkool) jt. — kokku üle kaheksateistkümmend õpetaja. Eesmärk on üks: saada marksismi-leninismi teooria ja NLKP poliitika aktiivseteks selgitajateks

ning elluvijateks nii kolleegide kui õpilaste ja nende vanemate hulgas.

1979. aastast on ideoloogiatöö praktikasse juurdunud ühtsed poliitpäevad. Neid organiseeritakse selgitamiseks meie maa poliitilist, majandus-, sotsiaalset ja kultuurielu, rahvusvahelist olukorda, aga samuti mitmesuguseid aktuaalseid probleeme oma vabariigi, linna ja rajooni elust. Poliitpäevadel on õpetajatel võimalus kohtuda meie vabariigi juhtivate töötajatega, saada informatsiooni orienteerumaks partei ja Nõukogude valitsuse sise- ja välispoliitika küsimustes, kujundamiseks kasvavas põlvkonnas õiget ühiskondlikku arvamust. Poliitpäevade korraldamisel koolis on mitmeid tahke. Arvame, et vajalikud on poliitpäevad nii õpilastele kui ka õpetajatele. Juhtivate töötajate esinemised korraldame diferentseeritult, et oleks võimalik arvestada auditoriumi eripära.

Meie rajoonis ei ole parteikomiteede kõnelejad jätnud koole tähelepanuta. Oleme isegi eriarvestust pidanud selle kohta, kuidas suudame koolide soove rahuldada. Samal ajal peame õpetajaid üheks nendest töötajate kategooriatest, kellele kuulub partei rajoonikomitee eriline tähelepanu. Korraldame teist aastat regulaarselt poliitpäevi rajooni õpetajatele, kindlustades heatasemelised esinemised ja sisutihedad kohtumised. Meenuvad EKP Keskkomitee sekretäri R. Ristlaane, osakonnajuhataja A. Abeni, haridusminister E. Gretškina, Tallinna Linna RSN Täitevkomitee esimehe A. Noraku, Eesti NSV Ülemkohtu juhataja R. Simsoni jt. esinemised. Õpetajad on saanud alati hulgaliselt küsimustele ammendavad vastused. Pärast kohtumist võtavad juhtivad töötajad haridustöötajaid vastu isiklikes küsimustes. Nii sugune töökorraldus on õpetajatele meeldinud. Nad mõistavad hästi, et rajoonikomiteesse koondatud auditoriumi kaudu jõuab partei ja valitsuse sõna kiiremini igasse kooli. Poliitpäevad on õpetajatele asendamatu allikad õpilaste poliitilise kasvatuse tõhustamisel.

Parteiorganisatsioonide tegevuse ühe konkreetse tulemusena käsitleme NLKP ridade kasvu koolides, noorte õpetajate ettevalmistamist parteisse astumiseks. Ainuüksi selle õppeaasta jooksul on selle otsustava sammu teinud näiteks õpetajaist kommunistlikud noored H. Randma (27. 8-kl. kool), L. Lukk (27. 8-kl. kool), K. Prokoptšuk (2. kk.).

Eelmisel õppeaastal kasvasid 13 üldhariduskooli parteiorganisatsioonid, tänavu — 14.

Nii kasvab parteiorganisatsiooni mõju koolikollektiivis, muutub kommunistliku kasvatusöö ideelis-teoreetiline tase õpilaskollektiivis, kujuneb õpetajate ja õpilaste poliitiline kultuur, millest eespool töömehe väljaid ühe aspekti — nõukogude patriotismi ja sotsialistliku internatsionalismi süvendamise seoses ettevalmistustega kodumaa juubeliks.

Kirgiisi NSV hariduselu rajaajooni

MUKAŠ BALTABAJEV

Vennasvabariik Kirgiisia hariduselu rajajooni tutvustab ajakirja käesolevas numbris Kirgiisi NSV PTUI direktor, NSV Liidu Pedagoogika Akadeemia kirjavahetajaliige pedagoogikadoktor professor Mukaš Rustavletovitš Baltabajev.

Koos meie suure liitriigi kõigi vennasrahvastega valmistub Kirgiisi NSV suure tööentusiasmi tähistama NSV Liidu moodustamise 60. aastapäeva. Ühiskonna ajaloos on 60 aastat suhteliselt lühike aeg, kuid oma tähenduselt sotsiaal-majanduslike ja kultuuriliste muutuste vallas on need aastad võrdsed terve ajaloolise eppohhiga. L. Brežnev on öelnud, et maa kõigi rahvaste ühendamine ühtseks liiduks, ühtse paljurahvuselise sotsialistliku riigi loomine avas seninägematud võimalused meie kodumaa sotsiaalseks, majanduslikuks ja kultuuriliseks progressiks (1, lk. 482).

Kirgiisi rahvas tegi visas võitluses raske minevikupärandiga hüppe uskumatust majanduslikust ja kultuurilisest mahajäämusest nüüdisprogressi, läbis keerulise tee patriarhaal-feodaalsest ühiskonnast arenenud sotsialismini. Tänapäeva Kirgiisia on üks võrdõiguslikest Nõukogude vabariikidest kõrgelt arenenud sotsialistliku majanduse ja kultuuriga.

Otsustavat mõju sügavatele muutustele Kirgiisi rahva sotsiaal-majanduslikus elus avaldas nõukogude sotsialistlike vabariikide ühinemine ühtseks paljurahvuseliseks riigiks. NSV Liidu moodustamine lõi kõigile Nõukogude rahvastele tingimused majanduse arenguks, vormilt rahvusliku ja sisult sotsialistliku kultuuri õitsenguks. Selle õitsengu eredaid näiteid on Nõukogude Kirgiisia rahvahariduse edusammud.

1914. aastal oli praeguse Kirgiisi NSV territooriumil ainult 107 üldhariduskooli, neist 103 algkooli, 3 seitsmeaastast ja üks keskkool kokku veidi rohkem kui seitsme tuhande õpilasega. Kirjaoskajaid oli 9—49-aastaste elanike hulgas alla 1%. Kogu Kirgiisias ei olnud ainsatki keskeriõppeasutust ega kõrgkooli.

Pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu oli kommunistliku partei hari-

duspoliitika suunatud uue sotsialistliku haridussüsteemi loomisele, kooli muutmisele relvaks vana elulaadi ümberkujundamisel, töötajate kultuuritaseme tõstmisele, nende poliitilise ja loomingulise aktiivsuse suurendamisele uue ühiskonna ülesehitamisel.

Eriti suur on nõukoguliku üldhariduskooli osa idapoolsete liiduvabariikide elus. Võib kindlalt öelda, et Nõukogude Kirgiisia kool etendas juhtivat osa kirjaoskamatu, baide ja muude ülikute rõhutatud kirgiisi töörahva kujundamisel nüüdisaegseks sotsialistlikuks kõrge kultuuriga rahvuseks. See toimus kommunistliku partei juhtimisel ja vennasrahvaste kaasabil. Kooli osa oli suur ka sotsialistliku majanduse loomisel, maa muutmisel mahajäänud agraarsest ääremaast arenenud tööstusmaaks kõrgelt mehhaniseeritud põllumajandusega. Raske on üle hinnata kooli osa ka teaduse, kunsti ja kirjanduse arengus. Kõik meie vabariigi saavutused nõukogude võimu aastail on tihedalt seotud sotsialistliku haridussüsteemi vundamendi, üldhariduskooli arenguga.

Nõukoguliku kooli arengu algetapp Kirgiisias langeb ajalisel kokku NSV Liidu moodustamisega. Nõukogude võimu aastail loodi kirgiisi rahva ajaloos esmakordselt oma tähestik, mis sai aluseks laste õpetamisele kirgiisi keeles, ilmusid esimesed emakeelsed õpikud, kiires tempos arenes koolivõrk, rajati teisi haridusasutusi. Üle kogu maa tehti tööd kirjaoskamatusel likvideerimiseks, kultuuri-revolutsiooni elluviimiseks. Suurt tähelepanu pöörati Kirgiisias nõukoguliku intelligentsi esimese suure rühma — õpetajaskaadri ettevalmistamisele. 20. aastatel valmistati õpetajaid põhiliselt ette lühiajalistel kursustel, järgmisel aastakümnel, alates 1932. aastast Kirgiisi Riiklikus Pedagoogilises Instituudis ja pedagoogilistes koolides, mille võrku märgatavalt laiendati.

Nagu teistes liiduvabariikides, nii loodi ka Kirgiisias tingimused üleminekuks üldisele kohustuslikule algharidusele ja haridussüsteemi edasisele arengule.

Rahvahariduse arengutempo üle võib otsustada järgmiste andmete alusel. 1940. aastal oli Kirgiisia koolides 342 900 õpilast, see-ga umbes 50 korda rohkem kui 1914. aastal. Kirjaoskajate arv ulatus 80 protsendini, kõikjal oli ellu viidud kohustuslik algharidus ja ette valmistatud üleminekuks üldisele seitsmeklassilisele haridusele, loodud keskeriõppeasutuste ja kõrgkoolide võrk. 6 kõrgkoolis ja 33 tehnikumis õppis üle 9000 inimese.

Fašistliku Saksamaa kallaletung Nõukogude Liidule peatas haridussüsteemi arengu. Vaatamata sõjaaja raskustele ei katkenud õppeasutuste töö. 1944/45. õppeaastal õppis üldhariduskoolides, kesk- ja kõrgemates õppeasutustes 240 000 õpilast ja üliõpilast.

Sõjajärgsetel aastatel arenes haridussüsteem kiires tempos. 1957. aastal kehtestati Kirgiisi NSV-s kohustuslik seitsmeklassiline.

1965. aastal kaheksaklassiline haridus. Olid loodud organisatsioonilis-pedagoogilised tingimused ja materiaaltehniline baas üldisele keskharidusele üleminekuks.

Haridussüsteemi arengu tunnusojoonteks 60.—70. aastatel oli keskkoolide kvalitatiivne ja kvantitatiivne kasv, kaheksaklassiliste ja algkoolide arvu vähenemine, kõigi lasteasutuste materiaalse õppebaasi parandamine. IX ja X viisaastakul ehitati 398 kooli 215 700 õpilaskohaga. Kolme viimase viisaastakuga said uued hooned üle 60% koolidest.

Karjakasvatavate laste jaoks on loodud 170 internaatkooli ja 40 kooli mägi-karjamaadel. Rajatakse pikapäevakooli ja avatakse pikapäevarühmi, viimastel viisaastakutel on nendega hõlmatud õpilaste arv kasvanud kahekordseks.

Palju on tehtud koolieelsete lasteasutuste arendamisel. Rohkem kui 100 lasteaia ja söö-mes käib üle 150 000 lapse. 1981/82. õppe-aastal sai koolide ettevalmistusklassides ja lasteaedade rühmades kooliks ettevalmistuse 73,5% kuueaastastest lastest.

Edusamme on ka kohustusliku keskhariduse elluviimisel. 8. klassi lõpetanute üld-arvust jätkab 99,9% õppimist mitmesugustes keskharidust andvates õppeasutustes (1970. aastal 82%).

Täites NLKP XXV ja XXVI kongressi ot-suseid ja NLKP Keskkomitee 1979. aasta ideoloogiaotsust, võtsid Kirgiisia haridustöötajad konkreetseid meetmeid õpilaste ideelis-poliitilise, kõlbeline ja tööalase kasvatuse parandamiseks. Vabariigis on välja kujune-nud kindel ideelis-poliitilise kasvatustöö süs-teem, mille aluseks on marksismi-leninismi klassikute pärandi, NLKP ja Nõukogude riigi dokumentide, L. Brežnevi ja teiste partei-ning valitsusjuhtide tööde tundmaõppimine. Haridusorganite praktiline tegevus on suuna-tud ühiskonnateaduste teoreetiliste aluste õpetamise süvendamisele, õpilaste kommu-nistlike veendumuste ja klassipositsiooni väl-jatootamisele mineviku ning tänapäeva näh-tuste hindamisele.

Süsteematiseeritakse koolikollektiivide tööd õpilaste kommunistliku kasvatuse tõhusta-misel partei ja rahva revolutsiooni, võitlus-ja töötraditsioonide vaimus. Selles palju-tahulises töös on tähtsal kohal internatsio-nalistlik kasvatus, mida tehakse nii õppe-tundides kui ka klassiväliselt. Üksnes rah-vaste sõpruse klubisid on meie koolides üle 1200 ja neisse kuulub üle 50 000 õpilase.

Väärrib rõhutamist, et suurt tähelepanu pööratakse õpetamise kvaliteedile kõigis õppeainetes, eriti aga emakeeles ja vene kee-les. Töötati välja uued emakeeleprogrammid, anti välja uued kirgiisi keele ja kirjanduse õpikud ning meetoodilised õppevahendid. Tule-museks on selle õppeaine õpetamine endisest kõrgemal tasemel.

Emakeele kõrval pööratakse suurt tähele-

panu vene keelele. Kirgiisi rahva kõik edusammud kõigis sotsiaal-majandusliku ja kultuurielu valdkondades on lahutamatu seotud vene keele viljastava mõjuga, mis on saanud kirgiiside teiseks emakeeleks. See tõttu määrab vene keele õpetamise tase oluliselt keskkoolide töö edukuse. Seda arvestades on kasutatud kõiki reserve vene keele õpetamise parandamiseks. Arendati edasi segakooli, kus paralleelselt toimub õppetöö vene ja kirgiisi keeles, organiseeriti vene keele fakultatiivkursusi kirgiisi õppekeele koolides ja ettevalmistusklasside 6-aastastele vene keele õppimiseks. Anti välja uued vene keele ja kirjanduse programmid kirgiisi õppekeele koolide jaoks. Kirgiisi NSV PTUI, Õpetajate Täiendusinstituut, kõrgkoolide vene keele teaduskonnad annavad süstemaatiliselt teaduslik-metoodilist abi vene keele õpetajatele.

Käesoleval ajal on vabariigis 253 segakooli, kus õpetamine toimub 2—3 keeles ja seal õpib 24% õpilaskontingendist. Neis koolides on loodud mittevanelastest õpilastele kõik tingimused vene keele äraõppimiseks.

Märkimisväärseid edusamme on õpilaste töökasvatuse ja kutsenõustamise korraldamisel. Süvendatud tööõpetus omab erakordset tähtsust vanemate klasside õpilaste lähendamisel materiaalse tootmise sfäärile. 1980–81. õppeaastal oli süvendatud tööõpetusega haaratud 80 000, praegu praktiliselt kõik vanemate klasside õpilased. 23 koolidevahelises õppe-tootmiskombinaadis saab ettevalmistuse 20 000 9.—10. klasside õpilast. Kõige rohkem valmistatakse õpilasi ette põllumajanduslikel erialadel.

Maaõpilaste ühiskonnakasulikust tööst osavõtu põhivormiks on töö organiseerimise kollektiivne vorm — õpilaste tootmisbrigaadid. 1981. a. oli Kirgiisias 829 õpilaste tootmisbrigaadi, õpilased kasvasid suhkrupeeti, maisi, juurvilja, puuvilla ja teisi kultuure 35 000 hektaril. Käesoleval aastal töötas 120 töö- ja puhkelaagris ligikaudu 40 000 õpilast. Kogemused näitavad, et õpilaste tootmisbrigaadid äratavad huvi põllumajandus-elukutsete vastu, lubavad õpilastel tunda oma töö ühiskondlikku tähtsust ning seega aitavad kaasa noore põlvkonna töökasvatusele.

Töökasvatuse ja kutsenõustamise heaks tehtu on hakanud juba vilja kandma. 53,6% 1981. aastal keskkooli lõpetanutest asus tööle materiaalse tootmise sfääri, 73% maakeskkoolide lõpetanutest töötab põllumajanduses.

Kirgiisias nagu teisteski vennasvabariikides on palju tehtud õpetajaskaadri ettevalmistamisel. Koolides töötab kvalifitseeritud kaader, möödunud õppeaastal oli kõrgharidus 70%-l üldhariduskooli õpetajatest. 850 õpetajat ja haridustöötajat on autasustatud NSV Liidu ordenite ja medalitega, 7 inimest N. Krupskaja nimelise medaliga. Meil on 350 Kirgiisi NSV teenelist õpetajat ja üle 5000

haridustöö eesrindlase. Kohalikesse nõukogudesse on valitud paljud õpetajad, 7 neist kuulub NSV Liidu Ülemnõukogu ja Kirgiisi NSV Ülemnõukogu koosseisu.

Üldise keskhariduse ülesande edukas lahendamine võimaldas kindlustada ning laiendada keskeriõppeasutuste ja kõrgkoolide, aga ka teaduslike uurimisasutuste võrku.

Käesoleval ajal on Kirgiisi NSV-s 10 kõrgkooli ja 41 keskeriõppeasutust. Neis õpib üle 107 000 inimese. Igal aastal saab meie maa umbes 20 000 noort spetsialisti.

Kõrgkoolide ja NSV Liidu TA Kirgiisia filiaali baasil asutati 1954. a. Kirgiisi NSV Teaduste Akadeemia. Selles ja teaduslikes uurimisinstituutides töötab praegu 200 teaduste doktorit ja umbes 2600 teaduste kandidaati. Neist 175 on akadeemikud, kirjavahetajaliikmed ja professorid.

Edusammud rahvahariduse alal võimaldasid lahendada ka suuri sotsiaal-majanduslikke ülesandeid. Elanikkonna haritus seoses materiaalse tootmisega löi tingimused majanduse õitsenguks, töövõime kasvaks tööstuses ja põllumajanduses. Tööstustoodangu kogumaht kasvas 1980. aastate alguseks võrreldes 1940. aastaga 35-kordseks, põllumajandustoodangu kogumaht 3,6-kordseks. Toimub linna- ja maaelanikkonna haridustaseme lähenemise protsess. Elanikkonna kirjaoskusele on Kirgiisi NSV jõudnud teiste liiduvabariikide tasemele, aga meenutagem, et enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni oli meie maa peaaegu täieliku kirjaoskamatusena maa, kel puudus oma tähestik. Praegu tuleb meil iga 1000 rahvamajanduses töötaja kohta 804 kõrg- või keskharidusega töötajat (arvesse tuleb ka lõpetamata keskharidus), Vene NFSV-s on vastav näitaja 803, Ukraina NSV-s 813, Valgevenes 763, Kasahhis 807, Tadžikistanis 770 (vt. 2, lk. 21—22).

Võib liialduseta öelda, et nimelt hariduse edusammud möödunud 60 aasta jooksul on muutnud meie maa kõrge kultuuri, teaduse ja tehnikaga maaks. See on leninliku rahvuspoliitika, kõigi vennasrahvaste, eelkõige suure vene rahva vennaliku omakasupüüdmatu abi tulemus.

Kirjandus

1. Брежнев Л.И. Актуальные вопросы идеологической работы КПСС. Т. I. М., 1979.
2. Население СССР. По данным всесоюзной переписи населения 1979 г., М., 1980.

Nõukogude kooli väljakujunemine Eestis

ENDEL LAUL,
Eesti NSV TA Ajaloo Instituudi
rahvahariduse sektori juhataja

Sotsialistlik revolutsioon 1940. aasta suvel Eestis ja Nõukogude Eesti astumine 6. augustil NSV Liidu rahvaste perre tagas Eesti NSV-le eeldused majanduse arendamiseks ja rahvuskultuuri õitsenguks, sealhulgas otsustava tähtsusega muudatusteks hariduselusel.

Nõukogude võim likvideeris vana mitmetüübilise haridussüsteemi, sealhulgas erakoolid. Algkool jäi 1940/41. õppeaastal 6-klasiliseks. Endiste progümnaasiumide, reaal- ja lütseumide ja kolledžite asemel alustasid tööd 6-aastase kursusega riiklikud keskkoolid, kuhu pääses 6-klasistest algkoolidest, mis kuulusid samuti ühtsesse riiklikku koolivõrku.

Riiklikku koolivõrku laiendati. Algkoolide juures avati 7. klasse: kokku 88 klassi enam kui 2000 õpilasele.¹ Nagu teisteski nõukogude liiduvabariikides algas ka Eesti NSV-s üleminek 7-aastasele koolikohustusele. Algkool oli üldine, emakeelne, kohustuslik ja tasuta.² (Varem oli eraalgkoolides ja ühes osas koolides 5.—6. õppeaastal õppimine tasuta.) Kuid ka keskkoolides (elkõige I, II, III klassides, s. o. 7.—9. õppeaastani) avardati õppimisvõimalusi, milleks kodanlikul ajal paljudel võimalused puudusid. Kokku avati 1940. aastal Eesti NSV üldhariduskoolides 252 uut klassi. Nendes hakkas õppima 10 000 õpilast rohkem kui eelmisel aastal.³

¹ L. Hallop, Rahvahariduse edusammudest Eestis nõukogude võimu ajal. «Nõukogude Kool», 1957, nr. 9, lk. 524.

² «ENSV Teataja», 1940, nr. 26, lk. 281, art. 285.

³ Eesti NSV ajalugu kolmes köites. III köide. 1917. aasta märtsist kuni 50-ndate aastate alguseni. Tallinn, 1971, lk. 516. Teistel andmetel avati 1940/41. õppeaastal alg- ja keskkoolides 224 uut klassi, kus võrreldas eelmise õppeaastaga oli õpilasi 11 000 võrra rohkem. (L. Hallop, Rahvahariduse edusammudest Eestis nõukogude võimu ajal. «Nõukogude Kool», 1957, nr. 9, lk. 524.)

Koolikohustust pikendati ühe aasta võrra, s. o. 14 eluaastalt 15-le või algkooli lõpetamiseni. Õppeaasta kestel 15-aastaseks saanud pidid jätkama õppimist kooliaasta lõpuni või 16-aastaseks saamiseni. Koolikohustuse realiseerimiseks eraldas Eesti NSV valitsus Hariduse Rahvakomissariaadile vajaminevad täiendavad summad, sealhulgas 20 uue koolimaja ehitamiseks. Puudustkannatavate laste toetamiseks ettenähtud summasid suurendati.

Üheks esmaseks ülesandeks kujunes esimesel nõukogude õppeaastal senise kodanliku kooli eesmärkide muutmine ja õppetöö lähendamine programmidele, mida kasutati teistes nõukogude vabariikides. Keskkooli ülesandeks loeti nüüd «kasvatada suure Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu teadlikke ja haritud kodanikke marksistlik-leninlikel alustel ja neid ette valmistada kutsekoolidesse ja kõrgematesse õppeasutistesse.»⁴

Hariduse Rahvakomissariaadi Nõukogu «Algkooli ja keskkooli tunnikava määru-
sega» 2. septembrist 1940 kehtestati 1940/41. õppeaastaks nn. ülemineku õppeplaan.⁵ Sellega muutus oluliselt õpetuse sisu nii algkui ka keskkoolides.

Tuginedes Eesti NSV konstitutsioonile, lõpetati nüüd kõikides õppeasutustes usuõpetuse õpetamine, samuti palvused.⁶ Lõpetati ka kodanlikku natsionalismi ja kodanlikku ideoloogiat propageerivate õppeainete (näiteks progümnaasiumides ja gümnaasiumides olnud kodaniku- ja majandusteaduse, filosoofia, riigikaitseõpetuse) õpetamine. Et NSV Liidu keskkoolides ei õpetatud ladina keelt, jäi selle õpetamine (9.—12. õ.-a. kokku 15 tundi nädalas) ära ka Eesti keskkoolides, samuti jäid ära klassijuhatajatunnid (igas klassis üks tund) ja tervishoiu tunnid (9. õ.-a. kaks, 11. õ.-a. üks tund nädalas).

Ladina keele, usuõpetuse, kodanlikku natsionalismi ja kodanlikku ideoloogiat propageerivate ning mõnede teiste ärajäetud tundide arvel hakati keskkoolides nüüd süvendatumalt õpetama füüsikat (võrreldes endise humanitaarkallakuga gümnaasiumiga kogu keskkooli ulatuses 10 tunni asemel 16 tundi nädalas), keemiat (3 tunni asemel 8 tundi), maateadust (6 tunni asemel 10), loodusteadust (4 asemel 12) ja ajalugu (16 asemel 18 tundi nädalas). Endise ühe kosmograafia tunni asemel 12. õppeaastal õpetati nüüd astronoomiat 11. õppeaastal ühe ja 12. õppeaastal kahe tunniga nädalas.

⁴ Eesti NSV ajalugu kolmes köites. III köide, lk. 516.

⁵ «ENSV Teataja», 1940, nr. 3, lk. 20, art. 27.

⁶ «ENSV Teataja», 1940, nr. 3, lk. 17—20, art. 26.

⁷ See oli seadustatud juba presidendi dekreedina 13. augustil 1940 antud «Usuõpetuse õpetamise lõpetamise seadusega». («Riigi Teataja», 1940, nr. 102, lk. 1327, art. 1011.)

Matemaatikatundide arv (kokku 22) jäi endiseks. Kahe võõrkeele asemel (inglise, saksa, vene või prantsuse keel) õpetati uue õppeplaani järgi üht võõrkeelt (saksa või inglise keelt) 6. ja 7. õppeaastal kummalgi õppeaastal neli tundi nädalas, 8.—12. õppeaastani igas klassis kolm tundi nädalas.

Uute õppeainetena tulid kooli vene keel (alates 4. õ.-a. igas klassis 5 tundi nädalas) ja konstitutsioon (alates 8. õ.-a. igas klassis 2 tundi nädalas). Mitmed olulised muudatused toimusid õpetatavate ainete sisus isegi siis, kui õpetatava aine nimetust ei muudetud. Nii õpetati 1940/41. õppeaastal ajaloos ka NSV Liidu ajalugu ja maateaduses NSV Liidu geograafiat.

Võrreldes Vene NFSV üldhariduskoolide õppeplaani oli 1940/41. õppeaasta nn. üleminekuõppeplan mõneti erinev. Näiteks oli Eesti NSV-s kogu algkooli ulatuses (6. kl.) omaette õppeaineks käsitöö, mida 5.-6. klassis õpetati eraldi poeg- ja tütarlastele.⁸ Ühtlasi pühendati joonistamisele (kaasa arvatud vanemates klassides joonestamine), laulmisele ja kehalisele kasvatusle Eesti NSV üldhariduskoolis rohkem tunde kui Vene Föderatsiooni koolides. Seejuures oli koorilaul Eesti NSV koolides ette nähtud alates 6. õppeaastast eraldi tunnina. Kogu keskkooli (7.—12. õ.-a.) ulatuses õpetati tütarlastele esmaabi ja kodundust, poeglastele samal ajal igas klassis kaks tundi sõjaväelist õppust.

Üldkokkuvõttes muutus Eesti koolide õppeplan 1940/41. õppeaastal elulähedasemaks ja nõukogude teiste vennasvabariikide koolidele sarnasemaks. Ühtaegu sellega säilisid Eesti üldhariduskoolide need positiivsed jooned, mis aitasid kaasa kommunistliku kasvatus töö eesmärkide elluviimisele.

Nõukogulikule õppetööle ülemineku kindlustamiseks vabastati 1940/41. õppeaasta alguseks koolides, kus vaja, kodanliku võimu aegsed koolijuhid ning määrati nende asemele demokraatliku hoiakuga õpetajad.⁹ Õpetajate suuremal hulgal ümberpaigutamisi ja töölt vabastamisi ette ei võetud. Rakendati võimalikult kõik kodanlikul ajal tööta olnud õpetajad, nende hulgas rohkesti naisi.

Koolide raamatukogudest kõrvaldati «kirjandus, mis on sisult reaktiooniline, kaitseb või õigustab kapitalistlikku kurnamist, või on sihitud NSV Liidu või kommunismi vastu». Järk-järgult määrati kindlaks kooliõpikute ja -käsiraamatute ning metoodilise kirjanduse nimekirjad, anti õppeaasta jooksul välja vajalikuks osutunud uued õpikud.¹⁰

⁸ L. H a l l o p, Rahvahariduse edusammudest Eestis. «Nõukogude Kool», 1957, nr. 9, lk. 524; «ENSV Teataja», 1940, nr. 3, lk. 18, art. 26.

⁹ E. L a u l, Nõukogulikule õppetööle ülemineku Eesti koolides 1940/41. õppeaastal. Nõukogude kooli kujunemine Eestis. Teesid. Tartu, 1980, lk. 30.

¹⁰ Samas.

Üks kõige olulisemaid muudatusi esimesel nõukogude aastal oli õppemaksu kaotamine. Tuginedes Eesti NSV äsja vastu võetud konstitutsioonile, millega oli Eesti NSV kodanikele antud õigus tasuta haridusele, otsustas Rahvakomissaride Nõukogu 25. septembril 1940: «*Silmas pidades, et nõukogude riigi üheks suureks ülesandeks on kaotada senine kord hariduse piiramises ja teha kesk- ja kutseharidus kättesaadavaks töötava rahva noortele ning kõrvaldada eesõigus hariduse saamiseks varanduslikel klassil, kaotada kesk- ja kutsekoolides õppemaks.*»¹¹ Õppemaksust vabastati tööliste, töötava talurahva ja töötava intelligenti lapsed kõikidel kooliastmetel. Seda pidid nüüd maksma alates 8. õppeaastast üksnes need, kelle «vanemad elatavad end mitte tööga saadud tuludest».¹² Praktiliselt tuli õppemaksu tasuda õige väikesel osal õpilastest. Ühtaegu sellega hakkasid tööinimeste perekondadest pärinevad üliõpilased ja tehnikumide õpilased saama stipendiume.¹³

Nõukogude võim seadis õpilaste jaoks sisse ka teisi, nende arenemist ja õppimist silmas pidavaid soodustusi. 18. aprillil 1941 vastuvõetud Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määruses öeldakse: «*Et luua soodsamaid võimalusi kunstiväärtuslike teatritenduste külastamiseks õppiva noorsoo poolt, Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrab:*

1. Võimaldada õppeasutistes õppijail külastada Eesti NSV riiklike teatrite sõnalavastuse, ooperi ja balleti etendusi kuni 50% hinnaalandusega — Tallinna ja Tartu teatrites alates lavastuse kuuendast etendusest, teiste linnade teatrites alates lavastuse neljandast etendusest.»¹⁴ Õpilased ja üliõpilased said aprillis 1941 õiguse sõita Tallinnas trammides (teistes linnades neid polnud) poole hinnaga.¹⁵ Koolinoortele laienesid kõik sotsiaalhoolekande seadused, sealhulgas õigus tasuta arstiabile ja ravile haiglates, mis Nõukogudemaal teiste liiduvabariikide eeskujul kehtestati Eesti NSV-s 10. novembrist 1940.¹⁶

Koolides hakkasid tööle pioneeri- ja kommunistlike noorte organisatsioonid. Märtsis 1941 tegutses Eesti NSV üldhariduskoolides 800 pioneerimalevat, kuhu kuulus 25 000

¹¹ «ENSV Teataja», 1940, nr. 14, lk. 1—10, art. 137.

¹² «ENSV Teataja», 1940, nr. 27, lk. 302, art. 311.

¹³ Eesti NSV ajalugu kolmes köites. III köide. 1917. aasta märtsist kuni 50-ndate aastateni. Tallinn, 1971, lk. 515 (autor E. Rannik).

¹⁴ «Eesti NSV Teataja», 1941, nr. 44, lk. 1689, art. 681.

¹⁵ «Eesti NSV Teataja», 1941, nr. 39, lk. 1474, art. 590.

¹⁶ «Eesti NSV Teataja», 1940, nr. 53, lk. 698, art. 621.

pioneeril. Algas pioneerijuhtide ettevalmistamine.¹⁷

Keskkoollides rakendati 1940. aasta sügisel tööle kooli (õpilaskomiteed. Koostöös koolide juhtkonna ja kommunistlike noortega etendasid nad olulist osa õpilaste klassivälises tegevuses ning selles nõukogulike traditsioonide rajamisel.

1940. aastal algas õpetajate nõukogulike täienduskoolitus Eestis ja taas nõukogude pedagoogilise ajakirjanduse väljaandmine (asutati ajaleht «Nõukogude Õpetaja»,* ajakiri «Eesti Kool» muudeti nõukogulikuks ajakirjaks).¹⁸ Tõsteti alg-, kesk- ja kutsekoolide õpetajate palkasid¹⁹ Õpetajad hakkasid alates 1940/41. õppeaastast kasutama mõningaid erisoodustusi ning kõiki neid, mis kehtestati Eesti NSV kodanikele 1940. aasta augustis vastu võetud vabariigi konstitutsiooniga.

1940/41. õppeaasta esimesel poolel korraldati NSV Liidu kutseõppeasutuste eeskuju arvestades tunduvalt ümber õppe- ja kasvatustöö Eesti NSV kutse- ja keskeriõppeasutustes, asuti nõukogude kutsekoolide võrgu loomisele.²⁰ Selle tulemusena toimusid tunduvalt muudatused õppetöö sisus ja suuniluses, samuti kutsekoolide võrgus. Senised Eestis tegutsenud kutsekeskkoolid, tööstus- ja majandusõpilaskoolid lõpetasid 1940/41. õppeaasta jooksul tegevuse, paljud senised kutsekoolid said uue sisu. Vähendades teoreetiliste tundide arvu, tõsteti kutsealases väljaõppes esiplaanile õpilastele praktiliste tööoskuste andmine.

Nõukogude võim Eestis püüdis teiste liiduvabariikide kogemusi kasutades avardada kõigi noorte, ka tütarlaste õppimisvõimalusi, mis võrreldes poeglastega olid kodanlikus Eestis piiratumad ning tegi 1940/41. õppeaastal tunduvalt muudatusi ka naiskutseharidussüsteemis, mida taheti järgmisel õppeaastal oluliselt avardada ja ümber korraldada.²¹

¹⁷ B. Nedzvetcki, Eesti õpetajaskonna lülitumine pioneeritöösse pärast juunipöret. — Nõukogude kooli kujunemine Eestis. Teesid. Tartu, 1980, lk. 32—35.

* Aastail 1930—1940 ilmus kodanlikus Eestis EÕ Liidu väljaandel ajaleht «Õpetajate Leht».

¹⁸ K. Kotsar, Kesk- ja kutsekooliõpetajate ettevalmistamisest Eestis 1940/41. õppeaastal. — Nõukogude kooli kujunemine Eestis. Teesid. Tartu, 1980, lk. 37—41; Eesti NSV ajalugu kolmes köites. III köide, lk. 515, 516.

¹⁹ «ENSV Teataja», 1940, nr. 56, lk. 732—736, art. 666.

²⁰ A. Kennik, Üleminek nõukogude kutse- ja keskhariduse süsteemile 1940.—1941. aastal. «Nõukogude Kool», 1973, nr. 10, lk. 869—872; A. Kennik, Tööstuskesk- ja ametikoolid Eestis. «Nõukogude Kool», 1975, nr. 8, lk. 702, 703.

²¹ A. Kennik, 1920.—1930. aastate naiskutsekoolidest ja nõukogude naiskutseharidussüsteemi väljakujunemisest Eestis. «Nõukogude Kool», 1978, nr. 3, lk. 255.

Tunduvalt muutus 1940/41. õppeaastal keskeriõppeasutuste (tehnikumide) võrk.²² Järgmiseks õppeaastaks kavandati ulatuslik keskeriõppeasutuste võrk, mis hõlmas rahvamajanduse kõiki harusid. Muu hulgas võeti sellesse kaubanduse, rahanduse ja tööstuse vajadusi arvestades kuus tehnikumi ning kavandati põllumajanduse alal mitme uue tehnikumi (linnukasvatuse tehnikum, mesindustehnikum, piiritustööstustehnikum jt.) avamine. Töönimete perekonnadest pärinevad õpilased hakkasid saama stipendiumi. Märgatavalt taheti suurendada 1941/42. õppeaastal kutsekoolide ja tehnikumide õpilaste arvu.

1940/41. õppeaastal rakendatud abinõud likvideerisid samm-sammult endist üld- ja kutseharidussüsteemi ning viisid Eestis uue, nõukogude üld- ja kutsehariduskooli rajamisele. Suudeti läbida väga oluline ettevalmistav etapp, mille loogiline jätk — kõigi teiste liiduvabariikide kogemustel rajanev nõukogude õppeasutuste töölerakendamine 1941/42. õppeaastal — jäi alanud fašistlikust okupatsioonist tingitult teostamata.

Kõikidel 1940/41. õppeaastal Eesti koolides rakendatud muudatustel oli revolutsiooniline iseloom. Nende eesmärgiks oli üleminek kodanlikult koolikorralduselt ja õpetussüsteemilt nõukogude koolikorraldusele ja õpetus- ning kasvatussüsteemile. Kuigi fašistliku Saksamaa kallaletung Nõukogude Liidule ja järgnenud sõda takistasid nõukogude koolikorralduse täielikku võitu Eestis, andis kõik 1940/41. õppeaastal saavutatatu erakordselt suure ajaloolis-praktilise kogemuse, mida kasutati nõukogude kooli kujundamisel Eesti NSV-s pärast Suurt Isamaasõda.

Et fašistlik okupatsioon oli tekitanud tihutut kahju rahvaharidusele ning likvideeris nõukogude kooli Eestis täielikult, tuli nõukogude kooli ja haridussüsteemi taastamist pärast Eesti NSV vabastamist 1944. aasta sügisel alustada erakordselt rasketes tingimustes. Mõneti oli see raskemgi kui nõukogude kooli rajamise algus 1940/41. õppeaastal.

Palju õpetajaid oli mõrvatud. Hävinud või kasutamiskõlbmatuks oli muutunud 275 koolihoonet. Purustatud; osalt täiesti hävinud oli õppevahendeid ning muud kooliinventari. Fašistliku ideoloogia ja nõukogudevastase propaganda mõjul lahkus õpetajaid kodumaalt; kohalejäänute hulgas oli palju ära hirmutatuid, kellest osa võttis apoliitilise või vaenulikugi hoiaku nõukogude korra suhtes.

Ent partei- ja valitsusorganid tegid kõik, et kiiresti tööle rakendada koolid, taastada

²² A. Kennik, Üleminek nõukogude kutse- ja keskhariduse süsteemile 1940.—1941. aastal. «Nõukogude Kool», 1973, nr. 10, lk. 873, 874.

ja välja arendada nõukogude haridussüsteem Eestis.

Esimesed koolid avasid ukseid 1. oktoobril 1944²³ Aastavahetusel töötas Eesti NSV-s 200 algkooli, 791 seitsmeklassilist kooli ja 38 keskkooli, kus õppis 108 610 õpilast, neist 7 758 keskkooliastmes (8.—11. kl.).²⁴

Taas algas 7-klassilise hariduse elluviimine, kusjuures koolikohustus algas nüüdsest peale kaheksa aasta asemel seitsmeaastaseks saamisega (õppetöö alguseks) ning kestis 7. klassi lõpetamiseni. Haridusorganid taotlesid, et kõik 7-aastased lapsed läheksid kooli ja õpiksid seal vähemalt mitetäieliku keskkooli (7-klassilise kooli) lõpetamiseni.

1950. aastate alguseks viidi 7-klassiline koolikohustus ellu.²⁵ 1959/60. õppeaastal algas üleminek 8-klassilisele koolikohustusele, mis realiseeriti 1960. aastate esimesel poolel (1962/63. õ.-a.)²⁶ Aastail 1970—1975 siirduti põhiliselt üldisele keskharidusele, 1977. aasta oli üldise kohustusliku keskhariduse esimene aasta. Üldise kohustusliku keskhariduse nõue on fikseeritud meie riigi uues põhiseaduses.

Kasutades NSV Liidu teiste liiduvabariikide praktikat ning arvestades Eestis välja kujunenud kutse- ja keskhariduskoolide võrku, taastasid rahvakomissariaadid (ministeeriumid) 1944/45. õppeaastal operatiivselt paljude sellealaste koolide õppetöö ning arendasid sõjajärgsel viisaastakul (1946—1950) välja nõukogude kutse- ja keskhariduse süsteemi, mis selle viisaastaku lõpuks andis vabariigile 9 200 spetsialisti.²⁷

Paljudest raskustest Eesti NSV koolidele õppebaasi loomisel aitasid üle saada teised liiduvabariigid. Vanematest vennasvabariikidest võeti eeskujuna ka õppe- ja kasvatustöö korraldamisel. Edusammud hariduse alal soodustasid tootmise kasvu, mis aitas kaasa sotsialismi kindlustumisele ja võidule ka Eesti NSV-s.

Nõukogude haridussüsteemi kiire taastamine eriliselt raskes olukorras, kus sotsialismi ülesehitamist sõjast rüüstatud maal segas ka klassivaenlane, sai võimalikuks eelkõige Nõukogude tagalas tehtud suure

ettevalmistustöö tõttu. Eesti õpetajad, kes sõja ajal leidsid endale ajutiselt kodu- ja tööpaigad vennasvabariikides, pöördusid tagasi evakuatsioonist ideeliselt karastatud pedagoogidena. Nad olid põhjalikumalt tundma õppinud nõukogude pedagoogika teoreetilisi aluseid ja saanud kommunistliku kasvatustöö praktilisi kogemusi. Nemad kujunesid ka nõukogude haridussüsteemi taasrajamise organisatsioonilisteks juhtjateks Eesti NSV-s.

Nõukogude haridussüsteemi väljakujunemine Eestis tervikuna sai võimalikuks tänu nõukogude võim rahvuspoliitikale, mis kindlustas eesti rahva koostöö teiste NSV Liidu rahvastega. Teiste Nõukogude rahvaste sõprus aga oli see kindel garantii, mis aitas kaasa kõikidele Nõukogude Eesti saavutustele, sealhulgas hariduse ja kultuuri alal saavutatule.

²³ A. Kits, koolivõrgu taastamine ja areng Eesti NSV-s Suure Isamaasõja järel (1944—1950). Rmt.: Hariduse ja kooli ajaloo Eestis. Koostanud ja toimetanud E. Laul. Tallinn, 1979, lk. 91.

²⁴ Samas, lk. 92; Eesti NSV ajalugu kolmes köites. III köide, lk. 617.

²⁵ A. Kits, Koolivõrgu taastamine... Rmt.: Hariduse ja kooli ajaloo Eestis. Tallinn, 1979, lk. 97.

²⁶ H. Kelder, Üleminek 8-klassilisele koolikohustusele ja koolivõrgu areng Eesti NSV-s. Rmt.: Hariduse ja kooli ajaloo Eestis. Tallinn, 1979, lk. 105, 117.

²⁷ A. Kennik, Kesk-eriõppeasutuste võrgu kujunemine ja areng Eesti NSV-s aastail 1944—1961. Tallinn, 1972, lk. 34.

Küsimustele vastab Eesti NSV teeneline õpetaja Erika Siilivask

Septembrikuu keskel, mil pidulikult tähistati TRU 350. aastapäeva, oli võimalus külastada Tartus Turu tänavas elavat üht esimest Eesti NSV teenelist õpetajat, personaalpensionär Erika Siilivaske. Eäakisime ülikooli juubelist, millega oli otseselt seotud tema noorem poeg, ENSV TA korrespondentliige, Ajaloo Instituudi direktor ajaloodoktor professor Karl Siilivask, suurkooli kolmeköitelise ajaloo üks koostajaid ning vastutav toimetaja. Ülikooli juubelilt kandus jutuajamine mõneti kaugematesse aegadesse, kodanliku Eesti perioodi, 1940.—1941. a. sündmustesse ja hilisemasse aega, mis otseselt seotud jutuosalise ning paljude Eesti pedagoogide kaasalõõmisega nõukoguliku kooli rajamisel meie vabariigis. Loomulikult huvitas küsitlejat Siilivaskede pere südikas osa koolielu demokratiseerimisel revolutsioonipäevil ning laste õpetamisel ja kasvatamisel Suure Isamaasõja päevil tagalas.

Küllap oli pedagoogileib Teie noorpõlves üsna mõru?

Seda küll. Lõpetasin koos tulevase abikaasa Karl Siilivasega Võrus gümnaasiumi. Keskkooli sain 1922. aastal. Ajuti töötades, poegi Jaani (mõrvati fašistide poolt 1942. a. Võrus — F. K.) ja Karli kasvatades lõpetasin 1931. aastal Tartus kõrgema kunstikooli «Pallas». Karl Siilivask (senior) õppis Tartu ülikoolis ajalugu ja filosoofiat, oli kursis Marxi, samuti Hegeli ja Feuerbachi töödega.

Kuuludes Sotsiaalfilosoofilisse Üliõpilaste Seltsi (1922—1924), mille liikmeteks olid revolutsionäärid Olga Lauristin, Oskar Sepre, Anõn Vaarandi, Arnold Veimer, Valter Kaaver jt., õppis ta tundma marksismi-leninismi teooriat, sai infot NSV Liidus viibinud inimestelt.

Õpetajaametit alustasin enne kõrgkooli astumist. Nii kesk- kui kõrgharidusega oli see vaevarohke. Sain töötada Võrumaa koolides asendusõpetajana 3—4 kuud aastas. Mind pilutati alalõpmata ühest maakonna äärest teise. Töötasin Pindis, Vilustes, Süvahavval, Rāpinas, Võrus, Partsis, Missos, Viitinas, Pikkannus jm. Oli ka huvitavat, sest sai tundma õppida paljude koolide õpetajaid, õpilasi, õpetamismeetodeid. Tunnistagem, et Võrumaal oli õpetamise tase oma aja kohta küllaltki kõrge. Seal töötas palju Võru Õpetajate Seminari lõpetanuid, teeneka pedagoogi Johannes Käisi õpilasi. J. Käisi õpilased olid tuntud demokraatliku meelsuse ning tugeva pedagoogilise ja metoodilise ettevalmistusega.

Esimeseks töökohaks pärast gümnaasiumi lõpetamist oli Pindi algkool, asukohaks «vana Veliste» maja. Meie kasutuses oli kaks klassiruumi. Koolijuhatajaks oli üsna progressiivsete vaadetega August Pintmann. Hiljem oli ta Süvahavva koolijuhataja. Kui ta käeluu murdis, asendasin teda. Andsin nooremates klassides emakeelt ja maateadust. On meelde jäänud, et tol ajal viibisid lapsed vahetundide ajal väljas, õpetajad löid laste mängudes kaasa.

Kokku võttes oli minu pedagoogitöö kodanlikus Eestis pikkade pausidega. Seda, et sain mõnegi kuu aastas töötada, võlgnen tänu toleaegsele Võrumaa koolivalitsuse juhatajale Alfred Vainolale ja koolinõunik Jaan Reinetile, kes võimaldasid neidki väheseid asendustunde anda. Tõsi on seegi, et asendusõpetajana ei saanud ma pedagoogi täispalka, sest õpetajakutse saamiseks tuli vähemalt üks aasta pidevalt koolis töötada. Sellist võimalust mul kahjuks polnud.

Kõige kauem (5 kuud) sain korra töötada Võru gümnaasiumis. Asendasin käsitööõpetaja Anna Laigot. Võrus andsin tunde veel naiskutekoolis, tööstuskoolis, 1. ja 3. algkoolis jm., kuid põhiliselt olin siiski töötõu õpetaja.

Teie abikaasa Karl Siilivask oli samuti enne nõukogude võimu töötõu?

Karl tutvus iseseisvalt põhjalikult marksismi-leninismi õpetusega, tõi mullegi lähemale progressiivse ideoloogia. 1924. aastal valmistas EKP töörahvast ette relvastatud ülestõusuks, mis aga 1. detsembril veriselt maha suruti. Ka Sotsiaalfilosoofilise Üliõpilaste Seltsi liikmetest areteeriti mitmeid, nende hul-

gas Olga Lauristin, Oskar Sepre, Arnold Veimer jt.

Politiilise politsei agendid tuhnisid paaril korral meiegi korteris. Õnneks jõudsime kõik kahtlased materjalid kõrvaldada.

Mis puutub Karli otsesesse tegevusse kooliõpetajana, siis sai ta pedagoogina töötada vaid 1929/30. õ.-a. Veriora vallas Viluste koolis. Lühiajalisele õpetajaametile vaatamata pälvis ta kasvandike, õpetajate ning lastevanemate lugupidamise.

Tookord toimusid Võrumaa haridusseltsi korraldusel rahvaülikooli loengud. Juhendajaks oli meie endine ajalooõpetaja ja kooli-direktor J. Koemets. Tema tõttu saigi abikaasa mitmel aastal pidada rahvaülikoolis loenguid, mis kuulajate hulgas lektori informeerituse ja temaatika aktuaalsuse tõttu suurt poolehoidu võitsid. Ta leidis palju mõttekaaslasi ning sõpru tööliste, põllutööliste jt. hulgas. Oma ettekannetega avardas ta töörahva poliitilist silmaringi. Karl esines Verioral, Rāpinas, Sūvahavval, Võõpsus, Partsis, Leevil, Adistes, Pikakannus jm.

Maatamehed seadsid 1938. a. valimistel Karl Siilivase oma kandidaadiks Riigivolikogusse, kogusid selleks vajaliku kantsjoni. Tagurlik valitsus tegi aga kõik selleks, et progressiivset kandidaati valimistest kõrvaldada. Leiti mingi «viga» kandidaadi vormistamisel ja kantsjon läks kaduma. Riigivõimude vastuseis oli minu abikaasa suhtes mõistetav, sest ta õhutas töörahvast kodanluse vastu. Eriti ilmnis see vapside valimiskampaania ajal.

Kuidas Teie pere võttis osa 1940. aasta revolutsioonisündmustest?

1940. a. juunisündmused muutsid põhjalikult meie elu. Töölised võtsid üle tehased ja vabrikud, maatamehed ja väikemaapidajad said maad, töötutel õpetajatel avanesid võimalused kutsetegevuseks.

Abikaasa sõitis Võrru 21. juunil. Seal olid tema aatekaaslased Villem Kender, Ruut Liiv, Leonhard Hallop, Arnold Tolk jt. Karl Siilivask määrati Võrumaa abimaavanemaks ning ühtlasi haridusosakonna juhatajaks. Suur töö seisis ees nõukoguliku haridussüsteemi rajamisel. Tööd kergendas siiski see, et Eesti oli juba aastakümneid tuntud kui täieliku kirjaoskusega maa. Ent palju tuli teha koolielu demokratiseerimisel ja alghariduse tagamisel.

Tuli täiendada õpetajaskaadrit. Vajalik oli see ka 6-klassilisele algkoolile lisandunud 7. klasside avamise puhul. Et lisandus ka uusi keskkooli, kippus õpetajatest nappus tulema, kuigi kodanlikul ajal räägiti haritlaste «üleproduktisioonist».

Revolutsioon tingis põhjalikke muudatusi, ümberorienteerumist pedagoogide maailma-

vaates, nende töökspidamistes. Tuli uurida ja omandada marksismi-leninismi teoreetilised alused, õppida tundma nõukogulikke ülesehitustööd, pedagoogikat, olmet.

Pärast juuni- ja juulisündmusi 1940. aastal jäi uue õppeaasta alguseni vähe aega. Oli tarvis kindlustada koolid kaadriga. Nõukoguliku kooli rajamisel olid suureks toeks Võru Õpetajate Seminaril lõpetanud, Johannes Käisi õpilased. Nimetan siin selliseid pedagooge nagu A. Ivask, J. Pelska, H. Pill, E. Tasso, E. Lilover, O. Lukksepp, F. Olup jpt.

1940. aasta augustikuu teisel poolel peeti õpetajate 4-päevased täienduskursused. Seal anti tarvilikud ideoloogilised suunised, peeti teoreetilisi loenguid marksismi-leninismi teoreetiliste printsiipide selgitamiseks, NSV Liidu kooli- ja kasvatussaavutustest. Selge, et mõne päevaga ei suudetud inimeste teadvust põhjalikult muuta.

Esialgu oli nii, et pärast revolutsioonisündmusi käisime koolides tutvumas õpetatööga ja pedagoogide vajadustega. Samas toimusid külastatava piirkonna õpetajatele loengud ning konsultatsioonid.

Õpetajate tööd raskendas see, et puudusid uued õpikud. Tuli kasutada kodanluseaegseid, orienteeruda vabariigi hariduse rahvakomisariaadist ja maakonna haridusosakonnast saadud juhenditele, palju õppida ning nii mõneski küsimuses ise õiged seisukohad ja vaatenurk leida.

Kavakindel töö õpetajatega algas 11. novembril 1940. Selleks ajaks oli välja töötatud täienduskursuste plaan. Selle järgi korraldati Võrus pidev kursus, mis oli jaotatud kolme ossa — novembrist 1940 kuni 1. maini 1941, kokku 18 nädalat. Loengud olid 2 korda nädalas. Lektoriteks olid partei ajaloos haridusosakonna juhataja Karl Siilivask, kasvatusküsimusi käsitlesid lisaks eelnimetatule veel Leonhard Hallop, NSV Liidu ja Eesti NSV konstitutsiooni Võrumaa poliithariduse konsultant Ruudu Aimala, uut õppeainet — NSV Liidu ajalugu Võru keskkooli ajalooõpetaja Ants Korp.

Siin nimetatud ja teisedki loengupidajad esinesid ligi 20 puhkepäeval veel Antslas, Kanepis, Põlvas, Rāpinas, Vastselinas, Rõuges. Üldse võttis kursustest osa 368 õpetajat ja haridustegelast. Kursusi juhatas Võrumaa koolide inspektor Jaan Reinet, teda abistas poliithariduse inspektor Ruut Liiv.

Kursustest osavõtt oli väga aktiivne. Nende korraldamiseks ei olnud ENSV Hariduse Rahvakomissariaat summade eraldamisega kitsi.

Võtsin ka ise kursustest osa. Töötasin 1940. a. 1. septembrist 1. jaanuarini 1941. Võru 1. 7-kl. koolis ning Võru Tööstuskoolis õpetajana, 1941. a. jaanuarist 3. juulini (evakueerimiseni) Võrumaa haridusosakonna juhatajana.

Pedagoogide õppimiskirg oli enneolematu.

Ka kursuste vaheajal vaieldi, arutati, selgitati keerulisemaid teoreetilisi küsimusi.

On säilinud Võru keskkooli 1940/41. õ.a. aruanne, milles kooli direktor Johannes Koe-mets kirjutab, et õpilaste kasvatustöö toimus kõikide õppeainete kaudu, samuti ühisürituste korraldamisega koolis, õpilaste aktiivse osa-võtuga riiklikest ja ühiskondlikest ettevõtmis-
test. Keskkooli kommunistlikud noored võtsid agaralt osa valimiskampaaniast kõnelejatena, samuti olid nad marksistliku kirjanduse levi-tajad ja tollal väga moes olnud külvikam-
paania õhutajad. Nad innustasid õpilasi korra-
likult õppima, näitasid ise eeskujuga. Õpilaste
edukus keskkoolis tõusis. 1941. aasta kevadel
lõpetas keskkooli 98,2 protsenti õpilastest,
teiseks aastaks jäi 8 noort 438 õpila-
sest.

Õpetajatest tõstetakse esile õppealajuha-
tajat Karl Hermlinit, Ruudu Aimalat, pāras-
tist Eesti NSV teenelist õpetajat Kaarel
Miljastet jt.

1941. aasta suvel pidid algama õpetajatele
kuuajalised kursused Pärnus. Samal pūha-
päeval, mil algas fašistliku Saksamaa sõna-
murdlik kallaletung Nõukogudemaale, olid
paljud õpetajad juba Pärnu jõudnud, teised
teel kursustele. Alanud sõda tõmbas kõigele
kriipsu peale.

Järgnesid töörohked aastad Nõukogude tagalase.

Evakueerusin poeg Karliga tagalasse. Meid,
evakueerunuid, oli tuhandeid, kes olid kodu-
maal kaasa aidanud nõukogude korra üles-
ehitamisele ning pūhendasid kaugel tagalaski
oma energia vaenlase võitmiseks kaasaaita-
misele.

Meenuvad 1941. aasta hilissūgis, aasta-
vahetus 1941/42, talv ja kevad, mil olime
Tšeljabinski oblasti Sumihha rajooni «Pervõi
Putj» kolhoosis.

Māletan, et meid, Vōrust evakueerituid, oli
41 inimest. Neljakūmne teine sūndis Sumihha
jaama jõudmise esimesel ööl. Esimestel nāda-
latel saime kolhoosist tasuta leiba, piima ja
liha. Lastele anti piima hiljemgi. Kūllaltki
odavalt saime osta kolhoosist mett.

Kuna evakueerimiskorraldus tuli ākki, ei
jõudnud mõned pered end kõige vajalikuga
varustada. Ufaa jaamas kohtusin juhuslikult
sm. Kāšperiga, kes soovitas pōörduda Mosk-
vasse Eesti alalise esinduse poole. Kirjutasin
Moskvasse. Nādala pārast saadeti telegraafi
teel 2000 rubla.

Mōne aja mōōdudes määrami mind Eestist
evakueerunute volinikuks Sumihha rajoonis.
Kolhoosi saabumise esimesest nādalast lõime
kaasa viljakoristusel. Hiljem tuli muidki tōid
teha.

Raadiot meil polnud, käisin kūlanōukogus
rindeteateid kuulamas ja ajalehti lugemas.

Infot vahendasin teistele. Evakuatsiooni algul
oli Eesti vabariigi valitsus Tšeljabinskis. Seal
lābisōidul saime kokku Eesti NSV Ülemnōu-
kogu Prediidiumi esimehe Johannes Varese-
ga, kes meile julgustavaid sõnu ütles. Kuigi valit-
sus kolis järk-jārgult üle Moskvasse, jäi osa
koosseisust Tšeljabinskisse. Tihti viibis seal
hariduse rahvakomissar Nigol Andresen,
sageli nāgin head tuttavat ja aatekaaslast
Aleksander Valsineri. Tema tōötaski evakuat-
siooni lõpuni Tšeljabinskis, sest selles oblastis
oli palju eesti koole, lastekodusid ja Eestist
tulnud täiskasvanuid.

Tšeljabinskis hakkas ilmuma eestikeelne
infobulletān, mille toimetajaks oli professor
Kristjan Kure. Bulletināni saadeti evakueeri-
tutele tasuta.

1943. aastast tegelesite jälle pedagoogilise tōōga?

Nōukogude tagalasse evakueerimisel sõitsid
täiskasvanutega kaasa sajad lapsed. Tagala
oblastitesse jõudsid ka kolme lastekodu —
Narva, Vaivara ja Kaagvere — kasvandikud
ja nende hooldajad.

Kaagvere lastekodu evakuatsiooni juhata-
jaks määrami lastekodu majandusūlem Elmar
Saabas, kaasasōitvateks kasvatajateks Juta
Anton (Kotsar), Lehte Laidna (Leetberg),
Tartu Õpetajate Seminari praktikant Kaarel
Kotsar, 1941. a. kevadel Tartu Kommerts-
kooli lõpetanud Erich Ilmjārv jt.

Pārast pikka ja keerulist teekonda, mil meie
lastele ja nende saatjatele osutati igakūlgset
abi, jõuti Magnitogorskisse. Kaagvere lapsed
paigutati 3. lastekodusse. Seal oli inter-
natsionalistlik koosseis: evakueerituid Ukrai-
nast ja Moldaaviast, palju lapsi Kesk-Aasia
liiduvabariikidest. Lastekodu oli ūsna suur,
umbes 200 last, neist eestlasi 70 ringis.
Eesti laste arv lastekodus ūha kasvas. Andis
tunda ruuminappus.

Nižne-Uvelski rajooni lastekodu lapsed olid
lastekodu east vālja kasvanud, nad suunati
tōōle ja õppima, vāiksemaid paigutati mujale.
Sellest lastekodust saigi Uvelka Eesti Laste-
kodu, kuhu kolisid ūle Magnitogorski 3. laste-
kodu kasvandikud koos pedagoogilise kollek-
tiiviga. Kolimine oli 3. juulil 1943.

Mina tuln lastekodusse õppealajuhatajaks
1943. a. mārtsis, mil lastekodu asus veel
Magnitogorskis. Olin āsja lõpetanud Jaros-
lavli oblastis Mōškinos linnas partei-, nōu-
kogude ja komsomolitōõtajate kursused.
Samad kursused lõpetas nooruke Karl Siili-
vask. Ta oli juba tollal nōnda terane, et
jāi vanematele kursustele meelde. Nāiteks
on teenekas koolimees ja haridusjuht Jūri
Kipper ōelnud, et Karl vaidles sūdilt ja
edukalt mitmetes teooriakūsimustes endast
pōlvkonna jagu eakamatega. Nikolai Karo-

tamm oli valmis Karli saatma sõjaväkke poliit tööle. Nigol Andresen otsustas siiski teisiti. Karlist sai lastekodu vanempioneerijuht. Olin tollal Magnitogorskisse evakueerunud eestlaste kohalikuks volinikuks Eesti NSV valitsuse nimel.

Töö lastekodus laabus sujuvalt. Abi saime kohalikelt elanikelt.

1943/44. õppeaastaks olime Uvelkas päriselt kodunenud. Sel õppeaastal töötasid 1.-5. klassid. Õppetöö läks ladusalt. lapsed tundsid end tänuvõlglastena rindevõitlejate ees, kes andsid parima hitlerlaste väljakihutamise nimel.

1944. a. märtsikuu algul tuli mul Uvelkas Eesti Lastekodus direktori amet maha panna. Valitsuse väljakutsel sõitsin Leningradi. Mind määrati operatiivgrupp, et Eesti NSV vabastamise puhul asuda hariduselu juhtimisele Võrumaal.

* * *

1944. a. sügisel asuski Erika Siilivask juhtima taasvabastatud Võrumaa hariduselu. 1945. aastast on ta NLKP liige ja Eesti NSV teeneline õpetaja, 1950. aastal autasustati teda Tööpunalipu ordeniga ja 1960. aastal Lenini ordeniga. Kui poeg Karl astus 1946. aastal TRÜ-sse õppima, sai emast Tartu 3. keskkooli direktor. Seal töötas ta pensionile minekuni 31. augustil 1961. aastal.

Vaimuõnneks, noorte õpetamise ja kasvatamise vastu huvitud ja hoolitsejaks on ta jäänud tänaseni. Noorte kasvatamisel peab tähtsaimaks nendesse inimlikku suhtumist, toetumist positiivsele, kõigele, mis lastes on head. Seda pidas ta silmas suhtlemisel õpilastega, aga ka noorte pedagoogide õpetamisel.

Erika Siilivask kirjutas ajalehe «Koit» mõeldud aasta 18. juuni numbris: «Verioral käies külastan alati Viluste kooli lähedal asuvat mälestuskivi, mis püstitatud nõukogude võimu eest langenute mälestuseks. Seal on teiste hulgas ka minu abikaasa Karli ja poja Jaani nimi.»

Oma tubli ja ennastsalgava tööga on jääda tänu pälvinud tuhandete oma õpilaste ning paljude kolleegide südames ka Erika Siilivask.

FRANTS KUPP

KOOLIJUHI VEERUD

Juubeliaastal

AKSEL KOPPEL,
V. Kingissepa nim.
Tallinna 20. keskkooli
direktor

NLKP XXVI kongressi otsustes kavandati meie üldharidussüsteemi edasine arenguprogramm, milles kooli põhiülesanne on õpilaste õppetöö, töökasvatuse ja kõlbelse kasvatuse kvaliteedi tõstmine. Isiksus kujuneb paljude tegurite koosmõjul, kaasa arvatud perekond, ümbritsev keskkond, massiteabevahendid jpm. Kool on selles keerulises protsessis õpilaste suhtes dirigendiks, ta ergutab ja arendab lastes positiivset, kui vaja, tegeleb ümberkasvatamisega.

V. Kingissepa nim. Tallinna 20. keskkoolis on tehtud tänuväärset tööd õpilaste marksistlik-leninliku maailmavaate ja kõlbelse veendumuste kujundamisel, nende ettevalmistamisel tööks rahvamajanduses, suunates selleks koolitöö kollektiivsed ja individuaalsed vormid, pedagoogilise kollektiivi, õpilasorganisatsioonide, kodu ja üldsuse jõupingutused.

Viimased aastad on meie suure kodumaa elus erilised. Arutelu keskmes on NLKP XXVI kongressi materjalid, NSV Liidu majandusliku ja sotsiaalse arengu põhisuunad aastateks 1980—1985. Valmistume NSV Liidu 60. aastapäeva vääriliseks tähistamiseks.

Üldised meetodilised soovitusel NLKP

XXVI kongressi materjalide kasutamiseks ainetundides ja klassivälises töös anti NSV Liidu Haridusministeeriumi kirjaga «NLKP XXVI kongressi materjalide tutvustamisest üldhariduskooli õpilastele». Võttes aluseks antud soovitusel, koostati koolis üksikajalikk plaan kongressi materjalide ja XI viisaastaku põhisuundade tutvustamiseks õpilastele. Plaanis nähakse kõigepealt ette spetsiaalsed õppused kongressi materjalidest. Lektoriteks on põhiliselt kommunistid ja ajaloo-, bioloogia- ning geograafiaõpetajad. Õppused toimuvad fakultatiivainete ja klassijuhatajatundides, aga ka õpilaskogunemistel.

Õpilaste kõlbluskasvatuse ja marksistlik-leninliku maailmavaate kujundamise põhikohaks on õppetund. Kooli juhtkond ja parteialgorganisatsioon on viimastel aastatel suurt rõhku pannud õppetunni kasvatusküsimisele. Õppetunni kasvatuseesmärk on olnud korduvalt metoodikanõukogu päevakorras, seda arvestatakse kooli sisekontrolli planeerimisel. Kooli metoodikanõukogu soovitas ainekomisjonidel läbi töötada NLKP XXVI kongressi materjalid ja leida igas õppeaines peituvad võimalused nende tutvustamiseks õppetunnis, sidudes kongressi materjalid orgaaniliselt tundide temaatika ja õppeprogrammidega. Valmisid plaanid, mida õpetajad saavad kasutada mitu õppeaastat.

NLKP XXVI kongressi materjalide tutvustamisel tuleb õpetajatel arvestada ideoloogiatööle esitatud nõudeid:

□ kongressi materjalid peavad olema orgaaniliselt seostatud tunni teema ja sisuga, arvestades kursusesiseseid ja ainetevahelisi seoseid;

□ kongressi materjalid tuleb esitada elavalt ning huvitavalt tihedas seoses igapäevase elu faktide ja ilmingutega, antud paikonna saavutustega;

□ vestlused peavad olema näitlikustatud, soovitatav on need seostada õpilaste iseseisva tööga parteidokumentide tundmaõppimisega; □ kongressi materjalide tutvustamine peab olema järjepidev ja tagama õpilastele süsteemsed teadmised.

Kindla koha on leidnud NLKP XXVI kongressi materjalide ning teiste partei- ja valitsuse dokumentide tutvustamine klassivälises töös. Koolis töötav lektorite grupp õpetaja A. Juksaare juhendamisel lähtub oma plaanide koostamisel NLKP XXVI kongressi materjalidest, kongressi otsustest ja XI viisaastaku plaaniülesannetest. Noorsoo meelestamine partei ja valitsuse otsuste aktiivsele täitmisele on kooli pioneeri- ja komsomolitöö organiseerimise aluseks. Raskusi on koolil kohalike statistiliste materjalide hankimisega. Tallinna linnanõukogu saadikutele koostatakse väga häid statistilisi kogumikke. Kas ei saaks nende trükiarvu suurendada arvestusega, et neid jätkuks ka igale koolile?

Õpilaste ideelis-poliitilise ja kõlbluskasva-

tuse eesmärgil on traditsiooniks muutunud plaanipärased õpilaskogunemised üks kord kuus, 1981/82. õppeaastast alustas tööd õiguskasvatusalane lektorium 8.—11. kl. õpilastele. Toome näitena mõned 1981/82. õ.-a. õpilaskogunemistel käsitletud teemad: «Inimene peab olema kodanik», «Ei» tarbijamentaliteedile», «NLKP XXVI kongressi loodusest — meie kallimast ühisvarast», «Suhtlemiskunstist», «Enesevalitsemisest», «Distiplineeritud inimese eelised», «Vaimse töö kultuur — mis see on?».

Käesoleval õppeaastal asetame üldkogunemistel peaarõhu õpilaste enesekasvatuse probleemidele, vaba aja oskuslikule kasutamisele, rahvaste sõpruse ja patriotismiteadete süvendamisele, peremehetunde ja töökasvatuse ning loodus- ja keskkonnakaitse probleemidele.

Üldkogunemistel esinevad õpetajad. On nõutav, et nad oma ettekannetesse põimiksid konkreetseid näiteid koolielust. See innustab õpilasi kuulama, kursis olema kõige positiivsega, mis koolis toimub, aga ka hukka mõistma negatiivset.

Juriidilise rahvaülikooli tundides esinevad juristid. Suure kasvatuseväärtusega olid vestlused teemadel «Noorukite kriminaalvastutusest», «Avalikust ja salajasest vargusest», «Huligaansusest», «Kehavigastuste tekitamisest» jt. Üheaastase töö põhjal võib öelda, et õigusosalased teadmised on õpilastele väga vajalikud. Nad õpivad ühiselu normidest lugu pidama, neid teadlikult täitma.

Viimastel aastatel on koolis hoogustunud sõjalis-patriootiline kasvatustöö tänu sõjalise algõpetuse õpetaja V. Heinaste aktiivsele tegevusele. Mõeldud õppeaastal peeti 84 mehisuse tundi, kus õpilased kohtusid paljude sõja- ja revolutsiooniveteranide, tegevälaste ning asutuste tööeesrindlastega. Mehisuse tundides esinesid sõjaveteranid A. Repson, E. Puusepp, T. Sumera, H. Kurba, E. Lemming, E. Bachblum, ELKNÜ Keskkomitee esimene sekretär D. Visnapuu jt. Paljud mehisuse tunnid toimusid lahingu- ja revolutsioonikuulsuse paikades, nagu Tallinna Vabastajate väljakul, Maarjamäe Memoriaalkompleksis, Lenini mälestussamba ja V. Kingissepa mälestussamba juures, Tööliste keldris, Uku, Tupsi ja Võisilma talus ning mujal. Ajaloo ainekomisjoni initsiatiivil jätkus koostöö Eesti NSV Riikliku Ajaloomuseumiga, kus vanema astme õpilased kohtusid revolutsiooni- ja sõjaveteranidega, õppisid tundma Tallinnas paiknevat revolutsiooni mälestusmärke. Oma teadmisi kuulust jagavad nad igal aastal ajalooapäeval noorematele õpilastele, olles giidideks Tallinna ajaloo ja revolutsiooniliste paikade tutvustamisel.

Sõjalis-patriootilistel teemadel esineti õpilastele mõeldud õppeaastal 37 loenguga. Toome näitena järgmised teemad: «Eesti Laskurkorpuse lahingutee», «Nõukogude rel-

vajõud», «L. I. Brežnevi teosed «Väike maa», «Taassünd» ja «Uudismaa», «Meie armee», «NSV Liidu konstitutsioon kodumaa kaitsmisest ja teenistusest Nõukogude armees», «V. I. Lenini kooli- ja noorusaastad», «V. I. Lenin Pariisis», «Lenini kõne VKNU III kongressil» jt. Vaadati organiseeritud filme «Tavaline fašism», «V. I. Lenini lapsepõlv ja kooliaastad», «Kurski lahing», «Teheran — 43» jt. Kogu õppeaasta töötas 5.—11. kl. õpilaste laskering, millest osavõtt oli aktiivne. 1.—3. klassi õpilastega organiseeritakse igal aastal 23. veebruaril oktoobrilaste paraad. Sõjalis-patriootilises kasvatustöös süvenesid sõprussidemed Tallinna 39. keskkooliga. Teoks said ühised laskevõistlused, vaadati filme, toimusid ühised pidulikud koosolekud.

Sõprussidemed Tallinna 39. keskkooliga on laienenud. Ettevalmistamisel on algklasside vene keele õhtu koos 39. keskkooli mudilastega. Planeeritud on pioneeri- ja komsomoliorganisatsiooni ühisüritused.

Koolil osutus võimalikuks osaleda oktoobri algul mälestusvalves Valvepostil nr. 1. Haarasime selle ürituse ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks kaasa kogu pedagoogilise ja õpilaskollektiivi. Op. V. Heinaste valmistas ette 60 õpilast mälestusvalveks. Kuuajalise treeningu põhjal valiti neist mälestusvalvesse parimad, klasside pioneerirühmad ja komsomolialorganisatsioonid valmistusid samaaegselt ürituseks Tallinna vabastajate mälestussamba juures. Õpilased täitsid mälestusvalves oma ülesanded eeskujulikult. Õpilaspere kohtus sõjaveteranidega, õppis tundma meie sõjameeste patriotismi kodumaa vabastamisel ja kaitsel. Need olid tõelised mehisuse tunnid.

Hea töö eest sõjalis-patriootilises kasvatuses andis ALMAVÜ Tallinna Linnakomitee 1981. a. koolile esikoha; esikoht saadi ka 1982. a. riigikaitse hoogtöökuul tehtud töö eest. EKP Lenini Rajooni Komitee autasustas kooli aukirjaga, ALMAVÜ komitee diplomite ja mälestusemetega. Eesti NSV Haridusministeerium määras koolile III koha sõjalis-patriootilise töö eest ja avaldas kiitust. Sõjalise algõpetuse õpetajale anti Eesti NSV Haridusministeeriumi tänukiri.

Kooli pioneerimalev kannab Liisa Tšaikina nime. Traditsiooniks on saanud tšaikinlaste kokkutulekud, millest võtavad osa kõik Liisa Tšaikina nime kandvad Eesti NSV pioneerimalevad. 23.—24. novembrini 1981. a. toimus meie koolis tšaikinlaste kokkutulek, mis oli pühendatud Liisa Tšaikina 40. surmaaastapäevale. Osa võtsid Sillamäe 2. 8-kl. kooli, Keila 2. keskkooli, Suure-Jaani ja Rakvere 1. keskkooli pioneerimalevad. Toimus ühine pidulik malevakoondus, sõprusõhtu, linnaekskursioon, viktoriini, kohtuti Kirovi-nim. näidiskalurikolhoosi sõjaveteranide ansambli «Torpedo» liikmetega ja kuulati nende kontserti. Ürituse suurimaks

väärtuseks peame rahvaste sõpruse ja patriotismitunde kasvatamist. Samu tundeid süendas ka kooli komsomoliorganisatsiooni organiseeritud sõprusõhtu Kesk-Aasia liiduvabariikide õpilastega, mis toimus üleliidulise keemiaolümpiaadi ajal. Kommunistlikud noored tutvustasid külalistele oma kooli, esineti isetegevusega, korraldati vestlusring ühises kohvilauas. Külalistele tutvustati Tallinna vaatamisväärsusi. Sõprussidemed Usbeki NSV Taškendi oblasti Ordžonikidze rajooni M. Frunze nim. 40. keskkooliga jätkuvad ja tihenevad eriti Nõukogude Liidu moodustamise juubeliaastal. Meie kooli on külasthanud M. Frunze nim. 40. keskkooli delegatsioon, vastukülaskäik toimus 1981/82. õppeaasta kevadvaheajal. Meid üllatas usbekkide töökus, oma kooli tunne. Õpetajate ja õpilaste ühiste jõupingutustega on koolis valminud juurdeehitis, sisustatud õppekabinetid. Aukohal oli fotostend Tallinnast ja meie koolist.

Õpilaste ideelis-poliitiliseks kasvatustöökse annab suuri võimalusi kooli nimikangelane. Komsomolikomitee algatusel on Viktor Kingissepa elu ja revolutsioonilise tegevuse tundmaõppimine planeeritud klasside kaupa. 1.—3. klassi õpilased õpivad tundma V. Kingissepa kooliaastaid. 4. klassis tutvustatakse kooli nimikangelast kui üht Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni juhti Eestis ja külustatakse revolutsioonilise tegevusega seotud paiku kooli ümbruses. 5. klassis viiakse läbi ekskursioonid marsruudil 1905. a. 16. oktoobri sündmuste mälestusmärk — Puna-kaardi staabihoone — Pikk Hermann — Irboska veretöö ohvrite mälestusmärk. Koos sellega õpitakse tundma meie revolutsioonilise võitluse ajalugu. 6. klassis tutvutakse V. Kingissepa-elulooa aastatel 1917—1922 ja korraldatakse ekskursioon marsruudil «Russalka» — Karu t. — V. Kingissepa mälestusmärk. 7. klassi matk-ekskursioon viib Uku tallu, kus toimub viktoriin V. Kingissepa elu ja revolutsioonilise tegevuse kohta. 8. klassis tehakse Töölise Keldris kokkuvõtte nimikangelase eluteest. Keskkooli vanemates klassides süvendatakse varem omandatud teadmisi ning tutvutakse sügavuti V. Kingissepa loominguga ja võitlusteega. 9. klassid korraldavad ekskursiooni 1905.—1907. a. revolutsiooniga seotud paikadesse Tallinnas, 10. klassis kohtutakse Ajaloomuuseumis V. Kingissepa võitluskaaslastega, tutvutakse tema kirjandusliku pärandiga ja vesteldakse teemal «V. Kingissepa kuu eesti kunstnike loomingus». 11. klassis jätkatakse tutvumist V. Kingissepa kirjandusliku loominguga, vesteldakse teemal «V. Kingissepa meie kirjanike loomingus ja võitluskaaslaste mälestustes». Ühiselt vaadatakse «Tallinnfilmi» dokumentaalfilmi V. Kingissepast. Kokkuvõtteks kirjutavad õpilased kirjanik teemal «Kuidas viin edasi V. Kingissepa ideelist pärandit». V. Kingis-

sepa sünniaastapäeva tähistatakse kui kooli nimikangelase aupäeva.

Õppe- ja kasvatustöö tase, kooli hea nimi oleneb kaadrist. Viimastel aastatel nooreneb kaader märgatavalt. Kool on juurde saanud palju noori tublisid pedagooge. Juhtkonna ja ühiskondlike organisatsioonide ülesanne on luua töös pedagoogilise kaadriga loominguine iseloom. Lähtudes sellest oleme oma metoodilise töö käesoleval viis-aastakul rakendanud õpetajat abistama, tõstmaks tema teaduslikku informeeritust ning süvendamaks oskusi teaduse saavutuste evitamiseks igapäevasesse tööpraktikasse. Metoodilise töö õige organiseerimisega peab viima õpetaja nii kaugele, et tal tekiks vajadus end süstemaatiliselt täiendada, et ta üha sagedamini pöörduks pedagoogikateaduse poole ja omaenese praktilist tööd näeks läbi omandatud teoreetiliste teadmiste prisma.

Valisime käesolevaks õppeaastaks kooli metoodilise töö üldteemaks õppe- ja kasvatustöö protsessi optimeerimise. See on pedagoogilisele kollektiivile tõsine ülesanne, mille täitmisest võib üldisemad kokkuvõtted ja järeldused teha viis-aastaku lõpul. Vajab ju õpetaja aega süvenemiseks, katsetamiseks, võrdlemiseks, analüüsimiseks, järelduste tegemiseks. Käesoleva õppeaasta põhiülesandeks on õpilase isiku parem tundmaõppimine. Õpilase isiku, erinevate klassikollektiivide tundmine on alus, millele saab õpetaja rajada kogu õppe-kasvatustöö. Õpilaste tundmaõppimine ei ole eesmärk omaette, vaid tee ja vahend õppetunni ning tunnivälise tegevuse efektiivsuse suurendamiseks.

Väga tähtsaks peame õpilastele õpioskuste andmist. Õpilane peab oskama iga oma esinemist loogiliselt üles ehitada, koostada kava, teese, referaate, annotatsioone jne. Me nõuame tunnis, et õpilane võrdleks, analüüsiks, liigitaks, teeks järeldusi, aga oskusi, kuidas seda teha, sageli ei anna. Õpilastele on vaja ka bibliograafilisi oskusi iseseisvaks tööks teatmeteostega. Teades, millised oskused õpilasel on, saame järgneva töö sellele rajada.

Järgmiste probleemidega tuleb metoodilises töös lahendada õppetunni eesmärkide kompleksne planeerimine, õppematerjalide sisu, õpetamise vormide ning õppemeetodite optimaalne valik.

Et saavutada vajalik resultaat, tuleb kõigepealt õpetajatele anda vastav teoreetiline pagas. Praegu tutvutaksegi metoodilise kirjandusega. Põhilised allikad on NSV Liidu Pedagoogika Akadeemia tegevliikme professor J. Babanski uurimused. Oma teoreetilisi teadmisi vahendatakse ainekomisjonides seminari vormis. Järgmistel metoodikanädalatel õpitakse vastastikku tundma, kuidas teooria on praktikasse juurdunud.

Resultaadina tahame näha, et iga õpetaja oskaks

komplekselt planeerida hariduslikke, kasvatuslikke ja arendavaid ülesandeid, arvestades antud klassi vajadusi ja võimalusi;

valida õppetunni igaks etapiks õpetamise optimaalsed meetodid ja vormid, mis tagaksid õppetunni iga etapi põhiülesannete efektiivse lahendamise;

välja valida sellise õppematerjali, mis tagaks programmides ettenähtud õppe-kasvatustöö ülesannete eduka lahendamise, kontsentreeriks õpilaste tähelepanu teema põhilistele küsimustele ja oleks neile jõukohane;

valida tööks kogu klassiga, grupiga või üksiku õpilasega sellised vormid, mis võimaldavad samaaegselt edukat tööd nii õppetöös mahajäänud kui ka eriti andekate õpilastega.

Läheneb kodumaa juubel, mille vääriliseks tähistamiseks on planeeritud hulk konkreetsid üritusi eraldi eri vanuseastmetele. Alustati leninlike õppetundidega pioneeri- ja komsomolikklassides teemal «60 aastat vennalikus peres». 8.—11. kl. õpilastele on planeeritud kõnevõistlus «Rahvaste vennalikus peres», 4.—7. kl. õpilased valmistuvad ette-jate konkursiks. Parima poliitilise laulu esitajad selgitab välja klassidevaheline poliitiliste laulude konkurss. Detsembri algul toimus komsomolikonverents teemal «1982. a. suured juubelid kinnitavad leninlikku sõprust rahvaste vahel». Pioneerimalev valmistus samal ajal rahvaste sõpruse peoks. Juubelisündmuste lõppfinaaliks kujunevad aktused, mille kontsertosas esinevad kooli paremad kollektiivid rahvaste sõpruse teemaliste ettekannetega.

Need on mõned näited tööst, mida tehakse kooli metoodikanõukogus ning noorte ideelis-poliitilisel ja kõlbelisel kasvatamisel. Praegu, kodumaa suure juubeli künnisel, pannakse koolis eriti rõhku patriotismi- ja rahvaste sõpruse tunde sisendamisele. Ideelis-poliitilise ja kõlbelise kasvatuse kaudu on kujundatud õpilastes marksistlikku maailmavaadet ja aktiivset eluhoiakut, avardunud on õpilaste silmaring, patriotismitunne. Noortele on antud tegutsemisvõimalusi, mis on kasvatatud organiseerimisoskusi, vastutus- ja kohusetunnet, kujundanud kollektiivi, õpetanud tunnetama kollektiivi jõudu ning oma osa selles.

Kasvatame internatsionaliste

**EVI SOO,
EKP Tallinna Mererajooni Komitee
sekretär**

Nõukogude kooli üks tähtsamaid ülesandeid on kasvatada meie noortest tõelisi internatsionaliste, kelle jaoks rahvaste sõprus ei ole sõnakõlks, vaid igapäevase praktilise tegevuse juhis.

Päevil, mil tähistame NSV Liidu moodustamise 60. aastapäeva, ilmselt on põhjust, aga samuti ka vajadust rohkem kui kunagi varem meenutada seda, mis teoksil ning seadä sihid tulevikku.

Viimastel aastatel on märgatavalt tugevnenud kooli kasvatusfunktsioon ning tõusnud patriootilise ja internatsionalistliku kasvatusosa, ilma milleta pole mõeldav õpilastes kodanikuteadvuse, töösse kommunistliku suhtumise kujundamine, nende ühiskondliku aktiivsuse kasv.

On meeldiv tõdeda, et Mererajooni koolide parteialorganisatsioonid pööravad igapäevast tõsist tähelepanu pedagoogiliste kollektiivide töö täiustamisele õpilaste ideelis-poliitilisel kasvatamisel, kodumaa tõeliste patriootide kujundamisel. Sügavalt analüüsitakse iga üksiku õpetaja pedagoogilist tegevust NLKP XXVI kongressi, ÜLKNÜ XIX kongressi materjalide ja otsuste, V. I. Lenini teoreetilise päramandi, L. Brežnevi ja teiste meie riigi juhtide tööde ning ettekannete kasutamisel õppe-kasvatustöös. Need küsimused on vaatluse all parteikoosolekutel ja -büroo istungitel. 42. keskkooli kommunistid arutasid internatsionalistlikku kasvatustööd õppetundides, 11. keskkooli kommunistid — internatsionalistlikku kasvatustööd õpilaste poliitilise infosüsteemi — loengute, poliitinformatsioonide, vestluste, kooliraadio — kaudu. 21. keskkooli parteikoos-

olekul oli vaatluse all klassijuhataja-tundide osa NLKP XXVI kongressi materjalides ja otsustes seatud internatsionalistliku kasvatustöö ülesannete lahendamisel. Loetelu võiks jätkata, sest on ju internatsionalistlik kasvatus kommunistliku kasvatusosa üks olulisemaid koostisosi.

Patriootiliste ja internatsionalistlike veendumuste kujundamisel kuulub eriline koht teaduste aluste omandamisele õpilaste poolt, see tähendab esmajoones õppetunnile. Suurepäraseid võimalusi pakuvad selleks ajaloo ja ühiskonnaõpetuse, keele ja kirjanduse, geograafia ja keemia tunnid.

Õpetajaid, kelle töö väärib lugupidamist ja äramärkimist, on väga palju. Aastaid on oma pedagoogilise meisterlikkuse, aine sügava tundmisega silma paistnud ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajad Grigori Zotov (6. kk.), Vladimir Kornijenko (12. kk.), Hilja Rauk (42. kk.), Aleksandra Sipovskihh (11. kk.), Vilma Kahk (21. kk.). Need on õpetajad, kelle tööd ise loomustavad loomingulised otsingud, oskus arendada õpilastes aktiivset mõtetegevust, panna neid sügavalt huvituma marksismi-leninismi klassikute ideepäramandi tundmaõppimisest, reageerida kiiresti kõigele uuele ning püüda seda noortele mõistetavaks teha. Mõeldunud õppeaastal töötasid 6. keskkooli pedagoogid eesotsas kooli direktori ENSV teenelise õpetaja Grigori Zotoviga välja meetoodilised juhendmaterjalid NLKP leninliku rahvuspoliitika teooria ja praktika küsimuste ning liiduvabariikide majanduse ja kultuuri arengu ning koostöö küsimuste käsitlemiseks ainetundides. Tundides käsitletud süvendati klassivälises ainealases tegevuses. Noorte tõsisest huvist nimetatud probleemide vastu räägib ka see fakt, et teoks sai õpilaskonverents teemal «Rahvusküsimuse täielikust lahendamisest NSV Liidus».

Hindamatu osa noorte kasvatamisel ja kujundamisel kuulub nõukogude paljurahvuslisele kirjandusele ning seega ka kirjandusõpetajale. Egas me häid kirjandustunde asjata nimeta kõlbelise küpsemise kooliks. Meie õpetajad teevad kõik selleks, et iga tund ühitaks endas kõrge teaduslikkuse, parteilisuse ja emotsionaalsuse. Kodumaa-armastus, rahvaste sõprus ja vastastikune lugupidamine, teo ja sõna ühtsus, kohustus ja au, tahtejõud ja teised kõlbelised omadused leiavad sügavat lahtimõtestamist õpetajate Anna Senjuškina, Svetlana Ellakvere, Zinaida Novožilova, Mare Oigeri, Ljudmilla Zabolotnaja, Raissa Tkatsenko ja paljude teiste kirjandustundides. Oskuslikult avavad nad õpilastele meie paljurahvuselise riigi eri rahvaste kirjanduse

vastastikuse mõju ja rikastamise protsessi sügavuse ning seosed. Seaduspäraseks on saanud kirjandustundides ka V. I. Lenini teoreetilise pärandi, tema kirjandust puudutavate artiklite käsitlemine, NLKP XXVI kongressi ja NLKP Keskkomitee vastavasisuliste otsuste tundmaõppimine.

Tõelised patriotismi ning kommunistliku ideelisuse õpikud on noorte jaoks Leonid Brežnevi teosed «Väike maa», «Uudismaa», «Taassünd» ja «Mälestused», mida õpetajad kasutavad nii tunnis kui ka tunnivälises tegevuses. 6. keskkoolis korraldati raamatu «Mälestused» põhjal vanemate klasside õpilaste teaduslik-praktiline konverents, kus põhirõhk asetati inimese kõlbeliste väärtuste lahtimõtestamisele, piiritule ustavusele kodumaale. 11. keskkooli mõödunud aastane lugejate konverents oli samuti pühendatud L. Brežnevi teostele, põhiteemaks «Meie kodumaa jõud ja võimsus on tema rahvaste sõpruses». Selle kooli kirjandusõpetajad on rakendanud mitmeid huvitavaid klassivälise töö vorme, mis tagavad õpilaste erilise huvi kirjanduse vastu. Töötab kirjandussõprade ring, korraldatakse huvitavaid kohtumisi, igal aastal peetakse lugejate konverentsid. Viimane neist oli pühendatud Juhan Smuuli elule ja loomingule. Et 11. keskkool on vene õppekeelega kool, pöörati Juhan Smuuli loomingu käsitlemisel erilist tähelepanu Nõukogude Eesti kogu kirjanduse ja kultuuri arengule ning läbi rahvakirjaniku loomingu ka vabariigi kirjanduse osale ja kohale meie paljurahvuselise riigi kirjanduselus.

Meie rahvuskultuuride arengu ja rikastamise tähtsaks teguriks, nõukogude rahva sotsiaalse, poliitilise ja ideelise ühtsuse tugevnemise teguriks on saanud vene keel, mille nõukogude inimesed on vabatahtlikult võtnud rahvusvahelise suhtlemise keeleks. Seepärast on vene keele õppimine koolis erilise tähtsusega ning vene keele õpetamise täiustamisega seotud küsimustele pöörame rajooni koolides erilist tähelepanu. Peab ütleva, et aasta-aastalt on tõusnud õpetamise kvaliteet ning õpetajad kasutavad laialdaselt ja oskuslikumalt õppeaine võimalusi noorte internatsionalistlikuks kasvatamiseks.

Eeltoodu kinnituseks olgu selliste õpetajate töö nagu Tamara Vassiljeva 12. keskkoolist, Lilia Savvina 16. keskkoolist, Svetlana Sarapova 21. keskkoolist, Silvi Fjodorova Maardu keskkoolist. Keele õpetamisel ei piirdu õpetajad ainult õppetunniga, vaid püüavad võimalikult rohkem viia õpilasi praktilise keele keskkonda. Traditsiooniks on saanud ekskursioonide korraldamine Mihhai-

lovskojesse, Moskvasse, Leningradi. Ekskursioonidele eelneb ettevalmistustöö, õpilastele konkreetsete ülesannete andmine, sageli tehakse seda koos kirjandusõpetajaga, et ekskursioonil mitte ainult rikastada sõnavara ja praktilise keele oskust, vaid sügavamalt tutvuda ka kirjandus- ja kultuurilooga.

Koolides korraldatakse vene keele päevi, temaatilisi õhtuid. Omanäolisemaks ürituseks on saanud igal aastal veebruarikuus ülerajooniline vene keele päev, millest võtavad osa kõikide koolide delegatsioonid. Sel aastal oli korraldamise õigus antud Maardu keskkoolile ning üritus pühendatud NSV Liidu moodustamise 60. aastapäevale ja üleliidulise pioneeriorganisatsiooni 60. aastapäevale. Ürituse ettevalmistamisest võtsid osa alates 4. klassist kõik õpilased. Iga klass andis välja seinalehe «Õpime vene keelt», toimus vene rahvalaulude ja -tantsude konkurss, paremad pääsesid esinema vene keele päevale. Vanemate klasside õpilased koostasid referaadid proletaarse internatsionalismi ja rahvaste sõpruse teemadel, koguti vanasõnu ja mõtteeri rahust ning sõprusest. Päev iseendast kujunes suureks sõpruspeoks ja iga õpilase keeleoskuse prooviks. Raske on ülehinnata selliste ürituste kasvatuslikku tähendust. Oleme seadnud koolide pedagoogiliste kollektiivide ette ülesande muuta vene keele päevadeks valmistumine ja nende läbiviimine selle õppeaine tunnivälise töö üheks olulisemaks osaks.

Sugugi väiksema tähtsusega pole eesti keele õpetamine vene õppekeelega koolides. Parteialgorganisatsioonid on viimastel aastatel koos koolide juhtkondadega ära teinud suure töö eesti keele õpetamise tõhustamiseks. Kõigepealt oleme üle saanud selle eriala spetsialistide suurest defitsiidist ning praktiliselt kõik koolid on kaadriga komplekteeritud. Päevakorrale jääb küsimus kaadri kvalifikatsioonist ning siit johtudes ka õpetamise kvaliteedi tõstmisest. Õpetajaid, kelle töö on eeskujuks ning kelle kogemused vajavad üldistamist ja levitamist, on aga rajoonis küllaldaselt. Kõrge hinnangu tundiõpetatava kasvatustöö, õpilaste sügavate ja kindlate eesti keele alaste teadmiste andmisel, õpilaste internatsionalistlikul kasvatusel on pälvinud näiteks 6. keskkooli õpetaja Valentina Ivin, kelle töökogemused püüame kättesaadavaks teha kõikidele kolleegidele.

Eesti keele õppimise aktiveerimisele on kindlasti omalt poolt kaasa aidanud ka ülerajooniliste eesti keele päevade korraldamine. Mõödunud õppeaastal toimus taoline üritus rajoonis teist korda.

Selle valmistavad ette vene õppekeelega koolid ning osalevad jällegi delegatsioonid kõikidest koolidest. Viimase eesti keele päeva valmistas ette 12. keskkool ning valis teemaks Lydia Koidula elu ja loomingu. Valik polnud 12. keskkoolis sugugi juhuslik. Eelmise õppeaasta alguses käis üks klassidest koos eesti keele õpetajaga ekskursioonil Pärnus ja külastas L. Koidula muuseumi, seal sai kõik alguse. Huvi poetessi loomingu vastu kujunes mitte enam ühe klassi, vaid kogu koolipere avastasterohkeks ja mitmekülgseks tegevuseks. Põhilised ülesanded, mida ürituse korraldajad endale võtsid, olid poetessi loomingulise tegevuse ja elu eri perioodide põhjalik tundmaõppimine ning selle kaudu ka Eesti ajalooa tutvumine; oskuste andmine õpilastele sisenemiseks poeesia kõrgete ja puhas-te tunnete maailma nii Koidula loomingu kui ka kogu eesti luule kaudu ning muidugi võimaldada õpilastel realiseerida koolis saadavaid teadmisi keele vallas, rikastada sõnavara.

Ürituse ettevalmistamisest võtsid osa 4.—8. klasside õpilased, aega oli selleks pool õppeaastat. Pöörduti arhiivide poole, kust saadi haruldasi fotodokumente L. Koidula kohta. Kreutzwaldi-nimeline ENSV Riiklik Raamatukogu abistas õpilasi vajaliku kirjandusliku materjaliga. Keelepäeval tõi kogutud teadmiste lisa ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituudi parteialorganisatsiooni sekretär E. Veskimägi, kulla tulid ka Pärnu L. Koidula nimelise keskkooli õpilased. Keelepäev kujunes tõeliseks rahvaste sõpruse pidupäevaks. Lydia Koidula tekstile kirjutatud laulud kõlasid kahe kooli — 12. ja 13. keskkooli (viimane neist on eesti õppekeele kool) — lastekoori esituses. Kirjanduslik kompositsioon oli 12. koolilt, lisaks veel luuletused teiste koolide õpilaste esituses. Üritus lõppes lillede asetamisega L. Koidula kalmule Metsakalmistul. Pedagoogid olid saavutanud seatud eesmärgi.

Keelte õppimisel on üsna oluline tunnetada praktilist vajadust. Sellise vajaduse peab iga koolikollektiiv looma ja üks vahendeid ning vorme on olnud just ülerrajoonilised ja koolisisesed keelepäevad. On aga tore, et rajoonis on välja kujunenud veel teisi töövorme, mis soodustavad nii keele õppimist kui ka erinevaist rahvustest laste paremat üksteisemõistmist. Algab ju internatsionalism erinevatest rahvustest laste igapäevasest suhtlemisest. Rajoonis on 11 üldhariduskooli, neist 5 eesti õppekeele, 5 vene õppekeele ja Maardu keskkool, kus õpetamine toimub kahes keeles. Seega õppetöö vältel ei ole õpilastel võimalust ja vajadust suhelda erinevates keeltes. Oleme selle võimaluse ja vajaduse püüdnud luua ühise klassivälise tegevuse kaudu. Nii on välja kujunenud tihedad side-

med ühes mikrorajoonis või lähestikku asuvate eesti ja vene õppekeele koolide vahel. Töövormid on mitmekesised, nagu klassivälises tegevuses ikka.

Huvitav ja lastele kauaks meelde jääv oli 42. ja 11. keskkooli ühine pioneerikoondus teemal «Raporteerime Sulle, meie kodumaa», mis oli pühendatud NSV Liidu moodustamise 60. aastapäevale. Üleliidulise pioneerorganisatsiooni 60. sünnipäeval toimusid kõikide sõpruskoolide ühised pioneerikoondused. Koos tähistasid oma täisealiseks saamist 6. ja 21. keskkooli noored, kellele ühisel pidulikul õhtul anti kätte passid. Samade koolide vanemate klasside õpilased selgitasid viktoriinis välja paremad kirjanduse ja kunsti tundjad, kusjuures 21. keskkooli noored esinesid vene keeles, 6. keskkooli noored aga eesti keeles. 12. ja 13. keskkooli vahel käib jõukatsumine spordis, paljud spordiüritused on olnud ühised, praegu aga on käsil sõprusfestivali ettevalmistamine, mis pühendatakse kodumaa juubelile.

Internatsionalistlikus kasvatustöös on igal koolil omad traditsioonid. Juubeliaastal on aktiveerunud rahvaste sõpruse klubide töö. Klubid töötavad kõikides üldhariduskoolides ja on kujunenud sellealase töö tõelisteks keskusteks. Teistest sisukamalt on oma töö korraldanud 11., 12. ja Maardu keskkooli rahvaste sõpruse klubid. 11. keskkooli RSK annab välja seinalehte «Gloobus», korraldab koolis raadiosaateid ja temaatilisi õhtuid, on toimunud õhtud teemal «Noorsugu paljastab imperialimi» ja «Sinu eakaaslane raja taga» ning suur sõprusfestival, mis pühendati NSV Liidu moodustamise 60. aastapäevale. Maardu keskkooli RSK liikmed on kogunud huvitava materjali liiduvabariikide ja sotsialismimaade kohta, mida kasutatakse nii näitagitatsioonis NSV Liidu moodustamise 60. aastapäeva temaatiliste nädalate tutvustamiseks, pioneerikoondustel kui ka õppetundides.

Uurimistööd ja materjalide kogumine põimuvad tihedalt praktiliste kohtumistega sõpruskoolidega teistest liiduvabariikidest ja oblastitest. Nii näiteks on 21. keskkoolil aastatepikkused sidemed liiduvabariikide ja kangelaslinnade 21. keskkoolidega, igal aastal korraldatakse ühes neist koolidest sõprusfestival. Aprillikuus ollakse külas Moskva 21. keskkoolil, et koos tähistada V. I. Lenini sünniaastapäeva. Need üritused jätvad õpilastele unustamatu mulje, kooliraadio ja vestluse kaudu püütakse nähtut-kuulduid kaasõpilastele edasi anda. 42. keskkoolil on välja kujunenud oma töövormid, koos teiste liiduvabariikide sõpruskoolidega korraldatakse iga-aastased kokkutulekud, millede käigus toimuvad mehisuse tunnid, sõjalis-sportlikud mängud, miitingud langenute kalmudel.

Üha kaugemale ajalukku jääb Suur Isa-
maasõda, seda pole läbi elanud ei tänased noored ega ka nende isad. Üha kaugemale jäävad sõjas purustatud rahvamajanduse

taastamise, uudismaade ülesharimise aastad. Ometi on väga tähtis, et noored seda ajaetappi hästi teaksid, neid kangelaslikke aastaid tunneksid ja rahu hinda mõistaksid. Koolide pedagoogilised kollektiivid parteialgorganisatsioonide juhtimisel kasutavad selleks võimalikult rohkem meie veteranide elavat sõna, inimesi, kes olid valmis kodumaa eest andma oma elu, inimesi, kes rasketel ülesehitustöö aastatel näitasid üles töökangelaslikkust.

Suurepäraseid võimalusi sõjalis-patriootilise töö elavdamiseks annab ekspeditsioon «Suure Isamaasõja kroonika». Paljud õpilasorganisatsioonid said oma uurimisülesanded vanematelt seltsimeestelt — kooli parteialgorganisatsioonilt ning kannavad aeg-ajalt ette ülesande täitmisest.

Raske on üle hinnata kas või puht kõlbelisest küljest seda, mida andis ja annab 12. keskkooli pioneeridele allveelaeva «Lembitu» ajaloo ja võitlustee uurimine. Õpilased selgitasid välja allveelaeva ekipaaži kogu nimestikulise koosseisu, astusid kirjavahetusse ellujäänud meeskonnaliikmete ja hukkunute perekondadega. Iga päev toob kooli hulgaliselt kirju, mis annavad väärtuslikku lisa juba olemasolevatele teadmistele, muudavad hukkunud kangelased lähedasemaks, ettekujutuse neist kui võitlejatest, kodumaa patriootidest konkreetselt, avavad nende suurepärase inimeste kõrged kõlbelised omadused, rõhutavad rahvaste sõpruse tohutut jõudu. Kooli kollektiiv peab oma kohuseks ja auasjaks hoolitseda mikrorajoonis elavate Suure Isamaasõja veteranide ja invaliidide eest. Noored patrioodid on oma šefluse alla võtnud 54 Suure Isamaasõja veterani.

Hindamatut abi õpilaste kasvatamisel etendab Lembit Pärna muuseum 42. keskkoolis, mille tähendus on väljunud ühe kooli raamidest. Muuseumis võime sageli näha õpilaste teiste rajoonide ja linnade koolidest, aga ka väliskülalisi. Muuseumi töökorraldus, eksponaatide täiendamine on pandud kommunistlike noorte peale; õpilastel on sidemed rohkem kui 400 veteraniga. Koolielu tähtsamad ja pidulikumad sündmused toimuvad selles ruumis. Siin annavad oma töötuse noored pioneerid, siin toimub parimate õpilaste vastuvõtt ÜLKNÜ-sse, enamikul neist puhkudest on õpilastel külas ka sõja- ja tööveteranid. Ekspeditsiooni käigus on kõik koolid teinud sisutihedat tööd. Maardu keskkooli, 6. ja 25. keskkooli õpilased on kohtumistelt sõjaveteranidega, partisanide perekondadega talletanud väärtuslikku materjali. 11. keskkooli õpilased koguvad materjale Peipsi flotilli veteranide kohta, 48. keskkool, kel seljataga vaid üks õppeaasta, on loonud kindla süsteemi õpilaste patriootilisel ja internatsionalistlikul kasvatamisel, ühitades oskuslikult töö kõrge ideelis-poliitilise taseme vajaliku emotsionaalsusega.

42 Toon vaid ühe näite, aprillikuus toimunud pioneerimaleva koonduse, mille emotsionaal-

set laengut ja kasvatustõhusust efekti on kirjastõnas raske edasi anda, kuid õpilaste ühist arvamust, et midagi taolist pole nad elus enne üle elanud, võib pidada kõrgeimaks hinnanguks. Koondusele eelnes kõigi pioneerirühmade pioneerorganisatsiooni ajaloolane ekspeditsioon, koguti materjale ajaloo eri etappide kohta, peeti rühmakoondused, kus külalisteks kunagised pioneerid, tänased lapsevanemad ning vanaemad-vanaisad. Malevakoondusest võttis osa 30 pioneeriveterani, nende hulgas 1925. aastal pioneeriks astunud erukindralmajor A. Kikas, 1926. a. pioneer, Väikese maa lahingutest osavõtnu I. Kutsajev, 1930. a. pioneer, sõjaveteran Jekaterina Deminštein, kelle lapselaps õpib 48. keskkoolis ja paljud teised. Veelkord mõõdukas koonduselaste ja veteranide silmade eest pioneerorganisatsiooni kogu kangelaslik ajalugu, mis on lahutamatu seotud kodumaa ajaloo. Erutav oli see kõigile. Omapäraseks põlvkondade teatempelga üleandmiseks kujunes oktoobrilaste vastuvõtt pioneeriks. Oma töötuse olla ustavad Lenini üritusele andsid nad veteranidele, kes sidusid pisikestele poistele ja tüdrukutele kaela punased rätid ning andsid kaasa paremad soovid pioneeriaastateks.

Eeltooduga ei taha ma sugugi väita, et internatsionalistlikus ja patriootilises kasvatustöös on rajooni koolides kasutatud kõik võimalused. Kaugeltki mitte. Me ei kasuta neil eesmärkidel veel täies ulatuses õppeprogrammide materjale, ka klassijuhatajatundide osa peaks tunduvalt suurem olema. Palju mitmekesisem ja süsteemsem võiks olla vene ja eesti õppekeelega koolide koostöö, mis praktiliselt igal pool kujuneks ühiseks klassi- ja kooliväliseks tegevuseks. See eeldab, et tugevneksid sidemed ja koostöö ka pedagoogiliste kollektiivide tasandil, selline eesmärk on algaval õppeaastal seatud rajooni koolide ette. Miks ma rõhutan eriti eesti ja vene õppekeelega koolide koostööd? Seda sellepärast, et internatsionalistlike hoiakute kujunemisel on õpilastel väga oluline vahetu positiivne suhtlemiskogemus.

Kool teeb kõik selleks, et meie noortest kasvaksid tõelised internatsionalistid, tulihingelised patrioodid. Kui ta aga ei toetu oma eesmärkide saavutamiseks kodule, vajaduse korral ei mõjuta seal valitsevaid tõekspidamisi, on oodatud tulemust raske saavutada. Õpilase hoiakud ja suhtlemine on paljus täiskasvanute hoiakute ja suhtumiste matkimine, seepärast küsimused, mis puudutavad perekonna osa kasvatustöös, kooli, perekonna ja üldsuse koostööd noorte internatsionalistlikul ja patriootilisel kasvatamisel, nõuavad igapäevast tõsist tähelepanu.

Mererajooni üldhariduskoolide parteialgorganisatsioonid ja pedagoogilised kollektiivid rakendavad ka edaspidi oma teadmised ja oskused selleks, et kasvatada meie õpilastest veendunud internatsionaliste ja patrioote.

Psühholoogiline lähenemine kõlbelise kasvatuse süsteemile klassijuhatajatöös

**KANNI INDRE,
TRÜ pedagoogikakateedri
vanemõpetaja**

Kommunistliku moraali kasvatamine on kommunistlike veendumuste ja hinnangute ning vastava kõlbelise käitumise süstemaatilise kujundamise protsess. Seejuures tuleb noortes kasvatada kõlbelisi omadusi, mis vastavad NLKP programmis esitatud kommunistlike moraalkoodeksile.

Teadlased väidavad, et ei ole õige taandada moraali kitsale printsiipide, õiguste ja normide kogule (nagu senini käsitleti), vaid selles tuleb näha isiksuse struktuuri kandvat osa.

Nendest seisukohtadest tulenevad ka kõlbelise kasvatuse meetodite valiku alused: kõlbeline kasvatus ei ole üksnes käitumisnormide õpetamine, vaid on isiksuse ja kollektiivi kujundamine **praktilise tegevuse kaudu**. Seega on praktika — töö, tegutsemine ja elulised situatsioonid asetatud kõlbelise kasvatuse protsessis esikohale.

Psühholoogia on kuulutanud õpilase aktiivsuse ja isikliku kogemuse kõikemääraavaks. L. Vögotski järgi on kasvatusprotsessi aluseks kasvandiku isiklik tegevus ning kasvataja kogu kunst seisneb selles, et **suunata ja reguleerida seda tegevust ja situatioone**, keskkonda, kus tegevus toimub.

Nüüdispedagoogikas on kõlbelise kasvatuse olemuse määratlemisel erinevaid seisukohti. Üks nendest käsitleb kõlbelist kasvatust kui õpilase ideelis-kõlbelise arengu juhtimist niiviisi, et kindlustada tema kui **subjekti tegevus** nii kollektiivis kui ka enesekasvatases (O. Bogdanova, L. Novikova, L. Rubinski jt.).

Teadlik ja motiveeritud käitumine on võime kõlbelisteks pingutusteks moraalse valiku tegemisel ja aktiivne vastupanek moraalinormide rikkumisele. Seega **aktiivsus** iseenese reguleerimisel ja mobiliseerimisel.

Inimese võime eneseregulatsiooniks ilmneb ainult valikusituatsioonid, kus tal tuleb realiseerida oma suhtumisi ja hinnanguid, langetada otsustusi ning astuda tegevusse oma veendumuste ja sisemise vastutustunde alusel. See on võimalik ainult ühel tingimusel — nimelt **vastutuslikus situatsioonis**, kus kasvandik peab tegutsema kui subjekt (4). Teadlik ja sihipärane käitumine eeldab teadvuse aktiivset osavõttu. Siit tuleneb kõlbelise kasvatuse suund isiksuse **käitumist reguleerivate mehhanismide kujundamisele**, milleks ongi teadvus, tahe, vastutustunne ja südame-tunnistus. Kõiki neid regulaatoreid tuleb kujundada kasvatustöös, klassijuhataja saab seda arvestada oma kasvatustaotlustes ja -süsteemi kujundamisel.

Kõlbelised teadmised, sotsiaalsed väärtused ja käitumisnormid on kasvatatava ees esialgu kui midagi välist, mis tuleb alles muuta isiksuse teadvuse orgaaniliseks koostisosaks.

Kõlbelise teadvuse eripära

Üksnes inimesele on omane valiv, eesmärgipärane ja tahtlik käitumine. Inimest eraldab loomast eelkõige see, et tema tegevuse ja välise ärritaja vahel on teadvus. S. Rubinsteini järgi tähendab teadvuse olemasolu inimesel seda, et tal on elu jooksul tekkinud kogum (süsteem) sõnades objektiveeritud ja üldistatud teadmisi, mille abil ta võib tunnetada teda ümbritsevat tegevust ja iseennast (7). Teadvuse abil valib inimene paljude võimaluste hulgast subjektiivse väärtustamise alusel kõige optimaalsema lahenduse või toimimisviisi (3). Seega on teadvus inimpsüühika integreeriv vorm. Teadvuse üks osa on kõlbeline teadvus, mille E. Bondarevskaja järgi on **tunnetuslik, hindav, reguleeriv ja energeetiline funktsioon**.

Kõlbeline teadvus on sotsiaalne kategooria. See pole kaasa sündinud, vaid on ühiskonna ja keskkonna mõju (suhtlemine, avalik arvamus jne.) tulemus. Noorsoo kõlbelise teadvuse kujunemise protsess on keerukas ja vastuoluline. Nüüdisaja noorte kõlbelise teadvuse kujunemisel on saanud põhiliseks väärtuslike **valmisarusaamade** omandamine. See protsess toimub ühelt poolt vanema põlvkonna jälgendamise, teiselt poolt õppimise teel — nii omandatakse kultuuripärand, suurem osa elunorme ja väärtusi. Valmiskujul omandatud stereotüüp peab aga juurduma praktilises tegevuses, nii kinnistub ta teadvuses sügavamalt arusaamaks, interioriseerub. Kõlbelise teadvuse areng on võimalik ainult siis, kui mingi osa temast stereotüüpiseerub, s. t. omandab küllaldase püsivuse. Mida madalam stereotüüpiseerituse aste, seda suurem on arenguvõimelisus (näib paradoksina!), kuid see ongi nüüdisnoorsoo kõlbelise arengu omapära. Peame arvestama ka noor-

soo teadvuse seda iseärasust, et esiplaanil on hinnanguline aspekt. Ennatlikud otsused tulenevad vähestest praktilise elu kogemustest. Stereotüpiseerimata osa suunamine ongi kasvatuses kõige tähtsam, kõige potentsiaalsem, aga ka kõige kriitilisem. Miks? Noorte kõlbelse teadvuse kujunemisel on veel teine, meie otsese kontrolli ja mõju alt väljaspool olev tegur, mis peegeldab kõige vahetumalt ümbritseva maailma mõju, ühiskondlikku mõtet ja mentaliteeti. Selleks on avalik arvamus, mis etendab väga suurt osa noorte ellusuhtumise kujunemisel. Noorte endi subkultuuris (eraldates vanemast põlvkonnast) sugenevad sageli primitiivsed hinnangud (4).

Kõlbelse kasvatus tulemusi saab hinnata selle järgi, kui sügavalt ja kindlalt on ühiskonna normid ja väärtused realiseerunud isiksuse psüühilises struktuuris. Seejuures isiksuse iseärasused kujutavad endast prisma, mis toimib valivalt ühiskondliku kõlbelse teadvuse interioriseerimisel. Üksikisiku teadvus on omapärane filter ühiskondlike normide suhtes. Paratamatult tekib ideaalse ja reaalse kokkupuute keerukas protsess, mille käigus jõutakse sotsiaalsest moraalist isiklike kõlbelse teadvuse veendumusteni (2). Seda keerukat protsessi juhivad koolikasvatuse, mille süsteemsuse ja eesmärgisulguse peab kindlustama klassijuhataja. Õpetaja ette keruvad aga probleemid. Kuidas suunata kasvatatavat valikute ette? Mida lugeda valikusituatsiooniks ettevalmistamisel kõige oluli-

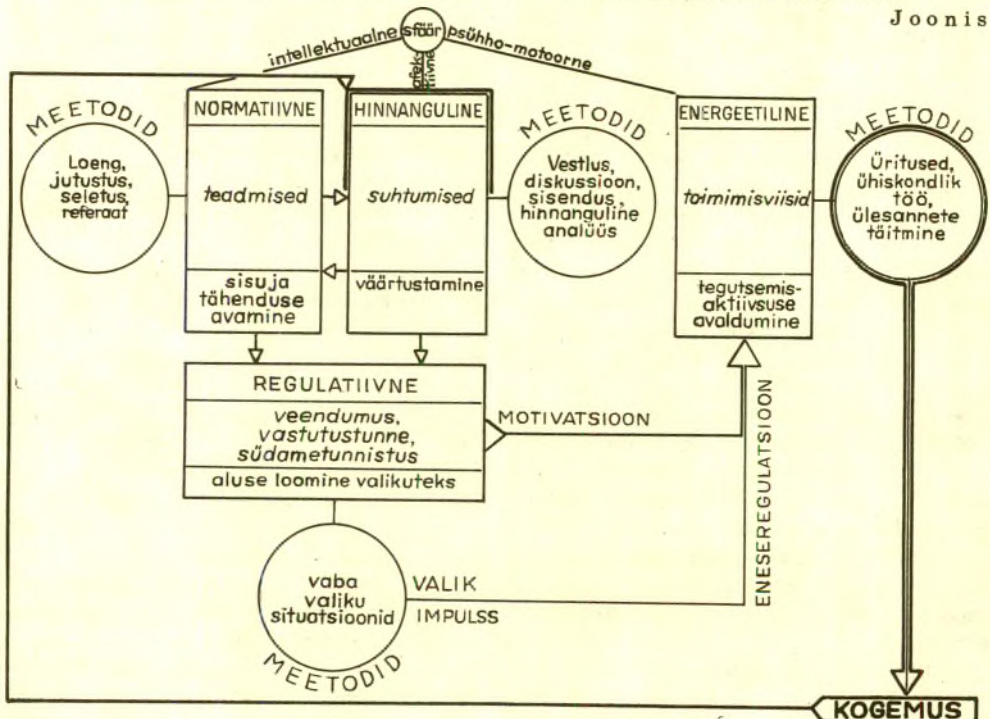
semaks — kas normide sisu, suhtumisi või praktilisi kogemusi (missuguses proportsioonis, missugustes seostes)? Mis on aluseks kasvatusmeetodi valikul? Kõikides nendes probleemides on klassijuhatajal kergem orienteeruda, kui ta tunneb kõlbelse teadvuse struktuuri.

Igasugune kasvatus töö vahend (vorm, meetod, võte) õigustab end sedavõrd, kui võrd mõnel teisel teel paremini või lihtsamalt pole võimalik saavutada sama eesmärgi või tulemust. Kasvatusevahendite valikul on õpetajale suureks abiks teadmine, missugust osa õpilase teadvusest ühel või teisel korral on vaja mõjustada ning täpne kujutus sellest, missugune kõlbeline «repertuaar» vastaval konkreetsel juhul kõige paremini sobib. Ülevaade kõlbelse teadvuse struktuurist ja selle funktsioneerimisest võimaldab õpetajal leida sobiva vormi (klassijuhatajatund, klassiväliline töö) ja meetodi (jutustus, vestlus, valikusituatsioon jpm.). Selline lähenemine õpilase kõlbelse teadvuse kujundamisele aitab tagada kasvatus suunatuse ja süsteemsuse.

Kõlbelse teadvuse struktuuri funktsioneerimine

Kõlbelse teadvuse struktuuri esitame mudeli kujul (vt. joonis nr. 1), milles paralleelselt struktuuri komponentidega (omavahelistes seostes) on antud ka soovitatavad kasvatusmeetodid, mille abil saab vastavat teadvuse osa võimalikult paremini mõjustada.

Joonis

Normatiivset ehk tunnetuslikku funktsiooni iseloomustatakse kõlbelse teadmiste sisu ja mahu kaudu. Normatiivse funktsiooni tulemusena peaks isiksuse teadvus sisaldama teatud hulga kõlbelse tead-

misi — mõisteid, kategooriaid, printsiipe, reegleid, norme, nõudeid, vaateid, juhiseid jne., mille mõistmiseni jõutakse intellektuaalse tegevuse kaudu. Tundes hästi kõlbelse normi sisu, on võimalik nende muttu-

mine subjektiivselt tähenduslikuks (õpilane tunnustab reeglit, loeb selle õigeks), mis omakorda kujundab valmisolekut seda realiseerida oma käitumises. Valitud toimimisviisi saab subjekt põhjendada ja mõtestada siis, kui ta omandab küllaldaselt teadmisi vastavast valdkonnast.

Juriidilises ja psühholoogialases kirjanduses on sageli märgitud, et noortele seaduserikkujatele on iseloomulikud defektid õiguslikus ja kõlbelises teadvuses. V. Suhhominiski on selgesti väljendanud, et inimese vaimne kultuur on ebatäiuslik, kui tal puuduvad moraalkultuuri põhialuseks olevad teadmised. Paljud uurijad on tulnud järeldusele, et noorukitest seaduserikkujatel on oma eakaaslastega võrreldes kõlbelised mõisted vähem välja kujunenud. Neil puudub positiivne kõlbeline ideaal, ahtad on ettekujutused aust, väarikusest, heast ja halvast, õnnest ja sõbrusest.

Kõiki neid ja teisi kõlbelisi kateegooriaid on vaja sisestada noorte teadvusse kindlas süsteemis vanust ja individuaalsust arvestades.

Kasvatuse suunatus normatiivsesse sfääri tähendabki kõlbeliste mõistete, printsiipide jne. sisu ja tähenduse avamist. Et see toimub põhiliselt mõtlemise teel, on klassijuhatajatund selleks sobiv vorm, kus õpilast saab arutluse kaudu viia arusaamisele, lasta tal tuletada ja järeldada, võrrelda erinevaid seisukohti ning otsida uusi aspekte üldtuntud käsitlustes. See kõik aitab sügavamalt mõista kõlbelisi vaateid ja käibelolevaid reegleid. Sobivateks kasvatusemeetoditeks sellise eesmärgi realiseerimisel on loeng, jutustus, seletus, selgitamine, referaadi koostamine kirjanduse varal, kusjuures on oluline välja tuua sisu avavad faktid ja erikäsitluste mõistmiste vastandlikud seisukohad. Seda laadi tunnetustegevus arendab hästi õpilaste dialektilist mõtlemist. Kõlbeliste teadmiste tase sõltub mitte niivõrd pakutatavate teadmiste hulgast, kuivõrd tähtsusest, mida õpilased nendele küsimustele omistavad. Kõlblusalased teadmised ei muutu käitumise regulaatoriks otse.

Kõlbeliste mõistete omapära seisab selles, et need kujunevad erilaadsete, sageli vastuoluliste faktide alusel. Kõlbelisele mõistele on omane suhtelisus (ausus—taktitus, otsekohesus—häbematust), olenevalt situatsioonist, mis toob kaasa tähendustasandi muutumise. Kõlbelised mõisted sisaldavad alati ka hinnanguaspekti, s. t. eitava või jaatava suhtumise antud nähtusse (3).

Seepärast ei saa kasvatustöös piirduda ainuüksi reeglite õpetamisega ja normide andmisega — see viiks paheni, mida nimetatakse verbalismiks või moraliseerimiseks. Õpilane ei võta kõlblusnorme ainuüksi teadmiseks, vaid hindab neid, võrdleb oma väärtuskaalaga. Siit tuleneb vajadus viia õpi-

lane vastuoluliste situatsioonide analüüsi kaudu iseseisvate otsustusteni. Siin ühinevad kognitiivne ja väärtusorientatsiooniline tegevus.

○ Kõlbelise teadvuse hindava funktsiooni iseloomustab hinnangute ja arvamusüsteem. Ühiskondlikult tunnustatud vaade saab tegevusjuhendiks, vajaduseks ja sealtkaudu veendumuseks alles siis, kui see on väärtusorientatsioonilises tegevuses emotsionaalselt läbi elatud, kui see on sisemiselt oluliseks muutunud. Hinnanguline tegevus peab aitama väärtustada, s. t. isikule vastuvõetavaks ja positiivseks muuta üldtunnustatud normid ja vaated. See toimub afektiivses sfääris, kusjuures hinnangute ja suhtumiste kujunemist toetavad kasvatatava isiklikud kogemused.

Väärtus on alati subjekti ja objekti vastastikuse suhte väljendaja, näitab mingi nähtuse (objekti) vastavust inimese vajadustele, ootustele (4). Väärtustamine avaldub hinnangutes. Siin aga ilmneb inimeste erinevus, mida kasvatases tuleb arvestada. Näiteks töö väärtust hindab üks kui kasu toomist ühiskonnale, teine kui materiaalse heaolu tagatist, kolmas näeb töös võimalust loominguks või kaaslaste tunnustuse esilekutsumiseks.

Subjekti-objekti suhete reguleerijaks ja suhtumiste suunajaks koolis on õpetaja, kes omaks võetud kasvatustaotluste (ühiskonna → kooli → õpetaja kasvatuseideaalid ja ülesanded) kohaselt juhib õpilased hindaja positsiooni ümbritsevate nähtuste suhtes. Nii kujuneb õpilase väärtusorientatsioon ehk hoiakute süsteem.

Väärtused toimivad suurel määral inimese käitumise reguleerijana, sest nende alusel eelistatakse üht või teist valikuvarianti (seda, mis sisaldab eesmärke, võimaldab eneseteostust). Kui hinnangud «antakse kätte» valmisinformatsioonina, muutub kasvatuse moraliseerimiseks. Mõistusliku külje ülehindamine viib normide väliste tunnustamise ja sisemise käitumismudeli erinevusele (lõhe sõna ja teo vahel). Seepärast ei ole kõlbeline areng mõeldav õpilase enda väärtustava tegevuseta.

Samas peame arvestama, et hinnanguline sfäär kõlbelises teadvuses allub kõige paremini juhtimisele. Kasutades situatsioonide variatsioonirikkust saab õpilast suunata nii, et ta iseseisvalt jõuaks väärtusotsustusteni. Seda laadi kasvatustööd soodustavad elulised näited, toetumine läbielatud ja kogetule, oskus arvestada iga õpilase eripära, kutsu- maks esile kõlbelisi tundmusi. Meetoditest sobivad selleks kõige enam vestlus, vaidlus, diskussioon ja käitumise hinnanguline analüüs, mis võimaldavad õpilastel endil välja öelda oma arvamusi, neid põhjendada ja kaitsta. Kord sõnades väljaõeldu saab kergemini sisemiselt omaseks.

Kõlbelise teadvuse hinnangulise funktsiooni tulemusena peaksid välja kujunema

sotsiaalselt tunnustatud hinnangud, suhtumised, arvamused, teadvustatud hinnangukriteeriumid ning enesehinnang. Hinnanguiline sfäär tagab teadvuse moraalse püsivuse — kriitilisuse, eneskriitilisuse. Siinjuures etendab suurt osa eneseteadvus. Kui kasvatatav teab, missugune ta olla tahab, kui ta on suuteline ennast teistega võrdlema (nägema end kõrvaltvaatajana sotsiaalses peeglis), kui ta on võimeline oma käitumist kontrollima, siis on ta kõlbelises arengus jõudnud refleksiivse eneseregulatsioonivõimeni. Tema käitumine allub enesekontrollile. Niisugusel juhul võime rääkida moraalsest püsivusest.

Kõlbeline kindlus saab hinnatavaks omaduseks alles tihedas seoses kõlbelise aktiivsusega, mis avaldub eneseregulatsioonivõimes.

○ Reguleerivat funktsiooni on võimalik iseloomustada sotsiaalsete hoiakute süsteemi kaudu. Regulaatiivse komponendi ülesandeks on aluse loomine valikute tegevuseks, õige toimimisviisi leidmiseks.

Normatiivne ja hinnanguiline allutatakse regulaatiivsele. Nendes valmistatakse ette reguleerivad faktorid: veendumused kujunevad väärtustatud teadmiste alusel, vastutustunne areneb teo tagajärgede tunnetamise ja hindamise tulemusena, südametunnistus aga rahuldustunde (või häbi) läbielamise kaudu. Kõik see on vajalik käitumise motivatsiooni kujunemiseks. Regulaatiivne funktsioon toimib üksnes vaba valiku situatsioonis. Selles osas tehakse aga kasvatustöö praktilikas kõige enam vigu — laste elu liialt reglementeeritakse, kõik korraldatakse, antakse valmilt ette. Näiteks klassijuhataja teatab õpilastele: «Meie klassil on plaanis sõita ekskursioonile Leningradi, bussid on juba tellitud. Teil tuleb hankida vanematelt 25 rbl. sõidukuludeks.» Õige oleks teatada ainult ekskursiooni võimalusest. Aga kuhu, kuidas, milliste vahenditega, kuidas jaotuvad ülesanded ettevalmistuse käigus — seda otsustagu lapsed ise. Hea, kui õpetaja oskaks alati klassi seada probleemide ette. Nii muutub koolielu õpilastele huvitavaks, tekib võimalus kujundada väärtuslikke kõlbelisi omadusi. Teadvuse ja tegevuse ühtsusele viib üksnes eneseregulatsioon: õpilased valivad ise toimimisviisi ning asuvad aktiivsesse tegevusse.

○ Kõlbelise teadvuse energeetiline funktsioon avaldubki tegutsemisaktiivsuses. Tegevuses väljendub aktiivsus vaid siis, kui ajendiks on õpilase enda vabatahtlik otsus ja algatus, kusjuures impulss selleks võib tulla ka väljastpoolt. Soodustavaks tingimuseks, et õpilased saaksid shipäraseolt tegutseda, valida käitumisviise ning luua ise endale võimalusi eesmärgi saavutamiseks, on tegevusse haaratuse atmosfäär koolis, see tähendab ringide, klubide, ürituste, ettevõtmiste õhkkonda, milles õpilastel on omal valikul ja initsiatiivil võimalik rakendada.

Ühiskondlikus töös ja kohustuste täitmisel sugenev kogemus saab omakorda aluseks edaspidises väärtusorientatsioonilises tegevuses. NLKP XXV kongressil rõhutas L. Brežnev kõlbelise kasvatuses aktuaalse ülesandena aktiivse eluhoiaku kasvatamist. See asetab aktiivsuse kõlbelistest omadustest esikohale.

Aktiivse eluhoiaku kujundamine

Kasvatuse ideaaliks ongi positiivselt aktiivse kõlblusteadvusega isiksuse kujundamine (3). Kõlbelise aktiivsuse all mõistame inimese omadust ja võimet mõjutada sihikindlalt sotsiaalset keskkonda ja iseennast. NLKP Keskkomitee 1979. a. ideoloogiaotsus nõudis kasvatustöö teraviku suunamist aktiivse eluhoiaku kujundamisele. See tähendab noorte aktiivset lülitumist töösse ühiskonna heaks, õpilaste omavalitsust, organiseerimistöö kogemuste andmist paljudele.

Mis on aktiivsus? Marksistlikust seisukohast lähtudes võiks defineerida aktiivsus kui isiksuse tahtelist omadust (valmisolekut) reageerida keskkonna mõjustustele tegevuse kaudu, mis on suunatud selle keskkonna ümberkorraldamisele (5).

Kui võtta aluseks teadlikkuse aste, võime aktiivsus liigitada impulsiivseks ja tahteliseks. Igasugune tahteline reageerimine nõuab aktiivsust. Tahtelisel aktiivsusel on mõistuslik iseloom (allub mõistuse kontrollile). Tahtelist aktiivsust saame omakorda liigitada heteronoomseks ja autonoomseks (6).

Heteronoomne aktiivsus on tegevus käsu või korralduse peale (tegija suhtes sunnitud). Teo sooritaja saab väljastpoolt tegevuse eesmärgi (milleks teha?) ja täitmise viisi või plaani (kuidas teha?). Tegija aktiivsus seisab vaid enese mobiliseerimises käsu täitmiseks.

Autonoomse aktiivsuse all mõistetakse inimese iseseisvat tegevust: inimene ise algatab, tunnetab ülesande eesmärgi ja tähtsust, näeb probleeme, otsib neile ise lahendusi ja uusi saavutamise viise.

Õppe- ja kasvatusprotsess koolis loob soodsaid tingimusi nii heteronoomse kui ka autonoomse aktiivsuse kasvatamiseks. Elus on vaja mõlemat, kuid ideaaliks ja kasvatuses eesmärgiks tuleb lugeda autonoomset aktiivsust, mida iseloomustavad järgmised tunnused: 1) oskus tahta, 2) teadmine, kuidas tahet saavutada, 3) võime tahet allutada tegutsemisele (või tegevust tahtele), 4) hoiak kontrollida oma teo tagajärgi. Alati tegutsev ja ülesandeid täitev inimene on pidevalt seisundis, mis nõuab enesemobilisatsiooni ja aktiivsust. Selline seisund võib muutuda isiksuse omaduseks.

Autonoomne aktiivsus võimaldab inimesel tunnetada oma rolli sotsiaalses grupis, muuta objektiivsed kohustused subjektiivseteks

(teab, mida temalt oodatakse). Sellisel inimesel on homsesse kantud pilk, tänastes tegudes näeb tulevikuperspektiive. Talle on iseloomulik suur nõudlikkus enda ja teiste vastu, ta oskab ennast paigutada suhete süsteemi, tunneb end kõikjal vastutavana, elutsentrumis olevana, tal on soov viia elu edasi. Selleks ta teadvustab ühiskonna, kollektiivi või iseenda vajadused, püüab teadlikuks saada nende vajaduste rahuldamise teedest ja võimalustest. Aktiivsuse kasvatamine on ühtlasi isiksuse vajaduste ja huvide suunamine, tundmuste kasvatamine, hoiakute kujundamine, tahtejõu karastamine. Siit järel-dub, et vahendeid aktiivsuse kasvatamiseks on palju. Aktiivsuse kasvatamisele on suunatud õpilaste rakendamine mitmesugusesse tegevusse. Seejuures tuleks koolikasvatases arvestada järgmisi printsiipe.

□ Teadlikustada kõik õpilase tegevused. Õpilane peab tunnetama tegevuse mõtet. Selleks on vaja tutvustada klassides kooli üldtööplaani, mille raames saab tõsta õpilaste ette probleeme. Niiviisi on õpilastel võimalik oma vajadusi seostada kooli omadega.

□ Korraldada õpilaste elu niiviisi, et pidevalt oleks võimalik võrrelda ennast teistega. See viib enese kriitilisele hindamisele.

□ Mitte killustada õpilase energiat paljude tegevuste vahel. Ühiskondlikke ülesandeid ei tohiks ühel õpilasel olla palju, kuid ülesanne peab nõudma selle täitjalt pidevat enesetäiendamist ja süvenemist sisse. Siis on ülesanne arendav.

□ Organiseerida õpilastele pidevalt kollektiivpoolset tunnustust. Uurimused näitavad, et 60% õpilastest pingutab selle nimel, et saada tunnustust eakaaslastelt. Õpetaja ja vanemate kiitusest eriti ei hoolita.

□ Kooli tuleb tunnetada kui oma kooli, mille hea nimi on igaühele tähtis, et tuntaks uhkust olla just selle kooli õpilane. Selline «oma kooli tunne» on suur aktiivsusele mobiliseeriv jõud. Ei arvata, et kõik ettevõtmised koolis on ühiskonna ja õpetajate asi. Siit sugeneb vajadus õpilaste omavalitsuse järele.

□ Kasvatuse korraldus arendagu õpilaste loovust. Rutiinne, harjumuspärane ja korduv tegevus («meil on ikka nii olnud») surmab selle.

On võimalik arvestada ka psühholoogilisi tegureid, mis aitavad vallandada isiksuse aktiivsuse varud või mille mitteamistamine ahistab inimest, muudab ta passiivseks. Nendeks teguriteks on inimese sotsiaalsete vajaduste arvestamine ja rahuldamine. Inimene vajab julgeoleku ja kindlusetunnet kollektiivis, tuge ja seljatagust raskuste ja murede puhul. Sama tähtis on kuuluvustunne — olla kindlalt ühe sotsiaalse grupi liige, mis tagab seotuse ja sõltuvuse. Aktiivsus kollektiivis vallandub üksnes siis, kui selle liige on informeeritud perspektiividest, momendiseisundist ja raskustest. Kui inimene neist midagi ei tea, mille nimel siis mobiliseeruda, pingu-

tada. Äärmiselt inimlik on tunnustuse vajadus — see tekitab edutunde ja vajaduse uuesti see rahuldus läbi elada. Kindlasti tuleb kollektiivis luua tingimused ja võimalused inimeste loovaks eneseteostuseks. Keegi ei taha olla nimetu kruvike, vaid püüab luua omanäolise töö- või elustiili. Selle nimel tekib tahtmine end maksimaalselt välja arendada, et olla kasulik ühiskonnale.

Aktiivse eluhoiaku teema käsitlemisel klassijuhatajatunnis võiks õpilaste intrigeerimiseks välja pakkuda antipoodmõisteid: väikekodanlane (minu oma!), snoob (välise kummardamine), individualist (mis kasu?), enesepisendaja (mis nüüd mina!), neurootik (elul pole mõtet!), nihilist (kõik on halvasti!) jne. Aruteludes nende mõistete üle tuleks välja tuua ühised jooned — vaimsure puudumine, egoism, välise taotlus, passiivsus — ning vastandada need sotsiaalsele aktiivsusele.

Nõukogude psühholoog S. Rubinštein on väljendanud kasvatuse omapära: kasvatustöö peamine funktsioon selles seisabki, et ühendada inimeste tuhandete niitude abil eluga, nii et igast küljest kerkiks tema ette ülesanded, mis on talle tähendusrikkad ja köitvad, mida ta omaks peab ning mille lahendamise kallale ta asub (7). Lühidalt tähendab see ellusuhtumise aktiivsust, mis on kõlbeline kasvatuse põhiülesanne.

Kirjandus

1. A u v ä ä r t, L. Perekonna ja sõprade osa noorte õiguslikus sotsialiseerumises. Noorsoo kõlbeline ja õiguskasvatuse aktuaalseid probleeme. Tln., 1981.
2. H e r m a n, S. Kõlbeline kasvatuse teooria küsimusi — «Nõukogude Kool», 1980, nr. 12.
3. H i i e, E. Kainiku kasvatav õpetamine. — «Nõukogude Kool», 1977, nr. 7.
4. T i t m a, M., K e n k m a n n, P. Noore põlvkonna probleemid. Tln., 1977.
5. М а р к с К., Э н г е л ь с Ф. Сочинения, изд. 2. Т. 20.
6. К о в а л е в А. Г. Психология личности. М., «Просвещение», 1970.
7. Р у б и н ш т е й н С. Л. Проблемы общей психологии. М., 1973.
8. Т и т а р е н к о А. И. Структуры нравственного сознания. Опыт этико-философского исследования. М., 1974.

Andrei Bolkonski teine kangelastegu

JURI NOVIKOV,
Vilniuse Riikliku Pedagoogilise
Instituudi vene kirjanduse
kateedri dotsent

Mul kui kõrgkooli õppejõul, kes loeb 19. saj. II poole vene kirjanduse kursust, vastuvõtukomisjoni liikmel ja vanemate klasside õpilastega tegelejal «Noore filoloogi koolis» on tulnud igal aastal kuulata kümneid suulisi vastuseid ning parandada kirjalikke töid. See lubab rohkem või vähem objektiivselt hinnata vene kirjanduse õpetamise taset rahvuskoolides, õpetajate edusamme ja möödalaskmisi, eriti maakoolides. Neile ongi adresseeritud see artikkel, mis tuleneb püüest suunata õpilasi romaani «Sõda ja rahu» süvenumale lugemisele, Andrei Bolkonski, L. Tolstoi epopöa ühe võtmetegelase väärilisele ja mõtestatumale esitamisele.

Viimastel aastatel on üldhariduskool saavutanud selle vene ja maailmakirjanduse šedöövri õpetamisel märgatavat edu. Rohke neid õpilaste arv, kes tunnevad mitte ainult romaani katkendeid, vaid loevad teose läbi tervikuna (sageli mitte küll originaalis, vaid emakeelses tõlkes). Seetõttu muutuvad abiturientide arutlused teose peakangelase, romaani ideelise rikkuse ja kunstilise omapära teemadel veelgi järel- ja arvamusrikkamaiks, harv pole ka sisemine veendumus ja oma seisukohale jäämise valmidus.

Kuid kõrgkooli astujad jutustavad palju vürst Andrei pettumustest suurilmas, tema kuulsuspüüdest ja kangelasteost Austerlitz lahingus, sellele järgnenud sügavast hingelisest kriisist ning uue eluaktiivsuse puhangust pärast kohtumist Nataša Rostovaga. Põhjalikumad abiturientid tunnevad hästi teksti, nad põhjendavad emotsionaalselt ja argumenteeritult oma arusaamu Andrei Bolkonski otsingutest. Aga seejärel vastuse hoog vaibub. Paar-kolm värvitut fraasi vürst Andrei reformaaatorliku tegevuse kohta Speanski ametkonnas. (See kangelase arengu-

etapp miskipärast õpetajate tähelepanu ei köida. Muide, see on autori mõistmisel väga tähtis, siin tõukab Tolstoi napoleonismi tema kodanlikult troonilt.) Mis puutub Andrei Bolkonski elutee lõppu, siis enamikul üliõpilaskandidaatidel on sellest ähmane ja ebakonkreetne ettekujutus. Jutt tavalisti ei välju armuintriigi raamest (vürst Andrei, Nataša Rostova ja Anatol Kuragini kolmnurk), parimal juhul teatab vastaja arglikult, et 1812. a. isamaasõja ajal läheneb Bolkonski rahva tõekspidamistele ja ütleb lõplikult lahti Napoleoni-ideaalist. Abiturientid ei püüagi avada neid alusteese, mis viitavad kangelase ühele või teisele teole ja toimingule, ei seosta tema arengut keerulise jõu polariseerimise protsessiga, mis tekkis sel ajal kogu Vene ühiskonnas — kõrgkihist alates kuni soldatite ja talupoegade hulkadeni välja.

Niisiis, selliste mõõtetega alustatud «hoone» osutub kandevõimetuks, lõpptulemusena lisanduvad veel ideelised vajakajäämised, autori mõtete deklaratiivne ja lihtsustatud tõlgendus. Oleks ebaõige kõiges selles süüdistada õpetajaid, veel vähem õpilasi. Nagu analüüs näitab, kordavad õpilaste vastused põhimõtteliselt Andrei Bolkonski kuju käsitlevate kooliõpikute, kirjandusteaduslike artiklite ja monograafiaite sisu ning struktuuri, sealhulgas uusimategi omi.

Enamik uurijaid valgustab väga kasinalt Andrei Bolkonski aktiivse elu viimaseid päevi, aga kui puudutatakse neid üksikasjalisemalt, siis kannatab pakutav interpretatsioon ühekülguse all, autorid kas väljuvad teksti raamest või täiendavad sellega, mida romaanis ei ole.

Näiteks German Feini raamatus (2), mis teenitult pälvib õpetajate tunnustuse, analüüsitakse põhjalikkusega peakangelase iga sammu ja sõna, kommentaar üldjuhul veenab. Ainult Borodino väljal Andrei Bolkonski surmaeelse episoodi analüüsis on uurija autorit pisut muutnud.

«Tolstoi kogu aeg kriipsutab alla polgu passiivsust: polk otseselt viidi tapale... Kuidas hukkus vürst Andrei? Mitte lahingus, vaid just sellel väljal, kuhu nende polgu saatis mingi mõttetu käsk.» (Minu sõrendus — J. N.) (2; lk. 184.)

Juhuslik või pime surm? Elus tuleb seda ette, kuid kunstiteoses on iga detail, iga juhuslikkus vajalik, autori poolt programmeeritud ja täidab ideelis-kunstilist funktsiooni. Staabiohviteride ja kindralite andetus paljastatakse «Sõjas ja rahu» suure kunstilise jõuga. Raske uskuda, et sellise ilmselge tõe kinnitamiseks tõi Tolstoi ohvriks ühe oma lemmikangelase. G. Feini versiooni ei kinnita ka romaani tekst. Selles pole sõnagi öeldud mõttetust käsust, mis oleks saanud vürst Andrei surmahaava põhjuseks...

Proovime analüüsida Bolkonski otsuste ja tegude tähtsamaid motiive Borodino lahingu eel, arvestades mõningaid ilmseid sisemisi

seoseid romaani eri situatsioonides, mõtete ja kujude vahel. See aitab mõista, milles väljendub vürst Andrei rahva mõtetest teadlikolek, kuidas tema isiklik saatus põimleb Venemaa saatusega ja miks Tolstoi, oma romaani täisõiguslik peremees, viib Bolkonski surma.

Sõja algul vürst Andrei laseb meelega käest sajabrotsendilise võimaluse jääda keisri enese juurde, aga hiljem keeldub teenimast Kutuzovi staabis, eelistades polku juhtida. See oli printsiipaalne otsus, mis johtus tema vaadetes toimunud põhjalikust muutusest ajalugu juhtivatele jõududele. Ja Kutuzov, tõeliselt rahvalik väejuht, mõistab Bolkonskit, kiidab tema valiku heaks: «Kahju, mul oleks sind tarvis. Kuid sul on õigus, on õigus. Mitte siia pole meil inimesi vaja.» (1, lk. 186.)

Muutus ka Bolkonski arusaam kangelaslikkusest sõjas. Sel ajal Bolkonski tunnetab erilist, 1812. a. isamaasõja rahvalikku karakterit. Valmistudes otsustavaks heitluseks, tema, nagu Kutuzov, kapten Timohhin, tuhanded reamed ja polgukaaslasedki, ütleb lahti kõigest isiklikust, omakasust, elab kirglikus usus võidusse ja vaenlase väljakihutamisse Venemaal.

On tähelepanuväärne, et vürst Andrei kõnes kohtame nüüd sagedamini asesõna «meie», ta ei eralda end polgust, on hoolitsev ja tähelepanelik alluvate vastu ning nad vastavad talle samaga. «Polgus kutsuti teda meie vürstiks, oldi uhke ta üle ja armastati teda.» (2; lk. 131) märgib autor. See on Andrei hingeelus väga tähtis muutus, mis aitas tal lõplikult üle saada mitte ainult napoleonlikust algest, vaid mingil määral ka kaasasündinud aristokraatlikkuse, oma erandlikkuse teadvustamisest, mis sageli põhjustas temas kõrkusevarjundi, aga ka põlgliku suhtumise inimestesse.

Sellises hingeseisundis valmistus vürst Andrei oma viimaseks lahinguks, viimaseks kangelasteoks. Me ei eksinud — Borodino väljal sooritas Bolkonski polk oma komandöri juhtimisel tegelikult kangelasteo, aga mitte ei seisnud eesmärgitult vaenlase tule all, täites mingit mõttetut käsku. Siingi ilmneb kahe stseeni sisemine seos, vürst Andrei kahe kangelasteo kontrastne vastandamine — Borodino väljal ja Austerlitzil all. Proovime seda näidata, toetudes romaani tekstile.

«Vürst Andrei polk asus reservis (...) ägeda kahuritule all. Kella kahe ajal viidi polk, mis oli kaotanud juba üle kahesaja mehe, ettepoole, mahatallatud kaerapõllule, sellele maa-alale Semjonovskoje ja künkapatarei vahel, kus tol päeval sai surma tuhandeid mehi ja kuhu kella kahe ajal päeval suunati tugev koondtuli mitmesajast vaenlase suurtükist.

Sellest kohast lahkumata ja ühtki pauku laskmata kaotas polk siin veel ühe kolmandiku oma meestest.» (1, lk. 270.)

Need katkendid räägivad G. Feini seisukoha vastu. Isegi sõjaasjanduses võhik tänapäevalugeja teeks ettepaneku viia polk vaenlase kahurite laskekaugusest välja, varjuda metsa, mille servas asub sidumispunkt, või äärmisel juhul käskida sõdureil hajuda, kaevuda. Kuid arutleda nii tähendab kaugesse aega kanda tänapäeva lahingumeetodid, mitte arvestades konkreetseid ajaloolisi tingimusi, mis tol ajal kehtisid armees.

Vürst Andrei polk seisis, nagu seisid kümnend teisedki Vene ja Prantsuse väekoondised, seisis **pataljonide kaupa kolonnides**, olles kahurväelastele suurepäraseks märklauaks. Ainus, mida vürst Andrei võis endale lubada, — ta käskis inimestel mitte koguneda hunnikusse.

Et mõista, miks Bolkonski polk oli nii ohtlikus olukorras, on vaja arvestada möödunud sajandi alguse sõjataktilikat. Isegi pealahingu jaoks valiti tookord avar väli. Kõrgendikele koondusid jala- ja kahurvägi, teised polgud ja diviisid seisid pisut tagapool, valmis iga hetk kindlustuse kaitsjatele appi minema, vasturünnates vaenlast tema edu puhul ja takistades nende ümberhaaranguid. Just niisugune oli olukord Borodino väljal, milles võib veenduda «Sõja ja rahu» autori tehtud lahinguskeemi vaadates. Tugipunktideks rajoonis, kus käis äge lahing, olid Semjonovskoje flešid vasakul tiival ja künkapatarei Vene vägede positsiooni keskmes. Vürst Andrei polk seisis nende vahel.

Kui reservpolgud poleks suurtükitulele vastu pidanud ja neid oleks oma positsioonidelt minema kihutatud, tekkinuks Vene vägede positsioonis vältimatult haigutav auk, mida prantslased rutanuksid ära kasutama. Nad tegid korduvalt katseid rünnata tiibkindlustusi. Borodino väljal seisab teiste obeliskide hulgas mälestussammas Litovski kaardiväepolgule. Monumendi graniitplaati on raiutud sõnad kindral Dohturovi raportist. (Ta asus surmavalt haavatud Bagrationi juhtkohale vasakul tiival.) Dohturov teatas raportis nii selle kui ka naaberpolkude sõdurite piiritust vaprust. Nad võtsid enda kanda vaenlase ülekaalukate jõudude löögid. Peaaegu kõik hukkusid, kuid ei lasknud prantslastel tungida Semjonovskoje flešide kaitsjate seljataha. See juhtus kindlustatud kõrgendikust lõuna pool, aga analoogilise positsiooni teise külge paigutas romaani autor vürst Andrei polgu. Näiliselt polk küll ei tegutsenud, tulistamine püssidest olnuks kasutu, sest prantslased asusid liiga kaugel. Kuid iga hetk võisid vaenlase kolonnid hakata Semjonovskoje kindlustusi ümber haarama.

Sellises vägede mitmetunnises seismises tule all peitub sügav mõte — see ongi «kohutav möödapääsmatus», «mida oli vaja vastu võtta rangelt ja tõsiselt». Vaevalt jäi vürst Andrei oma elu aktiivsuse, sõjakogemuste ja autoriteediga osavõtmatuks polgu ning enda

isikliku saatuse suhtes, kuigi ta sõnagagi ei väljendanud nõusolematust saadud käsuga. «Kõik tema hingejõud olid samuti kui igal soldatilgi ebateadlikult suunatud sellele, et ainult hoiduda mõtlemast selle olukorra õudusele, milles nad viibisid.» (1; lk. 271) vastu pidada lõpuni oma kohustust täites.

Analoogiliselt Kutuzoviga, kes tähelepanelikult jälgis neid tabamatuid jõude, «mida nimetatakse armee vaimuks,» (1, lk. 269) ja juhtis seda niipalju, kui oli tema võimuses, muretses ka Bolkonski alluvate moraalse vaimu pärast. «Pidades oma kohuseks ergutada soldatite mehisust ja neile eeskujuga anda, kõndis vürst Andrei algul piki ridu; kuid siis veendus ta, et tal polnud neile midagi ega millegagi õpetada.» (1; lk. 271.)

Kui kahe sammu kaugusel temast kukkus maha suitsev granaat, surus ta endas maha soovi pikali heita, end päästa ning ta hakkas hoopis valjult noomima araks lõõnud adjutantit. Kuid ta ei lõpetanud...

Vürst Andrei oma teravdatud autundega adus, et väejuht ei või kogu polgu nähes pikali heita, ta hakkaks end põlgama, kui lubaks endale nõrkusehetke. See oli tal veres, seda õpetas talle isa, väärikut ja vastupidavust oli ta ise eneses kasvatanud iga tund. Isegi surmaohu minutil ta mõistis, et temale vaadatakse, mõistis, et on komandör, kelle järele joonduvad sõdurid.

Tõeline mehisus Tolstoi järgi on surmaohu trotsimine, aga ka tahtepingutusega hirmu ületamise oskus kohuse ja kõrgema eesmärgi nimel. Ja mida kauem tuleb inimesel surmale silma vaadata, seda rohkem hingejõu pingutust nõuab kangelastegu, seda kõrgem on ta hind.

Austerlitzil väljal sooritas vürst Andrei väliselt efektse, romantiliselt kauni kangelasteo. Ülemjuhataja silme all innustas ta, lipp käes, segiläänud pataljoni rünnakule. Kuid see kangelastegu kestis vaid napi hetke ja sündis edevusest, esiletõusmise püüest, soovist silma paista, jäädvustada oma nimi ajalukku.

Teistsugune lugu oli Borodino väljal. Siin kaotas Bolkonski kangelastegu romantilise oreooli ja välise ilu, seda ei märgita armee raportitesse ega käskkirjadesse; see on raske sõdurivaev, sõja argipäev, mis ei jaga ristikesi ega lindikesi. Vürst Andrei nüüd sellest enam ei mõtlegi, nagu ei mõelnud kuulsusest ja aukraadidest ega pidanud end kangelasteks Tušin ja Timohhin. Niisamuti ei mõelnud ajalooürikutesse pääsemisest pärisorised talupojad Karp ja Vlass, kui keeldusid vaenlasele heina müümast ning põletasid selle pigem ära. Kõiki neid ühendab patriotismitunne. Bolkonski polk nagu kogu Vene armeegi kaotas võitluses poole oma koosseisust ja polgu komandör jagas sõdurite saatust. Ta täitis oma sõjamehe kohust, makstes võidu eest eluga. Sellest eelkõige nähtub vürst Andrei lähenemine rahva mõttelaadile.

Borodino lahingut nimetab Tolstoi oma romaanis rahvalahinguks. Kaitstes Venemaad, seisid Vene polgud surmaga silmitsi, mis tekitas vaenlases hirmu. See mõte, üks tähtsamaid leitmotiive, läbib «Sõja ja rahu» 3. raamatu 3. osa.

Oma panuse moraalsesse võitu vaenlase üle andis Andrei Bolkonski polk.

Me vaatlesime Bolkonski surmavalt haavataasaamise episoodi ühest vaatevinklist. Kuid sellel on veel teisigi tähendusi, nagu Tolstoil sageli, see eeldab teisigi tõukejõude, mis täiendavad eelöeldut.

Borodino lahingu ja epööa teiste stseenide kirjeldustes on selgesti kuulda autori nõrkinud protesti neetud sõja kui inimese kõige hirmsama vägivallovormi, tapatalgu ja kollektiivse arutuse vastu. See hääl on kirglik kutse rahule.

Tolstoi tegelaskujude sisemine keerukus ja mitmemõõtmelisus teevad tema romaani surematuks ning aktuaalseks meiegi ajal. See lubab igal uuel lugejapõlvkonnal leida midagi lähedast ja kallist, mis kõlab temagi ajal.

Kirjandus

1. Tolstoi, L. Kogutud teosed. VI kd. «Sõda ja rahu», 3. raamat. ERK, Tln., 1956.
2. Фейн Г. Н. Роман Л. Н. Толстого «Война и мир». Целостной анализ. Из опыта учителя. М., 1966.

KOOLIEELNE KASVATUS

Lastepäevakodu, perekonna ja üldsuse koostöö laste kehalisel kasvatamisel

TAMARA KRAVETS,
Frunze 40. lastepäevakodu juhataja

Möödunud aastal pälvis Frunze 40. lastepäevakodu NSV Liidu Rahvamajandusnäituse kuldmedali. Käesolevas numbris avaldame asutuse juhataja Tamara Kravetsi töökogemusliku kirjutise, milles ta kirjeldab töö süsteemi laste kehalisel kasvatamisel. Väga hästi on ära kasutatud šeffide abi, suurt tähelepanu pööratakse lastevanematele pedagoogiliste teadmiste andmisele.

Juba rohkem kui kuus aastat tegeleb meie lastepäevakodu kollektiiv süvendatult laste kehalise kasvatusega. Oleme sel alal Frunzes baaslasteasutus. Et me seda olla saame, võlg-neme paljus tänu šeffidele.

1976. aastast on meie šeffiks tee-ehitusmasinate remonditehas. Sefluse algusaastail olid ühised jõupingutused suunatud materiaalse baasi rajamisele. Kliimatingimused on meie vabariigis head, kevadel ja sügisel viibivad lapsed keskeltläbi 60% ajast õues. Seetõttu pöörasime suurt tähelepanu maa-ala haljastamisele, mängu- ja spordiväljakute väljaehitamisele nüüdisnõuetele vastavalt.

Istutustöödel ja mulla vedamisel aitasid meid nii šeffid kui ka lastevanemad. Nende abiga istutasime kolme aasta jooksul 180 puud ja pöösast, meil on nüüd oma «mets», «aed» ja «puhketsoon». Rajasime kaks staadioni, kus on head tingimused harjutuste sooritamiseks. liikumismängudeks, lapsed võivad mängida ka jalgpalli, korv-, võrk- ja sulgpalli. On jalgratta- ja kelgurajad.

Võimla sisustasime šeffide abiga, kaua murdsime pead vahendite kõige ratsionaalsema paigutuse kallal. Vahendid sportmängude tarvis on ka rühmaruumides ja väljakutel.

Paralleelselt tegime palju kasvatajate pedagoogika- ja meditsiinialaste teadmiste täiendamisel. Oppenõukogudes, seminaridel, näidistegeluste analüüsimisel käsitlesime laste kehalise arendamise teoreetilisi probleeme. Vahetasime kogemusi kasvatajate tööplaanide ja ürituste konseptide alusel. Üldistasime paremaid kogemusi järgmistes küsimustes: «Puhkepausi organiseerimine õpetegevuses», «Koolieelikute liikumisvilumuste täiustamine», «Rahvalikud liikumismängud laste kehalisel arendamisel».

Metoodikakabinetis sisustasime nurga «Laste kehaline kasvatus», kus on järgmised materjalid:

Metoodilised soovitusel:

- 1) kehalise kasvatusel organiseerimine koolieelses lasteasutuses;
- 2) abiks päevarežiimi koostamisel;
- 3) abiks hommikvõimlemise korraldajatele;
- 4) jalutuskäik õues eri aastaaegadel;
- 5) karastamine ja õige toitlustamine;
- 6) meelepea kehakultuuriminutite ja -päevade korraldajatele.

Normatiivnõuded kooliõpilase põhiliigutustele.

Tegeluste konseptid ja ettekanded nende kohta.

Album karastamise kohta.

Laste kehalise arengu hindetabelid.

Näidispäevarežiimid.

Spordipäevade ja -pidude stsenaariumid.

Staadioni ja rühmaväljakute sisustamise skeemid.

NSV Liidu rahvaste liikumismängude loetelu ja kirjandus selle kohta.

Hommikvõimlemise kompleksid kõigi vanuserühmade jaoks.

Liikumismängude atribuutika näidised.

Iga programmiõigu käsitlemiseks vajaliku varustuse nimekiri.

Laste kehalise kasvatusel korduv kontrollimine näitas, et programmi täidetakse õigel ajal, täies ulatuses, see on soodsalt mõjunud nende kehalisele arengule ja tõstnud huvi spordi vastu.

Üks laste kehalise arengu põhinäitajaid on nende tervis. Varasematel aastatel haigestumus vähenes väga aeglaselt. 1978. aastal, kui kuulutati välja laste tervise kaitse üle-

vabariigiline ülevaatus, kutsusime kokku meditsiinilis-pedagoogilise komisjoni, mille koosseisu kuulusid lastepäevakodu juhatus, kogenud kasvatajad ja meditsiinitöötajad ning lastevanemate esindajad.

Oma tegevuse alguses selgitas komisjon välja, et haigestumus gruppides ei ole ühesugune, sageli haigestuvad lapsed vanemate süü läbi, nende teadmatusel, nõrk side perekonnaga ei kindlusta töö järjepidevust.

Nende järelduste alusel koostasime kolme aasta perspektiivplaani, mis näeb ette lastepäevakodu kollektiivi kvalifikatsiooni tõstmise, koostöö parandamise kodude ja üldsusega laste kehalisel kasvatamisel, kasvatajate ja lastevanemate eesrindliku kogemuse tundmaõppimise, üldistamise ja levitamise.

Alustasime sellest, et püüdsime kollektiivile anda teadmisi tööks perekondadega, korraldasime konsultatsioone, aastaplaanis pöörasime suurt tähelepanu lõigule «Töö lastevanematega». Lastevanematele korraldasime küsitluse, millega selgitasime nende meditsiinilis-pedagoogilisi teadmisi, huvi laste arendamise vastu, lasteasutusega koostöö tunnetamise vajadust.

Esialgul kavatsesime lastevanemad grupeerida nende vanuse ja hariduse järgi. Ankeedid aga näitasid, et vanemate haridustase ei määra laste arendamist perekonnas.

Rühmitasime vanemad ankeedivastuste põhjal. Esimesse gruppi paigutasime need, kes orienteeruvad õigesti oma laste kehalise arendamise küsimustes. Selliseid perekondi oli 85, lapsed arenevad neis normaalselt, haigestumus on väike.

Teise gruppi sattusid vanemad, kes olid oma laste õigest arengust väga huvitatud, kuid kellel puudusid peaaegu igasugused eelteadmised (54 perekonda).

Kolmanda grupi vanemad leiavad, et kogu kasvatus töö peab lasuma lasteasutusel (115 perekonda).

Neljas grupp moodustab eelmise vastandi, vanemad alahindavad lasteasutuses tehtavat, ülehindavad perekonna osa, kuigi nad ise alati ei tegutse õigesti ei meditsiini ega ka pedagoogika seisukohalt (38 perekonda).

48 perekonna vastused puudusid või olid sedavõrd ebakonkreetsed, et ei osutunud võimalikuks kuhugi paigutada. Nende perekondade tundmaõppimiseks tuli leida teine tee.

Pedagoogilise propaganda vahendite arsenal on meil suur ning see on suunatud lastevanemate pedagoogilise kultuuri tõstmisele. Varem vahetasime kord kvartalis rühmades välja lastevanemate nurgad. Tähelepanekud näitasid, et nii pikk ajavahemik on väheefektiivne, uus informatsioon vahetab vana välja alles kolme kuu järel ja lastevanemad kaotasid selle vastu huvi. Pealegi asus infor-

matsioon rühmaruumides, kuhu lastevanemad enamasti ei saagi. Seetõttu paigutasime igale rühmaväljakule näitagitatsiooni, mille sisu muudame vastavalt vajadusele (keskelt läbi kord kuus). Anname vanematele konkreetset nõu, kuidas arvestada laste vanust ja ilmastikutingimusi. Samasugused lastevanemate nurgad on ka hoones.

Niisama tähtsana tundus meile lastevanemate komitee töölerakendamine. Selle koosseisu valisime meditsiini- ja sporditöötajaid ning neid, kellel on häid kogemusi laste kasvatamisel perekonnas. Komitee liikmed hakkasid andma lastevanematele konsultatsioone «Saagem oskuslikeks kasvatajateks». Konsultatsioonide ajad panime aegsasti teadete tahvlitele välja.

Analoogilist tööd tegime ka nn. lastevanemate nurkade kaudu. Sellised rubriigid nagu «Vastame Teie küsimustele», «Jutustage pedagoogidele», «Terved lapsed — meie ühine hool», «Koduseks pedagoogikanõukoguks», «Väike sport kodustes tingimustes» ergutasid lastevanemaid sagedamini nõu küsima.

Rühmade lastevanemate koosolekutel käidi vastutahtmist, kohale ilmus 50—60%. Asja lähemalt uurides selgus, et neid valmistakse ette ebapiisavalt. Otsustasimegi siis koosolekud teha elavateks, kasulikeks ja tõhusateks töövormideks lastevanematega. Kasvatajad hakkasid nendeks kohtumisteks püüdlikumalt valmistuma. Juba kuu aega varem ilmusid rühmastendidele teated, millal ja mis teemal toimub nõupidamine, missugused on lastevanemate ülesanded, missuguseid küsimusi nad peaksid ette valmistama. Juba rohkem kui neli aastat on lastevanematel koosoleku eel võimalik tutvuda pedagoogilise protsessiga, antud juhul kehalise kasvatusel alal. Nad on näinud võimlemistunde, mängu, jalutuskäike, karastus- ja hügieeniprotseduure. Ürituse eel saavad lapsevanemad meelepead, mis aitavad neid osa võtta nähtu arutelust. Need küsimustikud püüame koostada lastevanematele hästi arusaadavalt. Näiteks andis kasvataja L. Sigarjova võimlemistunni eel lastevanematele järgmised küsimused: 1) palun, püüdke jälgida ka teisi lapsi; 2) kuidas Teile meeldib Teie lapse ja teiste laste meeleolu?; 3) mis kasu toovad lastele sellised tegevused?; 4) kas Te kodus võimaldate samasugust tegevust?.

Oleme neid meelepeasid kogunud, parimad paneme näidistena välja metoodikanurga rubriigis «Töö lastevanematega». Et oleme õigel teel, tõendab lastevanemate osavõtu kasv laste elust lastepäevakodus. Küllap on põhjus ka selles, et lasteaiataju, metoodik või meditsiiniõde vaatavad enne koosolekut kõik kasvatajate ettekanded läbi.

Vanematele meeldib, et pedagoog üldistab nende arvamusi. Neid huvitavad ka pedagoogilise ja meditsiinilise populaarteadus-

liku kirjanduse näitused, lasterõivaste, menüü, liikumismängude jmt. kirjeldused.

Töö lastevanematega veenab, et kõige tõusamad on isiklikud kontaktid. Diferentseeritud lähenemine võimaldab arvestada iga lapsevanema haridustaset, tema suhtumist lastesse, ning saavutada tema usaldust. Oleme välja töötanud individuaalvestluste näidistemaatika. Iga vestluse järel kasvataja paneb kirja lapsevanema suhtumise sellesse ja mida ta edaspidi teha kavatseb puuduste kõrvaldamiseks.

Koos lastevanemate aktiivi ja komitee liikmetega korraldasime alatise vahetatava näituse, kus on lastevanematele vajalik kirjandus, näidismenüü kõigiks aastaaegadeks, laste riietuse eskiisid, paremate perekondade kogemusi jmt. Vanemad tutvuvad nende materjalidega valikuliselt, vastavalt vajadusele.

Sellise töö tulemusena on lastevanemate pedagoogiline kultuur tõusnud. Kõik kasvatajad püüdsid hoolikalt tundma õppida paremate perekondade kogemust laste kehalisel arendamisel ning koondada selle kohta materjale metoodikakabinetti. Koostasime kartoteegi. Noored kogemusteta lapsevanemad on metoodikakabineti sagedased külalised. Selgub, et nõutavam kui metoodiline kirjandus on meie kogutud töökogemuslik materjal.

Erilise tähelepanuga juhendame kehaliselt nõrkade laste vanemaid. Neid on 10. Oleme tundma õppinud tingimusi, milles lapsed kasvavad, püüdnud anda nõu, mida muuta, et kaasa aidata laste kehalisele arengule. Arstlike läbivaatuste järel töötame välja nõuanded individuaalseks lähenemiseks lastele. Ülevabariigilise ülevaatuse käigus rajasime järelravi kabineti, mida kasutame profülaktiliseks tööks laste organismi tugevdamisel.

Jälgime lapsi, kes tulevad lastepäevakodusse pärast haigust. Meil on tihe side lastepoliklinikuga. Arstid annavad nõu järelraviks lasteasutuses ja perekonnas.

Tihe side polikliiniku, lastepäevakodu ja vanemate vahel aitas kaasa sellele, et laste haigestumus märksa vähenes, kroonilised haigused langesid miinimumini: 1977. a. oli haiguspäevi lapse kohta 17, 1978. a. 11,7, 1979. a. 10,6 ja 1980. a. 8,7.

Individaalses töös perekondadega lähtusime sellest, millisesse gruppi nad meil kuulusid. Metoodilist nõu andsime vastavalt lastevanemate ettevalmistatusele.

Esimesse gruppi kuuluvatele lastevanematele pakkusime metoodilist nõu, kuidas kooli minevaid lapsi kehaliselt ette valmistada. Lühidalt ja populaarteaduslikult esitasime karastamise, kehaliste võimete, liikumisvilumuste ja spordi vastu huvi äratamise viisid.

Teisele grupile andsime soovitusel «Perekond tugevdab lapse tervist.» Nendes räägi-

takse, kuidas luua perekonnas soodus mikrokliima, õige päevarežiim jmt.

Kolmanda grupi vanemate valmistamiseks metoodilise juhendi «Perekonna osa lapse kehalisel arendamisel», mis veenis selles, et alus lapse kehalisele tublidusele pannakse kodus esimestel eluaastatel, et perekonnal on suured võimalused lapse arengut juhtida.

«Lasteaia ja perekonna koostöö lapse kehalisel arendamisel» — nii sõnastasime soovitusel neljandale rühmale. Rääkisime, kui tähtis on järjepidevus, arvestada ja täita samu printsiipe, mida järgitakse lasteaias.

Paralleelselt lastevanematega tehtavaga otsisime huvitavaid vorme ka tööks lastega. Igal aastal korraldame **spordipeo**, mis näitab laste kehalist arengut, nende valmisolekut kooliks. Peo ettevalmistamisel ja ajal rakendame vanemaid: nad valmistavad kostüüme ja atribuute, on kohtunikeks.

Nendel pidudel püüame õpetada vanemaid jälgima oma lapsi. Tutvustame iga vanusegrupi õige kehalise arengu näitajaid, loetleme liikumisvilumusi, mida lapsed peavad omandama.

Sellise töö tulemusel veensime nii lastevanemaid kui ka kasvatajaid, et laste hea kehalise arengu tagame üksnes lasteasutuse ja kodu koostöös, pidevas üksteist täiendavas süstemaatilises tegevuses.

Meie kogemus näitab, et kõige kasulikumad töövormid on järgmised:

meditsiinilis-pedagoogilise komisjoni töö;
 pedagoogiliste ja meditsiiniliste teadmiste süstemaatiline propaganda näitagitatsiooni vahendusel;

lastevanemate koosolekud nn. lahtiste uste päevadega, kus nad ise saavad jälgida kasvatusprotsessi;

individuaalkonsultatsioonid ja -vestlused;
 perekonnakasvatuse parema kogemuse levitamine;

koostöö perekonnaga kehaliselt nõrkade laste või põdenud laste tugevdamisel;

metoodiliste soovitusete ettevalmistamine ja levitamine lastevanemate hulgas vastavalt nende ettevalmistatusele ja huvitatusele kasvatusküsimustest;

lastevanemate konverentside ja laste spordipidude korraldamine;

ühiste kokkuvõtete tegemine kehalise kasvatusprogrammi täitmise kohta.

Meie kogemust levitatakse kogu vabariigis. Oleme laste kehalise kasvatusalal eesrindlike kogemuse kooliks teistele lasteasutustele. Meie asutuses korraldatakse metoodikaseminare teiste koolieelsete lasteasutuste töötajatele.

Meie maal kasvavad kehalise kasvatusalal ülesanded välja NLKP programmist, milles arendati edasi marksistlik-leninlikku õpetust isiksuse igakülgsest arendamisest. Sirgub põlvkond peab olema tugev, terve, karastatud. Koolieelikute need omadused kindlustame meie koos lastevanematega.

KOOLIMUUSIKA NR.12

Zoltán Kodály ja tema aeg

HEINO KALJUSTE,
TRK professor, IKS-i liige

Muusikalise kasvatuse ajalugu langeb kokku muusika ajaloo, kuivõrd muusikapedagoogika on osa üldisest muusika arenguloost. Nii on see kestnud läbi aegade. Eri aegadel on tegutsenud muusikuid — teoreetikuid, heliloojaid, muusikapedagooge —, kes oma tegevusega on andnud panuse muusikakasvatuse edasiarendamisse omal maal ning avaldanud mõju ka väljaspool oma kodumaa piire.

Üks selliseid muusikuid, helilooja, teoreetik ja muusikapedagoog ühes isikus, kelle muusikalise kasvatuse ideed on sõna otseses mõttes vallutanud kogu tänapäeva maailma, on Zoltán Kodály. Tema 100. sünniaastapäeva tähistatakse käesoleva aasta detsembris mitte ainult tema kodumaal Ungaris, vaid paljudes maades.

Teame, et igal ajal, nähtusel või ideel peab olema tekkimise põhjus, ajend. Seda võime öelda ka Kodály muusikaõpetuse kontseptsiooni, või nagu teda tänapäeval on harjutud nimetama, Kodály meetodi kohta. Selleks et tööle lähemale jõuda, on tarvis veidi tundma õppida ümbrust, keskkonda, kus Kodály üles kasvas, milliseid mõjutusi selleks andis talle kaasa ta noorusaeg, muusikakultuuri tase ja olukord toleleagues Ungaris.

Zoltán Kodály sündis 16. detsembril 1882a. Keckeméti külas umbes 60 kilomeetrit Budapestist kagu pool. Ta isa Frigyes oli raudteenestuja. Isa töökohast sõltuvalt tuli noorusajal mitu korda oma elukohta muuta. 1885.

aastal asub perekond Galantasse, toleleaguesse Lääne-Ungarisse (praegu Tšehhoslovakkia territoorium).

Kodály vanemad olid läbinisti muusikaarmastajad: ema valdas korralikult klaverimängu, isa harrastuseks oli viulimäng. Nii kõlas noore Zoltáni kodus sagedasti muusika. Zoltáni koolikaaslased olid pärit põhiliselt ümbruskonna talupoegade hulgast, nendega sõbrustades sai ta kuulda selle piirkonna ehtsaid rahvalaule, mis jätsid temasse sügava mulje.

Selline kahepoolne, kodu ja koolisõprade mõjutus mängis tähtsat osa tema varajases elus ja avaldas mõju ka hilisemale muusikapsühholoogilisele ning pedagoogilisele tegevusele nii heliloojana kui ka pedagoogina.

Kui Zoltán oli 10-aastane, vahetas ta perekond taas elukohta. Asuti elama Nagyszombatisse, vanasse kultuurikeskusse. Siin käis ta gümnaasiumis, tegeldes paralleelselt ka muusikaga. Siin sai temast vilunud pianist ja viuldaja, hiljem ka tšellist. Koolis käies huvitus ta kooliorkestri tööst. Oma esimese orkestriteose — avamängu — kirjutas just oma kooli orkestrile.

Z. Kodály oli väljapaistev peaaegu kõikes ainetes, eriti keeltes. Kui tuli elukutse valiku aeg, langes põhiliselt siiski muusika kasuks. Ta valis muusikaõpetaja austava kutse. See tähendas aga ümberasumist Budapesti, kus temast sai ülikooli filosoofia ja filoloogia üliõpilane. Samal ajal asus ta õppima ka Muusikaakadeemiasse. Usin töö ja enesekriitiline suhtumine võitis õige pea akadeemia õppejõudude tähelepanu.

Üliõpilasena hakkas ta huvi tundma rahvamuusika vastu. 1905. aastal algas ta esimene rahvamuusika kogumisetk, mis suundus lapsepõlvemaale Galanta ümbrusse.

Kuus kuud Pariisis ja Berliinis lisisid uut muusikavormialastele teadmistele. Mõnda aega oli ta Claude Debussy otsese mõju all. Üks tolle aja heliteostest kannabki pealkirja «Méditation sur un motif de Claude Debussy» (Mõtisklus ühel Claude Debussy teemal).

Ehkki Kodály ja Bartók õppisid ühel ja samal ajal Muusikaakadeemias, said nad isiklikult tuttavaks ja sõpradeks alles kooli lõpetamise järel. 1910. aastal organiseerisid nad ühise kontserdi oma heliteostest. See saavutas mõju ainult mõningates ringkondades. Kogu üritus oli liialt avangardistlik, müstiline laia publiku ja akadeemia tagurlaste enamiku jaoks.

Siit sai alguse ta eluaeg kestnud võitlus nende oma maa muusikute vastu, kes olid harjunud saksa romantilise koolkonnaga kui heliteoste loomise lähtepunktiga. Eriti välismaal olles ja sealset muusikaelu jälgides jõudis Kodály ikka enam ja enam veendumusele, et ungari rahvamuusika jaoks tuleb luua uus muusikaline helikeel, mis on kooskõlas ungari rahvamuusika omapäraga ja omane alanud 20. sajandi elutunnetusele.

Z. Kodály sukeldus veelgi sügavamalt uurima ungari rahvalaulu omapära. Teeside kogu «Ungari rahvalaulu stroofiline struktuur» toob talle filoloogiadoktori tiitli. See on tegelikult esimene suur teaduslik uurimus, versta-post, näitamaks tulevikule teed ungari rahvamuusika etniliste elementide edasiseks kasutamiseks ja arendamiseks.

Nüüd, akadeemia õppejõuna, jätkab ta tööd rahvalauludega, matkab mööda maad laule üles kirjutades ja kollektioneerides.

Pärast abiellumist 1910. a. Emma Sandoriga, kes oli samuti helilooja ja kelle helitöid tunti ka välismaal, hakkasid nad ühiselt koos Belá Bartókiga ungari rahvalaulumaja asutama. See idee jäi neil aga alanud I maailmasõja tõttu realiseerimata.

1912. a. sai ta akadeemia kompositsiooni-professoriks. Kodály alustab tööd artiklite kirjutamisega, milles ta eriti jõuliselt selgitab rahvalaulumaja loomise mõtet ja vajadust. Ometi jääb see kõik üsna ainult «hüüdjaks hääleks kõrbes».

Läbi järgnevat aastate jääb Kodály ometi arvestatavamaks isiksuseks ja kahtlemata kõige asjatundlikumaks muusikakriitikuks oma maal. Samal ajal sisaldas ta oopuste nimekiri juba mitmeid laulutsükleid, klaveri- ja tšello-palu, kaks keelpillikvartetti ja mõned koorilaulud, kaasa arvatud rahvalaulutötlused. Pärast proletaarse revolutsiooni võidu tulemusel loodud Ungari Nõukogude Vabariigi sündi määras Ministrite Nõukogu Kodály Ungari Muusikaakadeemia direktori asetäitjaks. Vähem kui aasta hiljem (august 1919), pärast nõukogude võimu lüüasaamist Ungaris, oli Kodály ajutiselt oma teenistuskohalt vallandatud ja määratud vähemtähtsale kohale. Samal ajal hakkas nn. kolmik kohus uurima Kodály isiksust seoses osavõtuga mainitud sündmusest. Uurimine kestis kuus kuud, mille tulemusena kodanliku seaduse põhjal tõsteti üles süüdistus tema rahvavaenulikkuse kohta.

1920. a. läks Kodály «omal palvel» aastasele puhkusele, ehkki tema süüd ei suutnud keegi tõestada. Ja kas saigi seda teha inimese puhul, kes elu sihiks oli võtnud oma maa ja rahva teenimise, ta muusikakultuuri väljaarendamise.

Kodály oli aga suutnud selleks ajaks saada juba isiksuseks, keda unustada ei ole enam kerge. Vaatamata ajakirjanduses alanud avalikule sõjale tema vastu, võeti ta 1921. a. siiski akadeemia õppejõu kohale tagasi.

1923. a. oli Kodály jaoks tähtis aasta. Sel aastal toimus suur festival, mis oli pühendatud 50 aasta möödumisele Buda ja Pesti ühendamisest Budapesti linnaks. Nimetatud sündmuse jaoks kirjutas ta vokaalsümfoonilise teose «Psalmus Hungaricus», kasutades 55 psalmi teksti 16. sajandi Ungari riigi kujutamiseks. See teos sai festivali kõrgpunktiks ja on 20. sajandi muusikas rahvusvaheliselt tuntud ning hinnatud tänaseni.

1925. a. ilmusid tema esimesed 2-häälsed laulud lastele, nende hulgas ka praegu koorilauluna tuntud «Mustlasele maitseb piim». 1926. a. kirjutas ta rahvusliku ooperi «János Hány».

Aja möödudes hakkab kasvama tema huvi lastemuusika vastu. 1929. a. nägi ilmavalgust ungari muusikaarvustuses artikkel «Lastekoorid». Siin pani ta täie karmusega paika laste muusikalise kasvatuse loogilised printsiibid: «Halb maitse on nakkav. Ajastu halb riietusmood ei tee niikaua tõsist häda, kuni ebameeldivad riided ei kahjusta inimese tervist, kuid halb kunstimaitse närtsitab inimese vastuvõtlikkuse, tundlikkuse...»

Me peame lahti saama pedagoogilisest eelarvamusest, et igat liiki kunsti lahjendatud aseaine on piisav õppetöök...

Keegi ei ole liialt suur, et lastele mitte kirjutada — vastupidi, peame püüdma seda, et olla küllaldaselt tasemel seda tegema...»

Heliloomingu kõrval, millest palju saab tuntuks ka välismaal, jätkab ta muusikaõpetustööd ja koorilaulu taaselustamist. Uue tõuke lastekooride tekkimisele ja arendamisele Ungaris annab Kodály poolt ellukutsutud liikumine «Laulev noorus», mis saab alguse 1934. aastal Budapestis toimunud kontserdist, millest võttis osa 1500 lauljat.

Üsna loomulik, et need ettevõtmised ja sellega kaasnevad edusammud lisasid õli tulle ta senistele ideelistele vaenlastele akadeemilistest ringkondadest, kes pidasid Kodályd liialt revolutsiooniliseks. Nüüd kritiseeriti teda kui oma isikliku maitse, kunstistiili pealesurujat oma maa ametlikus kultuuripoliitikas.

1941. a., neli aastat pärast «Ungari rahvalaulude» ja «Ungari etnograafilise ülevaate» ilmumist, nimetatakse Kodály Kunstiakadeemia filoloogia ja esteetika osakonna korrespondentliikmeks.

See on viimane austus, mida talle osutati kodanliku Ungari poolt enne ta tagasitõmbumist akadeemia õppejõu kohalt, kus ta oli tegev olnud 35 aastat. Tagasitõmbumine põhjustas nii mõnegi reaktioonilise tegelase kergendusohke, kes lootsid, et see intellektuaalne, alati midagi nõudev isik kaob lõppude lõpuks publiku silmapiiirilt.

Nende meelerahu aga purunes kildudeks, kui Ungari Kooriühingu Rahvuslik Föderatsioon kuulutas välja «Kodály aasta», mille vältel austati teda kui rahvusangelast.

Olid tulnud uued ajad Ungari poliitilises ja kultuurielus. Uues rahvavõimus nägi Kodályd oma kauaste unistuste realiseerimise lätet. Muusikaline kasvatus lasteaiast kooli vanema astmeni sai järgmise kahekümne tegevusaasta põhialaks, elu mõtteks. Tema jõud oleksid justkui tõkkest valla pääsenud — nii kirglikult ja entusiastlikult haaras ta kinni võimalustest, mida rahvavõim talle heldelt kätte andis.

Hakkasid tekkima uut tüüpi koolid, nn.

süvendatud muusikalise kasvatuses üldhariduskoolid (esimene neist asutati tema sünnilinnas Keckemétis), kus muusikalisele kasvatuses on antud 4–6 tundi nädalas. Taolisi koole on Ungaris praegu juba ligi 150 ja nende arv kasvab iga aastaga. Tavalistes üldhariduskoolides on muusikatunde nädalas kaks, millele lisandub veel kaks koorilaulutundi.

Kodály oli 62-aastane, kui sai alguse tema ideede intensiivne realiseerimine. 1958. a. 22. novembril suri abikaasa Emma. 1959. aasta detsembris abiellus ta Muusikaakadeemia üliõpilase Sarolta Peczelyga, kellest sai hea sõber ja elukaaslane kuni vanameistri surmani 6. märtsil 1967. a.

81-aastasena võttis ta osa Budapestis toimunud Rahvusvahelise Muusikaõpetuse Ühingu (ISME) VI konverentsi tööst. Siit sai kogu maailm oma esindajate kaudu näha, milleks on suutelised lapsed, kelle muusikaline kasvatus on rajatud nende vastuvõtu ja iga arvestavalt, kui nende käsutusse on antud meetod, mis kui võlukepp äratav tavaliste laste jaoks tardunud ja igava noodipildi helisevaks muusikamaailmaks.

Olnud isiklikult kogu kuuldu ja nähtu tunnistaja ISME VI konverentsil, haaras kõik see mind ja mu reisikaaslasi, eesti muusikapedagooge nii, et me ei suutnud enne rahuneda, kui ka meie koolides sai relatiivse noodilugemise süsteemi mõte liikvele pandud. Ehkki see sümbolika, millega meie vabariigi ja mõnede teiste liiduvabariikide lapsed muusikalist kirjaoskust õpivad, on Kodály omast pisut erinev, on selle mõte ja eesmärk sama — panna lapsi teadlikult huvituma muusikast muusikalise kirjaoskuse omandamise kaudu. Kasvatada lastes helilaadi taju kõige nooremast eest alates, tehes seda lastega esialgu mängulisel, seejärel samm-sammult üha «teadlikumas õhkkonnas» kuni täieliku teadlikkuse väljakujunemiseni kooli vanemas astmes.

Z. Kodály suri 85. eluaastal. Ta pikk elu oli täis võitlust oma eluideaalide eest, mida samastas eelkõige Ungari muusikakultuuri edasiarendamisega, selle vabastamisega välismaistest mõjutustest. Z. Kodály sai oma elu lõpul tunda tõelist austust rahva poolt, kellele ta oli pühendanud kogu oma elu.

Z. Kodály 100. sünniaastapäeval võib öelda, et tema elutöö on väljunud ammu üle oma kodumaa piiride. 1977. aastal UNESCO juures loodud RAHVUSVAHELINE KODÁLY ÜHING (International Kodály Society, IKS), mis ühendab juba üle 20 riigi muusikaõpetajaid, on võtnud endale ülesande propageerida Kodály meetodit eri maades. Arvan, et see on Kodályle ja tema hiiglaslikule loomepärandile kõige parem mälestusmärk.

KROONIKA

(Algus NK nr. 11.)

□ **Neljapäev, 16. september**, juubelpidustuste kulminatsioonipäev, algas ülikoolilinnas pidulike äratusmängudega puhkpilliorkestrilt TRÜ ühiselamute, hotellide ja külalistemaja juures.

Toimus meie vabariigi partei- ja valitsusdelegatsiooni, keda juhtis EKP Keskkomitee esimene sekretär **K. Vaino**, vastuvõtt. Tutvustati ülikooli, eeskätt uusehitisi.

Keskhommikul anti Raekojas ülikooli töötajatele kätte valitsuse autasud. Raekoja saali olid kogunenud EKP Keskkomitee esimene sekretär **K. Vaino**, mitmed EKP Keskkomitee büroo liikmed ja liikmekandidaadid, Eesti NSV Olemnõukogu Presiidiumi sekretär **V. Vaht**, Tartu linna juhtkond, TRÜ väljapaistvad õppejõud, töötajad ja üliõpilased. NSV Liidu Olemnõukogu Presiidiumi seadlusega 13. septembrist 1982. a. omistati TRÜ rektorile professor **A. Koobile** sotsialistliku töö kangelase aunimetus. **K. Vaino** andis **A. Koobile** üle kangelase kuldtahe ja Lenini ordeni. **A. Koop** tänas parteid ja valitsust kõrge autasuga eest ning rõhutas, et talle osaks saanud au kuulub suurel määral kogu ülikooli kollektiivile. Ta väljendas veendumust, et ülikoolis tehakse kõik tema ette seatud üllate eesmärkide saavutamiseks.

40 ülikooli töötajat autasustati NSV Liidu ordenite ja medalitega. Eesti NSV aunimetused omistati 9-le ülikooli silmapaistnud töötajale, Eesti NSV Olemnõukogu Presiidiumi aukirjaga autasustati 23 töötajat.

Autasustatute nimel kõneles professor **L. Raid**. Ta tänas parteid ja valitsust autasude eest ning ütles, et need on tunnustus eeskätt kollektiividele ja ülikoolile tervikuna.

Ennelõunal ületas Tartu poistekoori (dirigendid **U. Uiga**, **U. Kokk**, **L. Jõela**) ühishäääl Toomemäe põlispuude kohina. Inglisiltal esitati rahvuslikku repertuaari, millele lisandusid laulud vennasvabariikidest. Poiste reibas laul meelitas kuulama hulgaliselt juubelikülalisi, tudengeid ja linnaelanikke.

Pärast lõunat toimus rahvarohke miiting **V. I. Lenini** mälestussamba juures. Kohal olid vabariigi partei- ja valitsusdelegatsiooni liikmed eesotsas EKP Keskkomitee esimese sekretäri **K. Vainoga**, NSV Liidu kõrgema ja keskerihariiduse minister **V. Jeljutin**, NLKP Keskkomitee sektorijuhataja **V. Petrov** ning TRÜ juhtkond eesotsas rektor professor **A. Koobiga**.

Miitingut avades kõneles EKP Keskkomitee büroo liikmekandidaat, EKP Tartu Linnakomitee esimene sekretär **I. Toome** meie paljurahvuselise kodumaa rahvaste suurest sõprusest, mille lätete juures seisis **V. I. Lenin**. Kõlasid NSV Liidu ja Eesti NSV hümnid. TRÜ professorite ja õppejõudude nimel kõneles Eesti NSV

Teaduste Akadeemia korrespondentliige professor **R. Hagelberg**. Ta märkis, et marksismi-leninismi õpetus on see alus, millele rajanevad teadlaste edusammud, mida on kõrgelt tunnustatud TRÜ 350. aastapäeva pidustustel. Vanemate põlvkondade kuulsusrikaste traditsioonide jätkamisest tänase üliõpilasnoorsoo poolt kõneles õigusteaduskonna üliõpilane, Lenini stipendiaat **A. Kruuser**. V. I. Lenini mälestussamba jalamile asetati lilli. Kõlasid Tartu poistekoori laulud ning «Internatsionaal». **Samal päeval** peeti «Vanemuise» kontserdisaalis ülikooli keskne juubeliüritus — TRÜ 350. aastapäeva pidulik koosolek. Presiidiumis olid EKP Keskkomitee büroo liikmed ja liikmekandidaadid eesotsas NLKP Keskkomitee liikme, EKP Keskkomitee esimese sekretäri **K. Vainoga**, NSV Liidu kõrgema ja keskerihariduse minister **V. Jeljutin**, NLKP Keskkomitee kõrgkoolide sektori juhataja **V. Petrov**, NSV Liidu TA presiidiumi liige akadeemik **V. Tutškevitsš**, NSV Liidu kosmonaut **V. Sevastjanov**, meie maa ja välismaa kõrgkoolide rektorid, vastne TRÜ audoktor **Z. Pál Pach**, TRÜ esindajad.

Piduliku koosoleku avas TRÜ rektor, sotsialistliku töö kangelane professor **A. Koop**. Kõlasid NSV Liidu ja Eesti NSV hümn.

K. Vaino kõneles ülikooli osatähtsusest meie teadus-, haridus- ja kultuuriloos, tema saavutustest. Ta õnnitles EKP Keskkomitee, Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi ja vabariigi valitsuse nimel ülikooli kollektiivi ning soovis ka edaspidi hoida ja tõsta ülikooli kuulsust.

Kõne lõpul luges seltsimees **K. Vaino** ette NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadluse 27. maist 1982. a. Tartu Riikliku Ülikooli autasustamise kohta Rahvaste Sõpruse ordeniga. **K. Vaino** kinnitas ordeni TRÜ lipu külge.

Seejärel kõneles **A. Koop**. Ta peatus pikemaalt Tartu ülikooli keerukal ja pikal ajalool, iseloomustas selle põhiperioode ning tänapäeva, tõi esile ülikooli väljapaistvad teadussuunad ja nende viljelejad, rõhutas ülikooli traditsioonide seost tulevikuiga, sotsialistlike arenguperspektiivide rikkust, tänas parteid ja valitsust tähelepanu ning hoolitsuse, kõrge autasu eest, kinnitas ülikooli valmisolekut edaspidigi tema head nime õigustada.

V. Jeljutin rõhutas Tartu ülikooli suurt panust maailma- ja rahvuskultuuris, tema üleliidulist autoriteeti teadusevalduses. Ta märkis, et juubel aitab kaasa ülikooli osa suurendamisele kommunistliku ühiskonna vaimse potentsiaali kujundamisel.

Ülikooli õnnitlesid akadeemik **V. Tutškevitsš** NSV Liidu TA presiidiumi nimel, Moskva Riikliku Ülikooli prorektor, NSV Liidu Pedagoogika Akadeemia akadeemik **J. Fedossov**, Eesti NSV TA president **K. Rebane**.

Juubilari tervitasid ka ÜLNKO Keskkomitee sekretär **L. Švetsova**, Viinuse Riikliku Ülikooli rektor **J. Kubilius**, kosmonaut **V. Sevastjanov**, Ungari TA asepresident TRÜ audoktor **Z. Pál Pach**, Upsala ülikooli rektor professor **M. Holmdahl**, EKP Tartu Linnakomitee esimene sekretär **I. Toome**, TRÜ õppejõudude nimel professor **E. Raudam** ja üliõpilaste poolt V kursuse tudeng **K. Rebane**.

Järgnes suur pidupäevakontsert.

Samal õhtul toimus külaliste vastuvõtt teaduskondades.

Reedel, 17. septembril juubelpidustused jätkusid. Päev algas puhkpilliorkestrite pidulike äratusmängudega.

Hommikul toimus TRÜ komsomoliorganisatsiooni pidulik koosolek Õpetatud Nõukogu saalis. TRÜ komsomolisekretär **A. Lauren** kõneles ülikooli komsomolialaloost ja tudengi tänastest töödest-tegemistest. Ta tänas aktiivi suure panuse eest ülikooli komsomolitegevusse.

Kokkutulnuile kõneles ÜLNKO Keskkomitee sekretär **A. Raa**. Ta märkis, et seoses ülikooli juubeliga võime näha ka komsomoliorganisatsiooni tegusaid päevi, ülikooli komsomoliorganisatsioon on andnud ühiskondliku töö kogemused tuhandetele noortele, kes on seda indu ja aktiivsust edasi kandnud. Mälestusväärsete päevade sümbolina andis **A. Raa** üle ÜLNKO Keskkomitee mälestuskingituse — **P. Luhtheina** graafilise lehe «V. I. Lenin» ning aukirjad.

ÜLNKO Keskkomitee vastutav organisator **V. Lokkov** õnnitles ja tänas ülikooli komsomoliatektiivi ning autasutas paremaid ÜLNKO Keskkomitee aumärkide ja aukirjadega.

NLKP ajaloo kateedri juhataja, endine ülikooli komsomolisekretär **J. Kalits** tutvustas TRÜ komsomolialaloo uurimise konkursi tulemusi ning andis võitjatele üle auhinnad. TRÜ OTO esimees **J. Soontak** autasustas ülikooli ajaloo uurimise konkursi võitjaid.

Koosolek võttis vastu tervituskirja ÜLNKO Keskkomiteele. Mängis Tartu Muusikakooli keelpillikvartett.

TRÜ töötajaid autasustati Raekoja saalis. Tartu linna neljandaks aukodanikuks nimetati akadeemik **P. Ariste**. EKP Tartu Linnakomitee ja Täitevkomitee ühise otsuse tegi teatavaks täitevkomitee esimees **N. Preiman**, linna parteikomitee esimene sekretär **I. Toome** andis **P. Aristele** üle aukodaniku tunnustuse, hõbedase rinnamärgi ja medali. **P. Ariste** tänas talle osutatud au eest.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja **A. Green** õnnitles **P. Aristet** kodukoha väärtusliku tunnustuse saamise puhul ning andis üle Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu aukirjad TRÜ töötajale.

Südapäeval viisid kõik teed Emajõe kallastele, komsomolikomitee organiseeritud spordipeole. Ülikoolilinna veesporti tutvustasid 4 «Optimisti», 2 süsta ja 9 teaduskonna kummipaadivõistkonda. Kummipaadide võistluse võitis kehakultuuriteaduskond.

Pärast lõunat toimus TRÜ juubelile ja kõrghariduse aktuaalsetele probleemidele pühendatud teaduslik konverents ülikooli aulas. Konverentsist võtsid osa NSV Liidu kõrgema ja keskerihariduse minister **V. Jeljutin**, NLKP Keskkomitee sektori juhataja **V. Petrov**, NSV Liidu TA presiidiumi liige **V. Tutškevitsš**, kosmonaut **V. Sevastjanov**, EKP Keskkomitee sekretär, TRÜ juubelpidustuste vabariikliku komisjoni esimees **R. Ristlaan**, Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja **A. Green**, EKP Keskkomitee teaduse ja õppeasutuste osakonna juhataja **A. Aben**, Tartu linna ja ülikooli juhtkond jt. Istungit juhatas Eesti NSV kõrgema ja keskerihariduse minister **I. Nuut**.

V. Jeljutin kõneles kõrgkooli aktuaalsetest ülesannetest NLKP XXVI kongressi otsuste elluviimisel. Ta andis ühtlasi ülevaate Nõukogude kõrgkoolisüsteemi kujunemisest ja arengust alates NSV Liidu moodustamisest. **V. Jeljutin** kõneles ka TRÜ saavutustest ja edasimineku teedest.

Rektor professor **A. Koop** andis ülevaate TRÜ arengust aastatel 1940—1982.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia president **K. Rebane** kõneles akadeemia ja ülikooli sidemetest akadeemia asutamise aegadest tänapäevani.

NSV Liidu Pedagoogika Akadeemia viitsepresident, ühingu «Teadus» aseesimees **J. Babanski** märkis pedagoogika suurt osatähtsust TRÜ-s, pedagoogika ja psühholoogia viimist kõikide TRÜ eluvaldkondadesse. **H. Laimet**, **A. Pint**, **A. Koop**, **I. Unt** jt. on **N. Pirogovist** alanud traditsiooni vääriilised jätkajad. **J. Babanski** andis üle ühingu «Teadus» rinnamärgid «Aktiivse

töö eest» ja «Teaduse» kesknõukogu tänukirjad paljudele TRÜ õppejõududele.

Rektor professor A. Koop kuulutas TRÜ tudengiteks V. Jeljutini ja V. Petrovi ning kinkis neile üliõpilasmütsid.

I. Nuut avaldas veendumust, et TRÜ kollektiiv tuleb toime tema ette paritei ja valitsuse poolt seatud ülesannetega.

Õhtul toimus miiting Raadi memoriaali juures. Memoriaalansambli ette olid oma embleemidega rivistunud TRÜ kõigi teaduskondade ning EPA, TPI, TPedI ja ERKI esindused. Urnis leegitses tuli. Mängisid TRÜ ja EPA puhkpilliorkestrid.

Mälestusmärgi ette tulid meie vabariigi kõrghariduse minister I. Nuut ja tema asetäitja H. Peremees, kultuuriminister J. Lott, ELKNO Keskkomitee esimene sekretär D. Visnapuu, teine sekretär L. Savvin, ülikooli juhtkond jt.

Miitingut avades rõhutas TRÜ rektor professor A. Koop vajadust minevikku mäletada, tunnetamaks ajastute seost, mõistmaks progressi hinda. Sümbolne on, et juubelirongkäiku alustati sellest pühast paigast. Miiting ja demonstratsioon on tõendiks, et ohvrid polnud asjatud.

Suure Isamaasõja veteran TRÜ professor J. Kalits meenutas 1945. a. mais antud tötust pühendada kogu jõud sõjas langenute kohta täitmisele, tööle ja võitlusele ka nende eest. Langenute mälestuseks asetati monumendi jalamile pärg ja lillekorvid.

Tartu vabastuslahinguis osalenud Moskva arst S. Louda meenutas sõjasündmusi 1944. a. augustis, rääkis Tartu ning ülikooli ajaloo ja kultuuriväärtuste säästmisest, mis maksis paljude sõjameeste elu.

Arstiteaduskonna üliõpilane V. Keldrima tänas noorte nimel Tartu vabastajaid, kõiki sõjaveterane, parteid ja valitsust praegusele üliõpilaspõlvkonnale loodud õppimisvõimaluste eest rahutaeva all.

A. Koop süütas urnil rongkäigu peatõrviku, millest süüdati ülikooli teaduskondade ja külalisdelegatsioonide tõrvikud.

Rongkäik liikus kesklinna suunas. Ohiselamute juures liitusid sellega teised üliõpilased ning kolonn saavutas oma täispikkuse enne Võidu silda.

Kolonn, eesotsas ülikooli juhtkond, seejärel 9 teaduskonda ja külalisdelegatsioonid, jõudis ülikooli peahoone ette. Teaduskondade kompromolisekretärid andsid rektorile teaduskonnavande. Demonstratsioon jätkus. Pirogovi mälestussamba ees laulis ülikooli naiskoor, «Vane-muise» terrassil akadeemiline meeskoor. Nõukogude väljak täitis teaduskondade kolonnidega, kõlas puhkpillimuusika. Teaduskondade delegatsioonid viisid Tartu mälestusmärkidele ja monumentidele lilli.

Raekojaplatsil toimunud välkmiitingul kõnlesid ülikooli rektor A. Koop, EKP Tartu Linna-komitee esimene sekretär I. Toome ja üliõpilaste nimel ülikooli rahvusvaheliste suhete ringi president A. Maarend.

Demonstratsioon ja miiting lõppesid poole-tunnise ilutulestikuga.

Õhtul vaatas ligi 6000 inimest ülikooli peahoone ees 600 tegelasega vabaõhuetendust «Vivat Academia» (autor TRÜ NSV Liidu ajaloo kateedri juhataja Eesti NSV teeneline õpetaja H. Palamets, lavastaja Eesti NSV teeneline kultuuritegelane V. Päi, kunstnik E. Kittus), milles 2 tunniga mängiti läbi ülikooli 350-aastane ajalugu. See oli parim ajalootund ülikooli ajaloo-st. Etenduse lõpul laulsid nais- ja meeskoor, esinesid rahvatantsijad. Kõige lõpus kõlas tavakohaselt «Gaudeamus».

□ Käesoleval aastal alustas tööd Tartu Riikliku Ülikooli arvult üheteistkümmes erialanõukogu, mis võtab kaitsmisele dissertatsioone pedagoogika teooria ja ajaloo alal. Uut nõukogu juhib TRÜ rektor, NSV Liidu PA kirjavahetajaliige prof. Arnold Koop.

10. septembri istungil kaitses esimesena väitekirja Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi vanemõpetaja Ulve Kala. Nii oponendid kui ka paljudest NSV Liidu linnadest saabunud arvamuste autorid rõhutasid, et uurimus loovsuhetlemise kujunemisest on uudne ja selle tulemused hästi põhjendatud.

Nõukogu otsustas ühel häälel anda U. Kalale pedagoogikakandidaadi kraadi.

Samal istungil otsustati veel käesoleval aastal kaitsmisele võtta PTUI pedagoogilise psühholoogia labori vanemteaduri Viive Ruusi ja TPedI pedagoogika ja psühholoogia kateedri vanemõpetaja Helgi Lahe dissertatsioonid.

Nõukogu kinnitatud koosseis, millesse kuulusid meie vabariigi tunnustatud pedagoogikateadlased ja naaberlade juhtivad spetsialistid, jätkab tööd ka kahel eeloleval kalendriaastal.

Nõukogude Kool

Э. ГРЕЧКИНА. Проблемы предупреждения формализма в оценке работы учителей и учащихся.

С целью оптимальной организации работы школы, учителя и искоренения формализма в оценке его работы всем оценивающим необходимо основательно знать все стороны школьной работы. Автор анализирует возможные причины возникновения и проявления формализма. Во второй части статьи читатель узнает о шагах, которые сделаны для упрочения связей школы и жизни и для целостного подхода к оценке школьной работы. Автор перечисляет проблемы, требующие неотложного решения.

Э. ТЫНУРИСТ. Мысли о продовольственной программе.

Чтобы приблизить учащимся задачи нашей республики, связанные с продовольственной программой, в статье приводится много цифровых данных и характеризуются основные направления развития сельского хозяйства в ближайшем будущем.

В. ВАРЕ. О преподавании гражданской обороны в школах.

Современное международное и военно-политическое положение отводит перед нашей системой гражданской обороны задачу еще больше повысить готовность к различным неожиданностям. Автор, начальник штаба Гражданской обороны ЭССР, доктор военных наук, подчеркивает, что в преподавании учащимся гражданской обороны следует исходить из осмысления вопроса войны и мира. В статье приводится много указаний для организации работы по гражданской обороне в общеобразовательных школах с использованием опыта Великой Отечественной войны и деятельности местной воздушной обороны нашей республики. Перечисляются школы, достигшие лучших результатов в работе по гражданской обороне.

С.-А. ВИЛЛО. Впереди — коммунисты.

В статье рассматривается работа учителей-коммунистов и первичных парторганизаций школ Ленинского района г. Таллина по воспитанию молодого поколения в духе советского патриотизма и социалистического интернационализма, в духе гордости за причастность к делам советского народа. Перечисляются мероприятия, проводимые в честь 60-летия образования СССР, формы и средства воспитательной работы. Автор, первый секретарь Комитета КПЭ Ленинского района г. Таллина, отмечает рост влияния первичных парторганизаций в школах.

М. БАЛТАБАЕВ. Народное образование Киргизии за 60 лет.

Успехи народного образования Советской Киргизии являются ярким примером процветания национальной по форме и социалистической по содержанию культуры современной Киргизии. О них рассказывает директор НИИП Киргизской ССР, доктор педагогических наук, профессор М. Балтабаев.

Э. ЛАУЛЬ. Формирование советской школы в Эстонии.

Вступление Советской Эстонии в семью народов Советского Союза 6 августа 1940 г. привело к важным изменениям в области просвещения. Расширилась государственная сеть школ, удлинился на один год всеобщее обучение. Учебная программа была приближена к всесоюзной. Важным изменением была отмена платы за обучение. Изменения произошли и в работе средних специальных учебных заведений. Автор статьи подчеркивает, что все изменения, проведенные в 1940/41 учебном году в школах Эстонии, имели революционный характер. Их целью был переход от буржуазной школы и системы обучения к советской школе и учебно-воспитательной системе. Автор бегло касается также вопросов восстановления эстонской школы после освобождения Эстонии от фашистской оккупации осенью 1944 г.

А. КОПШЕЛЬ. В юбилейном году.

Директор Таллинской 20-ой средней шко-

лы им. В. Кингисеппа делится опытом по формированию у учащихся марксистско-ленинского мировоззрения и нравственных убеждений в юбилейном году, по подготовке учащихся к работе в народном хозяйстве.

Э. СОО. Воспитываем интернационалистов. Секретарь Комитета КПЭ Морского района г. Таллина знакомит читателей с работой первичных партийных организаций школ Морского района по идейно-политическому воспитанию учащихся. Читатель познакомится с опытом интернационалистической и патриотической воспитательной работы школ, с удачными мероприятиями. Рассказывается о работе лучших учителей, которые добились большего успеха.

К. ИНДРЕ. Психологический подход к системе нравственного воспитания в работе классного руководителя.

Статья теоретического содержания предлагает классным руководителям некоторые сведения по психологии, которые необходимы при выборе воспитательных средств. Автор характеризует особенности нравственного сознания, приводит функции его структуры (нормативная или познавательная, оценочная, регулирующая, энергетическая). В последней части статьи автор останавливается на проблемах формирования активной жизненной позиции.

Ю. НОВИКОВ. Второй подвиг Андрея Болконского.

Статья адресована учителям русской литературы. Ее целью является направить учащихся на более углубленное чтение романа «Война и мир», на более достоверное и осмысленное понимание образа А. Болконского. Автор статьи — доцент кафедры русской литературы Вильнюсского педагогического института. Его наблюдения основываются на знаниях поступающих в вуз.

Т. КРАВЕЦ. Совместная работа сада-яслей, семьи и общестественности по физическому воспитанию детей.

Статья основывается на опыте работы. Ее автор — заведующая базовым детским садом-яслями № 40 г. Фрунзе. В этом коллективе больше 6 лет занимаются углубленным физическим воспитанием детей. Хорошее физическое развитие детей — результат сотрудничества детского учреждения, семьи и шефов.

Х. КАЛЬЮСТЕ. Золтан Кодай и его время.

Статья посвящена памяти известного композитора, теоретика и педагога, 100-летие со дня рождения которого отмечается в декабре этого года. Читатель познакомится с основными фактами жизни и деятельности З. Кодая.

NÕUKOGUDE KOOL 1982

XL AASTAKÄIK

SISUKORD

PARTEI OTSUSED ELLU, JUHTKIRJAD

K. NAANURI. Töökasvatus Puurmanis	(1) 4
R. KIUDMAA. Nüüdisaja nõuded noorte ettevalmistamisel sotsialistliku isamaa kaitsmiseks	(2) 4
V. SPIRIDONOV. Kasvatustöös on tooniandjad kommunistid	(3) 5
V. LEHT, J. TUIISK. Aseri keskkool — pikapäevakool	(3) 8
Õ. OOLO. Üldsuse abi õpilaste tunnivälise tegevuse korraldamisel	(4) 8
ELKNU XIX kongressilt	(5) 1
K. REI. Pioneeridel on juubel	(5) 4
R. VIRKUS. Õpetajate ettevalmistamise tänane ja homme päev	(6) 4
M. ARVISTO. Põhisuund — kooliprobleemid süsteemses käsitluses	(6) 9
A. EGLON. Ühised jõupingutused toovad edu	(7) 4
A. KOOP. Tartu Riiklik Ülikool 350	(9) 4
K. REI. Algas uus pioneeriaasta	(10) 1
H. OKSA. Mõningaid üldhariduskooli aktuaalseid probleeme NLKP XXVI kongressi suuniste valguses	(11) 1
Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomiteelt, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumilt, NSV Liidu Ministrite Nõukogult	(12) 4
NLKP Keskkomitee, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu läkitus Kommunistlikule Parteile ja nõukogude rahvale	(12) 5
Informatsiooniline teadaanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee pleenumi kohta	(12) 6
Juri Vladimirovitš Andropov	(12) 7
E. GRETŠKINA. Formalismi vältimise probleeme õpetajate ja õpilaste töö hindamisel	(12) 9
E. TÖNURIST. Mõtteid toitlusprogrammist	(12) 16
V. VARE. Tsiiviilkaitse õpetamisest koolides	(12) 18

NSV LIIT — 60

Arve ja fakte Armeenia NSV hariduselust	(2) 1
Arve ja fakte Kasahhi NSV hariduselust	(3) 4
H. TIITS. Eesti NSV majandus kui NSV Liidu rahvamajanduse koostisosa ...	(4) 10
L. JÄRVE. Särapilguliselt	(4) 14
J. KWIATKOWSKI. Kooli ja üldsuse koostöö töötavatele noortele hariduse andmisel	(5) 6
NSV Liidu moodustamise 60. aastapäevale pühendatud XVI üleliiduline keemiaolümpiaad sõnas ja pildis	(6) 52
I. ŠEVTSUK. Marksism-leninism isamaast ja patriotismist	(7) 12
O. KUULI. Taas Nõukogude rahvaste perre	(8) 1
H. PALAMETS. Tartu Riikliku Ülikooli sidemetest vennasvabariikide kõrgkoolide ja teadusasutustega	(9) 7
Kasahhi NSV kirjanduse ja kunsti päevad Eesti NSV-s sõnas ja pildis	(10) 8
I. HARLAMOV. Kuidas tõsta õppetunni kvaliteeti	(10) 10
E. TRUUVÄLI. Nõukogude Liidu moodustamine ja Eesti NSV vennasrahvaste peres	(11) 7
Ü. TIKK, O. BENDI. Töösuvi — sõpruse suvi	(11) 11
S.-A. VILLO. Kommunistide eestvedamisel	(12) 21
M. BALTABAJEV. Kirgiisi NSV hariduselu rajajooni	(12) 25
E. LAUL. Nõukogude kooli väljakujunemine Eestis	(12) 28

MEIE INTERVJUU

Kolm küsimust. Vastavad	
NSV Liidu rahvaõpetaja K. Teras	(10) 15
Õpetaja-metoodik L. Roose	(10) 18
Õpetaja-metoodik T. Aro	(10) 20
Õpetaja-metoodik K. Kirber	(10) 21
Küsimustele vastab Eesti NSV teeneline õpetaja Erika Siilivask	(12) 32

KOOLIJUHI VEERUD

Polütehniline tööpetus — hetkeolukord ja perspektiivid (vestlusring)	(1) 12
Abikooli õpilase ettevalmistus iseseisvaks eluks ja tööks (vestlusring)	(2) 8
V. RAJANGU. Kutseharidussüsteemi lõpetanud kõrgkoolis	(4) 16
J. ŠEVTSENKO. Kõlbelse kasvatuse süsteem koolis	(5) 10
V. MALM. Kooli kujunduse ja näitagitatsiooni osa õppe-kasvatustöös	(5) 13
L. TÜRNPUU. Juhtimiskultuur — mis see on?	(6) 10
E. KAISMA. Tõsta metoodilise töö tulemuslikkust	(7) 8
A. RAUD. On vaja teha järjekindlat, hästi läbimõeldud plaanipärast tööd ...	(10) 22
A. KOPPEL. Juubeliaastal	(12) 35

KASVATUSTEEMADEL

H. KURM. Üldharidusliku keskkooli lõpetajate arvamusi perekonnaelust	(1) 7
Klassijuhataja osa õpilaste internatsionalistlikul kasvatamisel	(3) 13
K. INDRE. Algõpetusel on arendav-kasvatav olemus	(3) 17
M. KALMET. V. I. Lenini kasvatav eeskuju	(4) 1
V. ARBUZOV. Leninlikud loengud Uljanovskis	(4) 6
H. LAHT. Kõlbelse kasvatuse probleeme koolis	(4) 19
A. SINIVEER. Õpilasklubid — koolinoorte vaba aja sisustamise tõhus vorm ...	(4) 25
H. ROOTS. Teaduselt ja teadlastelt kõlbelse kasvatuse tarvis	(5) 18
K. INDRE. Kõlbelse hinnangute kujunemine	(5) 21
A. TAVIT. Abikaasade suhted ja perekondlik kliima	(5) 25
K. METSMA. Klassijuhataja töö suunamisest ja juhendamisest koolis	(7) 17
V. RUUS. Õppetöö kasvatuslik funktsioon	(8) 10
P. KENKMANN. Õppiva noorsoo kasvatuse sotsioloogilise analüüsi probleeme ...	(9) 31
P. KENKMANN, A. SUKAMÄGI. Kutsesuunitluse aktuaalseid probleeme seoses üldise keskaridusega	(9) 34
K. KARLEP, J. KÖRGESSAAR. Arengupuuetega laste õpetamise ning kasvatamise üldpõhimõtted ja diferentseerimine	(9) 46
P. KREITZBERG. Distsipliinirikumiste põhjused tunnis ja selle vältimise või- malused	(10) 26
H. ROOTS. «Õnnelik on see, kes on õnnelik oma kodus»	(11) 14
A. KELAM. Laste kasvatamisest perekonnas	(11) 18
H. KADAK. Töökasvatusest noorema kooliea õpilastega	(11) 21
E. SOO. Kasvatame internatsionaliste	(12) 39
K. INDRE. Psühholoogiline lähenemine kõlbelse kasvatuse süsteemile klassijuha- tajatöös	(12) 43

PSÜHHOLOOGIAVEERUD

V. PINN. Hirm ja pedagoogika	(1) 19
A. KIVISTIK. Isiksuse parameetri impulsiivsus — refleksiivsus olemusest ja eali- sest dünaamikast	(2) 16
T. KAASIK. Isiksuseküsimumstik klassigrupi iseloomu määramisel	(5) 31
M. HEIDMETS. Õpilase areng ja keskkonnatingimused	(6) 13
A. LUNGE. Koolisuhete psühholoogilisi aspekte	(9) 42
E.-M. VERNIK. Suhetamisokuse roll rühmatöös	(10) 30
I. KRAAV. Eriklasside õpilaste suhete dünaamikast	(11) 27

ÕPETAJA JA TEMA TÖÖ

R. KIRSIS, L. PAAVER. Õpetajate interpersonaalsed suhted	(4) 28
M.-I. PEDAJAS. Millist õpetajat vajab uus, õpilase arengu keskele suundusele toetuv didaktiline süsteem	(6) 22
S. HERMAN. Õpetajate enesetäiendamise juhendamise tingimustest	(7) 23
M.-I. PEDAJAS, R. URING. Üliõpilasest õpetajaks	(9) 36
A. TÜKK, J. RAUDSEPP, M. RAHU, S. PROPST. Eesti õpetajaskonna suitsetamis- hõlmavuse ankeetküsitlus	(10) 38

UURIMUSI, ÜLDISTUSI

V. MAANSO. Meie õpikute keelest: sõnapikkusest ja selle vastavusest õpilaste lugemisokuse tasemele	(1) 24
K. TARRO. Hea elu kujutlused Võru rajooni abiturientidel	(1) 26
P. KREITZBERG. Õpetamise eesmärkide mõiste ja konkretiseerimine	(2) 19
T. REIKSAAR. Kas saksa keele õppetekstid vanemas astmes on õpilastele jõu- kohased?	(2) 26
H. ISOK. Polütehniline õpetus üldhariduskoolis	(3) 21

A. LÖHMUS. Matemaatika kasutamisest pedagoogikas	(3) 23
I. UNT. Eesti didaktika nüüdisprobleeme	(4) 31
J. MIKK. Õppematerjali optimaalse keerukuse määramine	(4) 36
A. NEMVALTS. Vaegkuulmisega õpilaste kutsesobivuse probleeme	(4) 39
M. RANNIKMÄE, A. TÖLDSEPP. Suund süsteemsete teadmiste kujundamisele ...	(5) 34
H. LIIV, J. TULDAVA. Vastuvõtukriteeriumidest TRÜ inglise filoloogia osakonda	(5) 38
H. LIIMETS. Õpilase isiksuse areng ja integraalne didaktiline süsteem	(6) 16
H. TAMMET. Õpilase arengu monitorsüsteemi vajadusest ja võimalikkusest	(6) 24
E. LUKAS. Isiksuslikud faktorid ja õpilaste tunnetustegevuse regulatsioon ...	(6) 27
U. KALA, A. MUST. Kooliraadio integraalses didaktilises süsteemis	(6) 30
H. SAARSOO. Matemaatika õpetamine ja õpilase suundus	(6) 32
M. KRISTJUHAN. Võõrkeele õppimise isiksuslikust funktsionaalsest mõttest ...	(6) 36
M. ARVISTO, E. TRUU. Kehakultuur ja sport õpilase eluviisis	(6) 38
S. TAMM. Füüsiline areng ja tervislik seisund isiksuslike ressursidena	(6) 40
S. KERA. Kasvatusteaduse ja kooliklassi vaimsus	(7) 19
J. SÖERD. Õppetöö arendav funktsioon	(8) 13
V. HAAMER, P. KREITZBERG. Kool ja ülikool	(9) 10
I. UNT. TRÜ ja pedagoogikateadus	(9) 17
V. MASING. Kodu, kool ja ülikool, loodusehuvi ja bioloogide erialavalik	(9) 28
E.-M. TIIT. Tänapäeva perekond, selle kvaliteet ja stabiilsus	(10) 33
J. REIMAND. Matemaatiliste võimetega abiturientide jaotumine ülikoolis	(10) 41
O. SOLOSTARJOVA, P. KENKMANN. Plaanid ja tegelikkus (1981. a. keskkooli- lõpetajate kutsealane enesemääratlus)	(11) 31
E. SAVISAAR. Õppida uut moodi mõtlema, maailmast teisiti aru saama	(11) 34

ÕPETUND, ÕPPEKABINET

H. KUUSK. Kasvatustööst 4.—8. kl. saksa keele tundides	(1) 29
H. KARIK. Raua metallurgia küsimusi ja nende seondumine teiste õppeainetega	(1) 32
E. KAIDRO, G. KARU, R. PAI. Uute teadmiste erinevate esitusviiside resultatiiv- susest	(1) 38
M. ROOSLEHT. Õigekirja õpetamisest 6-aastaste laste klassides II poolaastal ...	(1) 40
R. MELIKOV. Õpilaste aktiviseerimine inglise keele tunnis	(2) 31
M. JÄRV. Õpilaste iseseisva töö võimalusi 10. klassi üldbioloogias	(2) 35
E. HII. Kasvatagem teadlikku lugejat juba algklassides	(2) 40
M. RÕIGAS. Suhtumiskirjanditest	(3) 25
T. KIUDORV. Matemaatikatunni mitmekesistamise võimalusi	(3) 27
A. SAVIK. Õpilaste teadmiste süstematiseerimine füüsika õpetamisel	(3) 31
H. TIITS. Geograafia õpetamise tänaseid probleeme	(3) 35
E. HII. Väärtustagem kainikule kunstiline sõna	(3) 38
A. HAAMER. Õppimisvõtete kujundamine matemaatikas	(4) 44
E. HII. Ergastagem emotsioone, virgutagem fantaasiat	(4) 47
L. VILLAND, M. VÄKRAM. Kirjandusõpetus avaramas kultuuritaustas	(5) 39
S. ÕISPUU. Ajalootunni efektiivsuse tõstmine kui õpikoormuse normaliseerimise üks võimalusi	(5) 43
M. TUULIK. Lugemisoskusest aabitsaperioodil	(5) 46
E. TAMM. Miks ja milleks grafoprojektor?	(5) 50
H. SIKKA. Kainiku tunnetushuvi kujundamise võimalusi matemaatikatunnis ...	(5) 53
V. RUKKI. Väljendusoskuse õpetamisest 4. ja 5. klassis	(7) 26
N. KAARNA. Mõnda seoses täiustatud programmidega ühiskonnateaduste alustes	(7) 29
D. VIRKUS. Tõhusamat tuge võõrkeeleõppijaile	(7) 31
S. DORDETT. XI viisaastaku näitajad matemaatikatundides	(7) 33
V. PAJU. Temperatuuri mõiste ja ideaalse gaasi olekuvõrrand	(7) 36
E. KIIS. Bioloogia põhivara teadmiste-oskuste hindamisest	(7) 40
O. NILSON. Õppetund: probleeme ja perspektiive	(8) 7
H. TIITS. Mida, milleks ja kuidas?	(8) 15
V. MAANSO. Tunnis õpitakse õppima	(8) 19
S. ÕISPUU. Õpilaste koormus kodus ja koolis	(8) 22
A. VALGMA. Õppetunni ülesehitusest	(8) 25
E. SEPP. Õpilaste sõnavara rikastamine kui kõnearendustöö üks aspekt	(8) 28
K. LEHT. TV-õpetuse (tundide) orientatsioonist 8. klassi kirjandusõpetuses (pro- jektsioon)	(8) 30
H. SEMA. Revolutsioonilise ja vabadusvõitluse teema kõlbelses kasvatases ...	(8) 33
I. SOTTER. Inglise keele tund 4. ja 5. klassis	(8) 36
R. SELG. Saksa keele oskuse peegeldusi assotsiatsioonitestis	(8) 38
T. TARTU. Õpilaste matemaatikateadmiste ja -oskuste kontrollist standardiseeritud kontrolltööde abil	(8) 40
M. RUTE. Õppetunni temaatiline planeerimine koolibioloogias	(8) 42
6-aastaste laste tundides kasutatava meetodika iseärasusi	(8) 45
H. SARAPUU. Mäng 6-aastase lapse õpetamisel	(8) 45
L. KIVI, M. ROOSLEHT, I. MUHEL. Emakeeletund	(8) 46
I. RIISALO. Loodusõpetuse tund	(8) 48
E. NOOR. Matemaatikatund	(8) 49
Metoodikute tööst TRÜ-s	(9) 21
A. JÄRV. Kirjandus ja kool	(9) 23
T. ÕUNAPUU. Meetodika kaitseks	(9) 24
L. HONE, H. TÕEVERE. Mõnda võõrkeeleõpetajate ettevalmistamisest	(9) 25
G. KARU. Füüsika õpetamise teoreetilised alused	(9) 26
Õ. TÖLDSEPP. Ideaaliks on terviklik keemiateadmiste süsteem	(9) 27

M. LOOST. Individualiseerimiskogemusi kirjanduse õpetamisel 4. klassis	(10)	43
O. KÄRNER. Matemaatika ajaloo elementide käsitlemisest koolis	(10)	46
M. KADAKAS. Fr. Schilleri draama «Wilhelm Tell» 9. klassi õpilaste retseptisioonis	(11)	39
J. NOVIKOV. Andrei Bolkonski teine kangelastegu	(12)	48

KOOLIEELNE KASVATUS

Ü. SAARITS. Koolieelikute vaimsete võimete arendamisest didaktilise materjali vahendusel	(1)	43
M. PEEBO. Laste kehaliste võimete arendamine koostöös lastevanematega	(2)	44
S. TORT. Rahvakommetega mängupeod	(3)	42
I. MUHEL. Harjutused ja mängud kuueaastaste laste kirjutama õpetamisel	(4)	52
A. REKKARO. Sotsiaalse tundlikkuse arendamine koolieelses eas	(5)	56
T. TULVA. Koolieelikute arengunäitajate iseärasusi	(6)	44
A. ROHTLA. Seminarid metoodilise töö vormina koolieelsetes lasteasutustes	(7)	44
S. VÄLJATAGA. Laps ja raamat (mõtteid laste lugemise teemadel)	(10)	49
E. VEE. Loovmängu iseärasused	(11)	44
T. KRAVETS. Lastepäevakodu, perekonna ja üldsuse koostöö laste kehalisel kasvatusel	(12)	51

AJALOO LEHEKÜLGEDELT

S. VAHTRE. Põhja-Eesti oludest XVI sajandi lõpul ja XVII sajandi algul ...	(4)	54
A. ELANGO, H. MUONI. Pedagoogika õpetamine ja õpetajate ettevalmistamine Tartu ülikoolis	(9)	13

KOOLIMUUSIKA

H. KALJUSTE. 1. klassi muusikaõpetuslikust tööst	(1)	48, (2)	47, (3)	45
K. POOM. Laulupäevad Tamsalu keskkoolis	(1)	51		
H. LEPNURM. Mõni sõna Orlando Lassost	(1)	52		
I. KULL. Ester Mägi ja tema klaveripalad lastele	(1)	53		
I. KULL. Heino Ellerit meenutades	(3)	49		
A. VAHTER. 250 aastat Franz Joseph Haydni sünnist	(3)	50		
L. USTAV. Mäng lastepillidel (metoodilisi juhendeid tööks kuueaastaste lastega)	(4)	59, (5)	60	
Eesti NSV kooriühingu asutamine	(6)	48		
I. KULL. Taaskohtumine sünnimaaga (Igor Stravinski 100. sünniaastapäevaks) ...	(6)	49		
A. SAAR. Koolikoordine homsest päevast	(7)	46		
K. KIRBER. Kooli muusikaõpetuse kabinet	(7)	48, (8)	51	
J. JÜRISSE. Matkamees Hüpasaare radadel	(9)	50		
A. VAHTER. Tuudur Vettik (in memoriam)	(9)	52		
H. RANNAP. Üldhariduskoolide muusikaõpetajate kaadri dünaamika aastatel 1977—1982	(10)	53, (11)	48	
H. RANNAP. Orkestrid koolinoorte laulupeol	(11)	52		
H. KALJUSTE. Zoltán Kodály ja tema aeg	(12)	54		

MITMESUGUST

Soovitame	(1)	53, (3)	52
Kroonika (1) 55, (2) 52, (3) 51, (4) 61, (5) 63, (6) 51, (7) 52, (8) 54, (9) 53,	(11)	53, (12)	56
Pedagoogikateadlane Aleksander Elango 80-aastane	(2)	51	
E. NOOR. Teadusliku metoodilise pedagoogilise kirjanduse refereerimisest	(2)	54	
L. RAUDSEPP. Õpetajalt-uurijalt koolile	(8)	53	

Toimetuse aadress: 200 001 Tallinn, Pikk tn. 40. **Telefonid:** toimetaja 601-318, toimetaja asetäitja 440-381 ja 601-447, vastutav sekretär 449-397, ideoloogiaosak. 601-447, pedagoogika- ja teadusosak. 448-916, koolikorralduse osak. 448-916, töökasvatuse ja õhtukoolide osak. 601-318, humanitaarainete ja esteetilise kasv. osak. 601-447, algõpetuse ja koolieelse kasv. osak. 440-381, korrektor 601-935.
Väljaandja: Kirjastus «Perioodika», Tallinn, Pikk t. 73, tel. 601-337.
 Ladumisele antud 29. 10. 1982. Trükkimisele antud 27. 10. 1982. Trükiarv 4500. Ofsetpaber nr. 1 60×70/8. Fotoladu. Kiri školnaja. Trükipoognaid 8,0. Tingtrükipoognaid 6,24. Arvestuspooignaid 8,2. MB-12317. Tellimise nr. 3664.
 EKP Keskkomitee Kirjastuse trükkikoja Tallinn, Pärnu mnt. 67-a.
 Tellimishind: aastaks — rbl. 3.60, 6 kuuks — rbl. 1.80, 3 kuuks — 90 kop. Üksiknumbri hind 30 kop.
 Орган мин. просв. ЭССР. На эстонском языке. Выходит один раз в месяц.
 «Ньюкоуде кооль» («Советская школа»).

□ Lenini preemia laureaat, sotsialistliku töö kangelane rahvakirjanik Tšõngõz Ajmatov laste keskel.

□ Sotsialistliku töö kangelane Apõš Koitšumanov on Narõni oblasti At-Baši rajooni Kõzõl-Dõkani keskkooli kõige väiksemate õpetaja.

□ Sotsialistliku töö kangelane, Kirgiisi NSV Ülemnõukogu saadik Nagaibek Alõmbekov on kutsekooli kasvandik. Praegu annab ta oma teadmisi ja oskusi tööõpetuse meistriks edasi Tehnikakoolis nr. 3.

MIHHAİL ŠLAFŠTEINI
fotod

◆ 60 aastat NSV Liidu vennasrahvaste peres on andnud kirgiisi lastele õnneliku lapsepõlve. Kirgiisi NSV-s on käesoleval ajal 1614 üldhariduskooli 828 000 õpilaskohaga, on loodud kõik tingimused õppe- ja klassiväliseks tööks. Ülemisel ja alumisel pildil näete pioneere puhkehetkel ja noori viiuldajaid esinemas.

◆ 1195 koolieelses lasteasutuses on kohti 155 000-le lapsele. Igal aastal ehitatakse juurde 30—40 lasteasutust 5500 kohaga. Frunze 40. lastepäevakodus on loodud kõik tingimused laste vaimseks, kõlbeliseks ja kehali-

seks arendamiseks. 1981. a. toodi Üleliiduliselt Rahvamajandusnõuetelt koju kuldmedal. Selle eest võlgnetakse tänu tublidele šeffidele Frunze Teede-ehitusmasinate Tehasest. Parempoolsel pildil ühine koosolek šeffettevõtte esindajatega, keskel lastepäevakodu juhataja Tamara Kravets. Lastepäevakodus tehakse palju vanemate pedagoogiliseks harimiseks. Vasakpoolsel pildil näeme lapsevanemaid rühma tegevust jälgimas ja sellest õppimas.

30 kop. 78 189

82-1452a

22.12.87

